

YENİ DEMOKRAT GENÇLİK

Aylık Siyasi Gençlik Dergisi * Sayı: 145 * Ağustos 2009 * Fiyatı: 1,50 TL * ISSN: 1302-7506

**Sistemin sahte
vaatlerine kanma!**

**KIRINTI
DEĞİL
ÖZGÜRLÜK
İSTİYORUZ!**

www.partizanarsiv.net

YENİ DEMOKRAT GENÇLİK

SUNU

Merhabalar,

İçinden geçtiğimiz dönemde en yoğun tartışılan konu Kürt ulusal sorununun nasıl bir sürece evrileceğidir. Sistem bir yandan henüz somut bir içeriği olmasa da açılımlardan bahsederken öte yandan baskılara karşı mücadele de devam etmektedir. Hükümet insan haklarından bahsederken İzmir'de Kürt genci gözaltında öldürülmekte, devrimci tutsak Güler Zere'nin tedavisi engellenmektedir. Bu nedenle Kürt ulusal meselesinin arka planını ve tarihsel sürecini daha iyi anlayabilmek açısından bu sayımızda Kürt tarihi üzerine geniş bir incelemeye yer veriyoruz. Amed YDG'den arkadaşların büyük bir emekle derleyip hazırladıkları bu yazının ilgiyle okunacağını düşünüyoruz. Tarih boyunca farklı devletler arasında paylaşılan, parçalanan, baskı altına alınan ve asimile edilmeye çalışılan Kürt halkının tarihin çeşitli dönemlerindeki direnişleri ve mücadelesi bu yazıyla daha iyi anlaşılacaktır. Bu yazı aynı zamanda tarihte Kürtler için planlanan diğer açılımlara da değindiği için günümüz açısından da fikir vermektedir.

Kürt tarihi üzerine incelemeyi bir bütün olarak tek seferde vermeyi tercih etmemiz ve yazıyla bütünlük sağlanması açısından günümüzdeki gelişmelere değinen bir

yazıya ve genç Kürt kadınları üzerine hazırlanan bir başka yazıya daha yer veriyoruz. Bu nedenle bu sayımızda Kolektifin Sesi, Gençliğe Notlar, İsyân dışında hiçbir köşeye yer vermedik. Köşelerimizi önümüzdeki sayıda yayınlamaya devam edeceğiz.

Bu sayımızda Munzur Festivali'ne katılan YDG'lilerin gözlemlerine de yer veriyoruz. Yoğun ve etkin bir çalışmaya imza atan arkadaşlarımızın deneyimlerini paylaşmaya ihtiyaç olduğu inancındayız.

Uzun süredir blog üzerinden internette dergimizin yazılarına yer vermekteyiz. Artık dergimizin bir internet sitesi de bulunmakta. www.yenidemokratgenclik.com sitesinde dergimizin yazılarına, çeşitli haberlere ve arşivine ulaşabilirsiniz. Sitemiz daha yeni yayına girdiği için çok sayıda eksikliğe sahiptir. Eleştiri, öneri ve katkılarınızla güzel ve kapsamlı bir site oluşturacağımıza inanıyoruz.

Munzur festivalinin yanı sıra birçok alanda dergi dağıtımları ve eğitim çalışmaları yapan, üretim sürecine katılan YDG'liler Ağustos ayında da üretime katılmak ve teorik-politik düzeylerini geliştirmek için karşılıklı çıkan olanakları değerlendirecektir. Harçlara yapılan zamlarla okullar açılmadan hareketlenen öğrenci hareketinin sonbahar döneminde yükseltilmesi ve doğru bir önderliğin sağlanabilmesi açısından bu çalışmalar önemli ve mütevazı adımlardır, cüreti ve iddiayı göstermektedir. Bu çalışmaların değerlendirilmesine önümüzdeki sayıda yer vereceğiz.

Tüm okurlarımızın verimli ve devrimci bir yaz dönemi geçirmelerini umuyoruz.

www.yenidemokratgenclik.com www.ydg-online.org bolognasureci.blogspot.com

İ S Y A N D E K İ L E R

İsyân	4-5	Gençliğe Notlar	20-21
Harç Protestoları	6-9	Genç Kürt Kadını	24-25
Munzur Festivali	12-15	Kürt Tarihi	26-56
Kolektifin Sesi	17-19	Bir Gerilla Öyküsü	57-62

UMUT YAYINCILIK VE BASIM SANAYİ LTD. ŞTİ

Yönetim yeri: Gureba Hüseyin Ağa Mah. İmam Murat Sok. No: 8/1 Ak-saray-Fatih/İSTANBUL Tel: (0212) 521 34 30 Faks: (0212) 621 61 33
Sahibi ve Yazışmaları Müdürü: Çilem ÖNSEL Baskı: Yön Matbaacılık
Davutpaşa Cd. Güven San. Sit. B Blok, No: 366 Tel: (0212) 544 66 34
e-mail: umutyayincilik@gmail.com ISSN: 1302-750

Yeni Demokrat Gençlik'in e-mail adresleri:
yenidemokratgenclik@hotmail.com
yenidemokratgenclik@yahoogroups.com

BÜROLAR

► **Kartal:** İstasyon Cd. Dörtler Ap. No: 4/2 Kartal, Tel: (0216) 306 16 02
► **Ankara:** Sıhhiye Mh. Süleyman Sırrı Sk. Yunt Ap. No: 19/7 Çankaya Tel: (0312) 432 23 01
► **İzmir:** 856 Sk, No: 48/203 Kemeralı Konak, Tel: (0232) 446 78 07 Cep: 0 555 561 04 03
► **Malatya:** Dabakhane Mh. Turgut Temelli Cd. Barış İşhanı No: 3 Cep: 0 542 216 48 00
► **Erzincan:** Ordu Cd. Ordu İşhanı Kat: 3 Tel: (0 446) 223 67 18 Cep: 0 536 697 94 19
► **Bursa:** Selçuk Hatun Mh. Ünlü Cd. Sönmez İşsarıy Kat 2 No: 185 Heykel, Tel: (0224) 224 09 98
► **Mersin:** Silifke Cd. Çavdaroğlu İşhanı Kat: 3 No: 118 Cep: 0 545 685 25 27
► **Avrupa Merkez Büro:** Weseler Str 93 47169 Dusbürg-Almanya Tel: 0049 203 40 60 958

BANKA HESAP NUMARALARI

Selma Şahin

Ziraat Bankası İstanbul/Aksaray Şb.

Euro Hesabı: 48209849-5001

TL Hesabı: 48209849-5002

Türkiye Modeli: Açık inkardan, örtülü inkara

Ağustos ayında gündem de sıcaklığını korumaktadır. Özellikle Kürt ulusal sorunu üzerine yapılan tartışmalar gündemde ilk sıradaki yerini almaktadır. Kürt halkının haklı talepleri uğrunda verdiği mücadele karşısında aciz bir konuma düşen sistem belirli açılım karşısında inisiyatifini kendi eline almaya çalışmaktadır. Yapılan toplantılara, çalıştaylara rağmen Erdoğan'ın DTP ile başbakan olarak halen görüşmemesi ise temeldeki ırkçı politikaların devam ettiğinin göstergesidir.

Kürt ulusal sorunuyla ilgili tartışmalar, ortaya atılan kavramlar, yapılan demagojilerle beyinlerin bulanıklaştırıldığı bir ortamda tam hızıyla sürmektedir. Nihayetinde varılan/varılacak nokta açısından bir arpa boyu yol gidilmediğini/gidilemeyeceğini her ne kadar önceki yazılarda belirttiysek de konunun hassasiyeti gereği devletin konuya yaklaşımının sürekli irdelenmesi gerektiği kanısındayız.

Çözüm konusunda Türkiye modeli yaratacaklarını belirten egemenler klasik bir gurur gösterisinde bulunmaktadırlar. Çözüm tartışmaları hararetle bir biçimde yürütülse de hâlâ Kürt ulusuyla ilgili tanımlamalar, tarifler; yarım ağız biçimde, ulus olarak kabul etmeden "Türk kökenli..." gibi şovenistçe tabirlerle tanımlanmaktadır. Egemenler, eskisinden farklı olarak bir şeylerin varlığını kabul etmektedir, fakat kabul ettikleri "şey" hâlâ bir ulus değil. Doğallığında ulus olarak bile tanımlanmayan Kürtlerin devlet kurma gibi bir haklarının olması düşünülemez bile. Tartışmanın özü olan kendi kaderini tayin hakkı tartışılmadığından yürütülen tartışmalarda herkes kendince bir yerlerden tartışmaktadır. Ki B. Atalay ilk açıklamada konunun özünü değil biçimini tartışacağız yorumunda bulunarak itiraf mahiyetinde bir açıklama yapmış, inkarda ısrar edileceğini göstermiştir. Esasın tartışılmama durumu birçok teferruatın ön plana çıkmasına sebep olmaktadır. Bir örnekle açıklayacak olursak fili bilmeyen bir denek grubu karanlık bir odaya alınır. Gözün gözü görmediği bir odaya fil getirilir. Denekler filin etrafına çember biçiminde dizilir ve önlerinde bulunan canlıya el temasında bulunarak canlıyı tanımlamaları istenir. Tüm deneklerin temas etmesi sağlandıktan sonra fil odadan

çıkarılır ve denekleri tanımlamaları alınır. Yapılan tanımlarda kimisi filin hortumuna temas ettiğinden hortumundan tanımlama yapar, kimisi kuyruğundan, kimisi filin devasa gövdesinden tanımlama yapar. Sonuç itibarıyla tanımlamaların farklı olduğu görülür. Bu fil örneğinin Kürt ulusal sorunuyla ilgili yürütülen tartışmalara benzediği görülebilir. Kürt meselesi tartışmasında taraflar meseleyi tanımlamakta fakat istedikleri gibi tanımlamaya girişmektedirler.

Bu anlamıyla vaat edilen Türkiye modelinin açık inkardan örtülü inkara geçiş olduğu tespiti yapılabilir. Yani inkar sürmektedir. İmhaya gelince yapılan operasyonların şiddetinde ciddi bir azalma olmamıştır. Yani imha da sürmektedir.

"Kürt Açılımı" koordinatörü B. Atalay'ın yaptığı açıklamada sorunun çözümünde demokrasinin geliştirilmesine, insan haklarına daha fazla önem verilmesine yaptığı vurgu yürütülen tartışmalarda sıklıkla dile getirilmektedir. Demokrasinin gelişmesini kendiliğinden, tamamen öznel koşullara bağlayan anlayışlar Türkiye'deki siyasal iradenin, cesaretin zayıflığından dem vurarak bu gerçekliği manipüle etmektedir. Yine devlet erkani tarafından yapılan açıklamalarda "kırmızı çizgilere" dokunulmayacağı belirtilmektedir. Faşizmle yönetilen ülkemizde kırmızı çizgi denilen durumlar neredeyse diğer renklerin içerisinde homojenlik taşıyacak durumdadır. Bu sadece Kürt meselesinde değil diğer tartışmalı meselelerde de böyledir. Örneğin Ermeni meselesi, Kemalizm... Çünkü resmi ideolojinin kendisiyle hesaplaşabilme isteği ve yeteneği yoktur.

B. Atalay'ın açıklamalarından sonra Polis Akademisi'nde burjuva basında Kürt ulusal meselesiyle ön plana çıkan 12 köşe yazarının da davet edilmesiyle bir çalıştay gerçekleştirildi. Çağrılan yazarların arasında neredeyse tüm yazarlarının bu sorunla ilgili yazdığı Günlük gazetesinden kimsenin olmaması devlet tarafından taraftarın bittiği yalanını çürütecek durumdur.

Kürt açılımının Ulusal Hareketi tasfiye amaçlı olduğunu daha önce belirtmiştik. En son yapılan ABD-TÜRKİYE-İRAK toplantısı da bu açılımının emperyalist patentli olduğu gerçekliğini doğrulamaya devam ediyor.

Emperyalizmin ulus-azınlık kargaşası yaratarak ulusal hakların yerine sınırları çizilmiş daha çok kültürel anlamda haklarla yetindiği ve bu yönlü bir politika izlediği bilinmektedir. Türkiye’de de bu çerçevede bir yönetime girilmiştir. Yapılan toplantılarda sürekli silahlı mücadeleyi hedef alan, silahların susması gerektiğini dile getiren sistem, niyetini açığa vurmakla birlikte PKK’nin çatışmazlığı 1 Eylül’e kadar uzatmasına rağmen hâlâ operasyonlara devam etmektedir.

Düğmeye basılmasıyla birlikte Kürt açılımıyla ilgili neredeyse hiçbir devlet kurumunun pürüz çıkarmaması, Türkiye’nin ABD ve Irak’la uyum içinde süreci götürmesi PKK’ye karşı seferberlik ilan edildiği hissini uyandırmaktadır. Öncesinden Kürt meselesiyle ilgili olur olmaz her şeye efelenen ordunun Kürt açılımına tepkisizliği bu duruma kanıttır. Şu aşamada bu uyumu bozan aktörlerin CHP ve MHP olduğu görülüyor. (Ki sadece görünürdeki yüzü budur) CHP süreci bir bütün reddetmeyip - farklı bir şey söylüyor- muşçasına- kendi açılımını sunarak bir yandan da AKP karşıtlığı yapmaktadır. MHP ise süreci bir bütün reddederek kendi kitlesini ayakta tutuyor, tabloda buna uygun bir ayarda duruyor.

Bu açılım tartışması ne kadar ileri gider önümüzdeki süreçte daha da netleşecektir. Fakat devlet açısından net olan sınırlar vardır ve sınırlar dönem dönem devlet ağızyla dile getirilmektedir. Ulusal Hareketin taleplerinde önemli sıralarda yer alan özerklik, anadilde eğitim gibi talepler devletin kesinlikle reddettiği taleplerdir. Ulusal Hareketin devletin bu reddine rağmen beklenti içinde olması hayal kırıklığı yaratabilir. Ki devlet riyakarlığını sürdürmektedir. Bir yandan uygulaması çok basit bir hak olan Kürt köylerine Kürtçe isimlerinin verilmesi bile pratikte bir kez daha yalanlanmaktadır. Mardin’de bir köy isim talebinde bulununca isim talebinde bulunanlar mahkemelik oldu. Bunlara rağmen “Gerekirse binlerce faili meçhul cinayeti unutturuz” söylemi doğru ve gerçekçi değildir.

Kürt halk gençliğinin bu tartışma sürecine vereceği en uygun yanıt dağlardaki isyan ateşini büyütmek için ha-

rekete geçmektir. Mücadele ve direniş olmadığı müddetçe hak elde etmek ve mevcut hakları korumak, onurlu ve özgür bir yaşam kurmak mümkün değildir. Onurlu ve özgür bir yaşam çok değerli kavramlardır ve içinden geçtiğimiz süreçte bu değerlere hayat vermek ciddi bir iradeyi, mücadeleyi ve direniş şart koşmaktadır. Faşist sistem bizleri nesneleştirmeye, hiçleştirmeye, sorgulamayan kullar haline getirmeye çalışmaktadır. Hiçbir konuda halkın ve halk gençliğinin kararlarına ve düşüncelerine itibar etmemekte, halktan kendisine mutlak bir itaat göstermesini beklemektedir. Kürt ulusal sorunu bugün ülke gündemindeyse ve ge-

niş kitleler bu uğurda ayağa kalktıysa bu yıllardır kan ve can bedeli verilen direniş sayesinde mümkün olmuştur. Buna rağmen aciz bir duruma düşen devlet halen halkın meşru temsilcilerini tanıtmakta, muhatap kabul etmemektedir. Sorunun çözümü için eli kanlı MIT’e raporlar hazırlamakta ancak seçilmiş belediye başkanlarına ve milletvekillerine

ne yasal anlamda dahi eşit davranmamakta, Kürt ulusal sorununu dünya gündemine taşıyan meselenin esas aktörleriyle açıktan görüşmemektedir. Sistemin bu yaklaşımı her halk kesimi için benzerdir. İşçilerin, memurların maaşları söz konusu olduğunda da, emperyalist patentli yasalar gündemleştirdiğinde de halkın temsilcilerinin görüşleri dikkate alınmamaktadır. En son harç zamları örneğinde olduğu gibi öğrenci gençliği doğrudan ilgilendiren bu önemli konuda öğrencilerin talepleri hesaba katılmamaktadır. Yükseköğrenimle ilgili yapılan YÖK’ün çalıştayında görüldüğü gibi öğrenciler davet edilmemekte, toplantıya katılan öğrenciler susturulmaya çalışılmaktadır.

Bu sistem bizim sistemimiz değildir. Bu sistem bizleri hiçleştiren, bizi sömüren, baskı altına alan gerici bir sistemdir. Onurumuz ve özgürlüğümüz için bu cellatlara boyun eğmemeli, örgütlenmeli, ayağa kalkmalıyız. Ancak can bedeli bir mücadele ile bu faşist düzeni tarihin çöplüğüne atabilir, geleceğimizi kendi ellerimize alarak özgürlüğe ulaşabiliriz.

Tünelin ucundaki ışığı gördük!

Hayat beş şık halinde sunuluyorsa, seçilmesi gereken şık ille de e) hiçbiridir

Biz gençler doğduğumuz andan itibaren örgütlü bir zulmün bütün aşamalarından geçip kendi hayallerimiz ve ailelerimizin beklentileri için dersanelerin, eğitimde fırsat eşitsizliğinin, eğitimin piyasaya açılmasının, ertelenen hayallerin, kaybolan yeteneklerin mimarı olan ÖSS duvarını aşmaya çalışıyoruz, hem de onca adaletsizliğin içinde cebelleşerek. İşçi ve emekçi çocuklarının içinde buldukları zorlu koşullar ve imkansızlıklar bir yana başka seçeneği olmadan okumak zorunda kaldıkları liselerin durumu hepimizin malumu. Bütün duvarlar “çatlak.” Devlet liselerinde yürütülen eğitimin niteliğinin de, özel okullarla kıyaslandığında neye tekabül ettiğini de biliyoruz. Onlar, yani hitap edilenler, devletin kendisine mu-

hatap aldıkları, o yaşaması ve bizden korunması gereken “temiz” üst sınıf, eğitim olanaklarıyla, dünyaya açılan hayal bile edemediğimiz yollarıyla elbette daha şanslılar. Onlar zaten çoktan kazanmış! Devletin vatandaşına tuttuğu eşitlik aynası, her halükârda karanlık bir alaycılık ürününden başka bir şey değil.

Her sınav sonrasında yıllardır değişmeyen sonuçlarla karşılaşılıyor. Binlerce kişi sıfır puan alıyor, en başarılı okullar büyük şehirlerdeki kolejler olurken en başarısız okullar ise “unutulmuş” şehirlerin belki de öğretmeni bile olmayan okulları oluyor. ÖSS'nin eşitçiliği sevimsiz bir sözü de akla getiriyor: “Hukuk, o muhteşem eşitlikçiliğiyle, köprü altında yatmayı, sokaklarda dilenmeyi ve ekme çalmayı yoksullara da varsıllara da aynı şekilde yasaklar.” Dünyanın çivisini herkes hissediyor.

Elbette bu eşitsizliğin içinden dökülenler olacak, olmak zorunda düzenin dönmesi için. Onları bekleyen ömür boyu sürecek bir yoksulluk. Peki, ÖSS'nin kapısını tıklatacak kadar inatçı olanlarımız, o yoksulluktan kurtulabi-

lecek miyiz acaba? Hayallerimizi gerçekleştirebilecek miyiz? ÖSS'nin kara bir alay olduğunu artık biliyoruz. Yeteneklerimizi, rüyalarımızı, bu dünyadan bekleediklerimizi tartamayacağına da.

Paran yoksa okuma!

Tüm dünya krizin etkisini yaşarken, ülkemizde de “teğet” geçmesine rağmen, kriz canımızı yaktı. Yapılan araştırmalara göre bu geçişin nedenleri arasında üniversitelerimizce alınan harç paraları da varmış. Öyleyse teğet geçen krizin halkta meydana getirdiği şiddetli acıları dindirmenin yolu üniversite harçlarının arttırılması! Bilindiği gibi geçtiğimiz günlerde YÖK harçlarla ilgili bir zam kararı aldı. Buna göre örgün öğretilere % 8, ikinci öğretilere ise % 112'ye varan bir zam yapılması öngörülmekte. Buna göre bazı fakültelerde yıllık harç ücretleri 5 bine dayanmış. Bunun, içinde bulunduğumuz süreçte tek bir anlamı vardır: **‘Paran yoksa okuma!’**. Zaten büyük zorluklar altında okumaya çalışan bizleri, devletin okulunda okuma hakkını alan öğrenciler olmaktan çıkarıp, birer müşteri haline getirmeyi amaçlayan bir düzenlemedir bu. Mevcut ekonomik koşullarda

hali hazırdaki ücretler bile altından kalkılamaz bir haldeyken, böyle ani ve astronomik zammın sebebi yoksa Yusuf Ziya Özcan'ın bir sene önce hayalini kurduğu üniversitelerin özelleştirilmesi projesinin ilk somut adımı mıdır? Hatırlamak gerekir, “sayın başbakan” ‘Tünelin ucunda ışığın görüldüğünü’ söylemişti geçtiğimiz günlerde. Öyle görünüyor ki bahsedilen ışık, emeklisine 5 lira, harçlara ise binlerce lira zam yaparak yoksul halkın çocukları için daha da imkansız hale getirmemiş üniversitede okumayı.

Yüksek öğretimin piyasalaştırılması!

Deneyimlerimizle öğrendiğimiz gibi eğitim bir hak olmanın ötesinde bir sektör, piyasa haline getirilip, buna göre düzenlenmektedir. Her ile bir üniversite diyerek, eğitimin “önemini” her fırsatta dile getirenlerin bu davranışının tek nedeni üniversitelerin de bir gelir kapısı olarak görülmesidir, yani ne kadar çok üniversite o kadar çok para.

Üniversitelerde harçlarının artırılması, son 18 ayda çok sayıda vakıf üniversitesinin açılması (şu anda 94 devlet, 41 vakıf üniversitesi bulunmaktadır) yükseköğretimi adım adım paralı hale getiren (piyasalaştıran) uygulamalardır. Sistem bu uygulamayla özel üniversitelere öğrenci talebini artıran yolu giderek daha çok açıyor. Özel üniversitelerde okuyan öğrencilerin, devlet üniversitelerinde okuyanlara oranı son yıllarda zaten büyük bir artış göstermiştir. Kuşkusuz bu sayı yeni düzenlemelerle çok daha yükselerek çıkacaktır. Aynı durum yüksek öğretimdeki akademik personel sayısında da gözlenmektedir. Gittikçe daha fazla öğretim üyesi özel üniversitelerde çalışmaktadır. Bu durum öğretim üyelerinin çok daha fazla piyasa ile bütünleştiğini gösteren

bir resimdir. Görünen o ki kısa zaman sonra devlet üniversitelerinde bir avuç idealist akademisyenden başka kimse kalmayacak. Ve üniversiteler arası eşitsizlik daha da büyüyecek.

Yüksek öğretimin sorunları sadece öğrencilerin ödediği yüksek harç miktarı değil elbette. Bunun yanında yurt (barınma), beslenme, kredi ve burs olanakları, bilimsel ve teknik altyapı, kültürel ve sportif aktivite olanakları, katılım ve bilimsel özerklik gibi konularda bir dizi sorunlar da bulunmaktadır. Ancak bu sorunların çözümü için, öncelikle öğrencilerin eğitim hakkını kullanabilmeleri sağlanmalıdır.

Mersin'den bir YDG'li

Bozuk eğitim sistemine karşı çıkalım!

Eğitim; bireylerin geleceğine ışık tutarak toplumun gelişimine büyük oranda katkı sağladığı için tüm toplumlarda önemli ve gereklidir. Ancak yaşadığımız ülke bazında eğitimin kalitesi çelişkiler, uygunsuz yönetimler, müdahaleler sonucu oldukça kalitesizleşmiş ve cazipliğini yitirmiştir.

Özellikle yüksek öğrenim kurumları için eğitimdeki özelleştirme politikaları, YÖK sorunu, oy kaygısı ile açılan üniversitelerin gereğini aşan bölüm sayıları sistemin tıkanmışlığı yüzünden mezun öğrencilerin birçoğuna cevap veremeyişi eğitimin dibe vuruşunun habercisidir.

Vaatler sonucu açılan içi boş üniversiteler, imkan yetersizliği sebebi ile bilimden çok rekabeti düşünen hocalar, bunun yanında öğrencilerin birçoğunun araştırmadan uzak tüketici mantıkla hareketleri eğitime vurulan darbelerde herkesin payı olduğunu gösterir. Ayrıca mevcut sistemde egemenler kendi siyasi görüşleri ve ihtiyaçları doğrultusunda özgür düşünebilme ve özerkliği ortadan kaldırmıştır.

Üniversiteye hazırlanan ve kazanan her öğrenci hazırlık döneminde sorunlu ve baskılı bir dönem atlattığı için üniversiteyi özgürleştiği bir ortam olarak görmekte, bu anlamda üniversite hayatı, çoğu insana öğrenmenin, gelişebilmenin ve özgürleşebilmenin kapılarını açacakmış gibi görünmektedir. Ancak yönetici konumundaki kişiler ellerinden geldikçe eğitimi kendi yönlerine çekmiş, demokratik kuralların işlemediği, okuyanların sözlerinin para etmediği bir ortamda eğitim süreci devam etmektedir.

Bu adaletsiz sistem bilinçli bir politika ile kendine uygun eğitim sistemini de beraberinde getirir. Mevcut sistemin amacı gayet açıktır. Bir yandan hafız kurslarına, imam

hatiplere elinden gelen desteği yapmakta ve özel okullara maddi destek sağlamak amacı ile teşvik yasası çıkartmakta öte yandan eğitimi özel ticarethanelere çevirmektedir.

Bu şartlar altında öğrenimine nice hedeflerle başlayıp umduğunu bulamayan, düşünen ve sorgulayan beyinler hakkını aramaya ihtiyaç duymaktadır. Bu durumda çatışma ortamının olmaması olanaksızdır. Gerginlik ve düşmanlıkla hareket eden öğrencinin davranışlarını baş kaldırma olarak değil haksızlığa direnme olarak değerlendirmek gerekir.

Üniversitede umut edilenlerin hayata geçirilmesi için başta üniversitenin toplumsal görevini yaparken siyasal iktidardan korunması gerekmektedir. Çünkü özerkliğin olmadığı yerde bilim ve eğitimden söz edilemez. Her bölgedeki üniversite kendi bölge şartlarına cazip hale getirilmelidir.

Katılımcı ve üretken bir yönetim anlayışına sahip olmalıdır. Bunun ön koşulu ise tüm bölümler dahil kararların en geniş katılım yolu ile alınması ve uygulanmasıdır. Çağdaş gelişiminin, yeni durumlara uyabilme, çok yönlü gelişmiş insan gücü, bol seçenekli eğitim-öğretim alanlarının yaratılması en önemli akademik görevlerdendir. Bunun yanında eğitim ve öğretim programları sürekli eleştirel olarak değerlendirmelidir. Üniversitelerin temel taşı olan öğrencilerin karar süreçlerine katılmaları ve her yönden kişiliklerini özgürce geliştirebilmeleri için her türlü olanak sağlanmalıdır.

Ancak demokratik bir ortamda yetişen bireyler ileriye yönelik sağlam adımlar atabilir.

Dersim'den Liseli bir YDG'li

Harçlara karşı mücadeleyi yükseltelim!

Binbir zorlukla eğitim hayatına devam eden öğrenci gençliğin suratına üniversite kapıları har(a)ç zamları ile birlikte bir kez daha kapatılmıştır.

Üniversitelerin tatilde olduğu yaz döneminin gündemi öğrenci gençlik açısından epey yoğun ve hareketli geçiyor. YÖK tarafından geçtiğimiz günlerde duyurulan harç zamları gündeme geldiği ilk andan itibaren geniş bir kesim tarafından tepki ile karşılandı. 2009-2010 akademik yılı harç ücretleri için % 8 ila % 500 arasında zammı içeren YÖK tasarısının yaz aylarında gündeme getirilmesi, öğrenci gençliğin kitlesel tepkisini kısmen engelse de gündemine girmesinin önünde engel olamadı.

Eğitim sisteminin gün aşırı karşımıza çıkan yeni yasalar ve projeler ile birlikte tamamen bir ticarethaneye çevrilmeye çalışıldığı bu dönemde aslında bizleri çok da şaşırtmaması gereken bir hamle de har(a)ç zamları ile gene YÖK tarafından geldi. Emperyalist efendilerinin çıkarlarına uygun düşen politikalarını gene efendilerinin buyrukları doğrultusunda hayata geçiren YÖK, yaşanan ekonomik krizin söylenenlerin aksine günâşırı

derinleştiği, halkın temel ihtiyaçlarına yapılan zamların hız kesmediği, milyonların işsizlik ve açlıkla mücadele içerisinde olduğu ve bu mücadeleye katılacakların sayısının giderek artacağı şu günlerde halk gençliğinin geleceğine daha azgın ve fütursuzca saldırmaktadır. Esasen ücretsiz ve zorunlu verilmesi gereken bir hizmet olan yüksek öğrenim hakkı, mevcut eğitim sisteminin iyiden iyiye pazar alanı halini alması ile birlikte bir ayrıcalık, emekçi halk gençliği için bir hayal olmaya başlamıştır. Eğitimin, özel okullar, dershaneler vb. birçok ticarethanenin yaygınlaşması ile birlikte özel sektöre devredilmesi var olan fırsat eşitsizliğini körüklerken, tüm bu engellere rağmen yüksek öğrenim “hakkı” kazanan halk gençliği yeni bir soygun planı ile, harçlar ile karşı karşıya kalmaktadır.

Dört bir yandan gelen saldırılar ile beli bükülen emekçi halkımız cephesinden düşünüldüğünde ödenmesi zaten bir çile olan harçlar, bu kriz koşullarında öngörülen zamlar ile birlikte dudak uçuklatan bir hal almıştır. **Tasarıya göre belirlenen harç miktarları: Tıp fakülteleri 591 TL, Dış Hekimliği ve Eczacılık fakülteleri 494 TL, Veterinerlik Fakülteleri 386 TL, Tıbbi Biyolojik Bilimler ve Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon programları ile Teknik Eğitim Fakülteleri 281 TL, İTÜ İşletme Fakültesi 402 TL, Mühendislik, Mimarlık, Mühendislik-Mimarlık, İnşaat, Makine, Maden, Elektrik-Elektronik, Kimya Metalürji, Mühendislik ve Teknik, Uçak ve Uzay Bilimleri, Ziraat ve Orman Fakülteleri, Mimarlık ve Tasarım Fakülteleri 387 TL'ye çıkartılmıştır.** Bu liste uzayıp gitmektedir. Özel okullara taş çıkartan ve İkinci Öğrenim olarak adlandırılan bölümlerde ise durum daha da vahimdir. **İkinci öğretim için Veterinerlik Fakülteleri 1.976 TL'den 5. 276 TL'ye, Teknik Eğitim Fakülteleri 1.062 TL'den 1.412 TL'ye, Mühendis-**

lik, Mimarlık, Mühendislik-Mimarlık, Mühendislik ve Teknoloji, Mimarlık ve Tasarım, İnşaat, Makine, Maden, Elektrik-Elektronik, Kimya Metalürji, Uçak ve Uzay Bilimleri, Ziraat ve Orman Fakülteleri 1.416 TL'den 2. 400 TL'ye, Devlet konservatuvarı 3.952 TL'den 6. 935 TL'ye, Sivil Havacılık Yüksekokulu 3.952 TL'den 5. 540 TL'ye, Mesleki Teknoloji Tütün Ekspertizi ve ev Ekonomisi Yüksekokulları 1.781 TL'den 4.430 TL'ye çıkartılmıştır.

Bu tablo ile çok daha rahat görülebilmektedir ki harçlara getirilen yeni tarife basit bir zam uygulamasından ibaret değildir. Bologna Projesi kapsamında hayata geçirilen uygulamalar ile birlikte üniversiteler bugün artık sisteme daha iyi hizmet edecek bir sektör haline getirilmiştir. Ve binbir zorlukla eğitim hayatına devam eden öğrenci gençliğin suratına üniversite kapıları har(a)ç zamları ile birlikte bir kez daha kapatılmıştır.

Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen kendi içerisinde olumlu olan bir şey var ki o da bugün artık emekçilerin kendilerine kesilen bu faturayı ödemeye ne niyetlerinin ne de güçlerinin olduğudur. Bu saldırıların muhatapları olan üniversite öğrencileri, aileler ve yüksek öğrenim hayali olan liseliler bu duruma tepkisiz kalmayacaktır, kalmamaktadır. İlk başta da belirttiğimiz gibi okulların kapalı olmasına rağmen, yapılan zamlar gündeme geldiği ilk günden beri geniş bir kesim tarafından tepki toplamıştır, toplamaya devam etmektedir. Birçok ilde eylemler düzenlenmiş, sesler yükseltilmeye çalışılmıştır ve gene birçok yerde devletin zoru ile karşılanmıştır.

Ancak bu tepkiler saldırının boyutuna ve beraberinde gelişen diğer ve yeni saldırılara bakıldığında çok sınırlı ve yetersizdir. Krizin derinleşmesi ile birlikte önümüzdeki dönemde halk gençliği ile sistem arasındaki çelişki giderek derinleşecek ve mızrak çuvala sığmaz hale gelecektir. Bu tabloda önümüzde duran en önemli görev hız kesmeden yoluna devam edenlere karşı gelişen ve gelişecek olan, büyük oranda örgütsüz olan bu tepkiyi, örgülü bir güce dönüştürmektir. Halkın yaşam koşullarından bihabermişçesine "Öğrencilerin harçları nasıl ödeyeceğini hiç düşünmemiştik." diyebilenlere verilebilecek en güzel cevap, aktif şekilde gençliğin geleceğine sahip çıkma mücadelesi içerisinde yer almaktan, daha da önemlisi ona yön vermekten geçmektedir.

İzmir YDG

İşçiye % 3, harçlara % 500 zam!

Üniversitelerde harçlara yapılan astronomik zamlara karşı harekete geçen öğrenci gençlik sendikası Genç-Sen ülkenin birçok yerinde örgütlediği eylemlerle gençliğin tepkisini ortaya koydu. İstanbul'da öğrencilerden gizli şekilde toplanan YÖK Çalıştayını protesto eden Genç-Sen üyeleri **28 Temmuz** tarihinde Kadıköy'de eylem düzenlediler.

Altıyol'da toplanan Genç-Sen üyeleri polis barikatını aşip tramvay yolu üzerinden İskele Meydanı'na koşkulu şekilde yürüdüler. "**Pes etmeyeceğiz, pes ettireceğiz**", "Asla yalnız yürümeyeceksin", "**Harçlara değil maaşlara zam**", "Genç-Sen yürüyor, harçlara karşı çıkıyor" sloganlarının atıldığı eylemde kitleye dönük konuşmalar yapıldı ve destek istendi.

Kadıköy halkının destek sunduğu yürüyüşe çok sayıda kişi katılırken izleyen yüzlerce kişi alkışlarla eylemci öğrencilere destek verdi. Meydana 300'ü aşkın bir kitle ile giren Genç-Senliler okudukları basın açıklaması ile harçlara karşı mücadeleyi önlerinde polis barikatları kurulsa da sürdüreceklerini vurguladılar.

İstanbul'dan bir YDG'li

“SESİMİZ YETERİNCE GÜR ÇIKARSA MUTLAKA BAŞARIRIZ”

Mustafa Elelçi, Gurbet Mete, Hasan Kert, Beşir Özer, Recep Çelik, İsmet Ablak...

Bu isimler, sadece son 6 ay içerisinde hapisshanede yaşamını yitiren tutsaklara ait ve ne acıdır ki zamanı geriye aldıkça bu listeyi uzatmak ve hapisshanelerde yaşamını yitirme tehlikesi ile karşı karşıya olan onlarca tutsağın isimlerinin de her an bu listeye eklenmesi mümkün.

Hapisshaneler ve hasta tutsaklar sorunu, olanca yakıcılığı ile devam etmektedir. Yıllardır insan hakları ihlalinin en çok yaşandığı yerler olarak gündemde olan ve çözüm konusunda çağrılarının her cephe-den sürekli yinelenildiği bu mekânlarda, bugün artık yaşama hakkı dahi gaspa uğramış durumda. İnsanın yaşaması için uygun olmayan fiziki ve psikolojik koşullarda tutulan ve tecrit karanlığı ile teslim alınmak istenen tutsaklar; hukuksuzluklar, nefes alışı verişe dahi kesilen disiplin cezaları ile birlikte bir de ağır sağlık sorunlarıyla mücadele etmekte. Hapisshanelerde bugün onlarca tutsak ölümü bekliyor.

Samet Çelik, Erol Zavar, Aynur Elpi, Gazi Dağ, İnanç Mete, İsmet ayaz ve Güler Zere... Hapisshanede ölümcül hastalığa yakalanmış 19 tutsak bulunmaktadır. Bu isimler içinde, Güler Zere'nin durumu ise, devletin devrimci tutsaklara olan yaklaşımına bir örnektir. Elbistan Hapisshanesi'nde kanser hastalığına yakalanan Güler Zere, Çukurova Üniversitesi ve Türk Tabipler Birliğinin vermiş olduğu “tecrit koşullarında tedavisi mümkün değildir” raporlarına karşın uzun bir süre tedavisi engellenmiş, ancak kamuoyunda oluşan baskı sonrası “tedavi” edilmek üzere Adana'da bir hastanenin mahkum koğuşuna sevk edilmiş, bu da yetmezmiş gibi koğuşta yer olmadığı bahanesi ile tekrar hapisshaneye gönderilmiştir.

Bugün artık neredeyse her ay, bir tutsağın ölüm haberini alıyor, yukarıda bahsettiğimiz listenin her an uzadığına tanıklık ediyoruz. 1994 yılından beri Erzurum H Tipi Hapisshanesi'nde tutulan, 3 yıl önce yakalandığı cilt kanseri nedeniyle geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz İsmet

Ablak'ın ölüm haberini aldığımız sıralarda, JİTEM'in kurucusu ve onlarca faili meçhul katliamın sorumlusu olanların ufak sebepler ile “hasta” olduklarını, dolayısıyla serbest bırakıldığına şahit olduk. Bu olay; hukukun, adaletin, devletin “tarafsızlığını” ve hastalıkların bile devrimci, yurtsever tutsaklar cephesinden nasıl bir zulüm aracı haline getirildiğini gözler önüne sermektedir. Devrimci ve yurtsever tutsakları ölüme mahkum eden bu zihniyet, Ergenekon davası kapsamında tutuklanan emekli Albay Arif Doğan, gazeteci Ayşe Asuman Özdemir, İP Genel Başkan Yardımcısı Ferit İlsever, emekli Orgeneral Şener Eruygur, emekli Orgeneral Hürşit Tolon, Prof. Dr. Erol Manisalı, Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Yurtkuran'ı çeşitli “bahaneler” ile tahliye edebilmiştir.

Hapisshaneler toplumsal muhalefetin bastırılması, susturulması için kullanılan araçlardır ancak ne toplumsal muhalefet ne de hapisshaneler hala susmamıştır. Tüm bu yaşanan sorunları devrimci düşünceye karşı yürütülen saldırı politikalarının bir parçası olduğu gerçeğini göz ardı etmeden, bugün hem süregelen tecrit saldırısına karşı mücadele etmek hem de hapisshanelerde direnen devrimci ve yurtsever tutsakların dışarıdaki sesi, soluğu olmak, bu bilinç ile dayanışma duvarlarını örmek ve hasta tutsakların serbest bırakılması talebini daha yüksek sesle haykırmak gerekmektedir.

(İzmir YDG)

Devrim Şehitleri Onurumuzdur!

Devrimci tutsakları sindirmek amacıyla inşa edilen F tipi tabutluklara karşı, '96 yılında ülkemiz hapisshanelerinde Süresiz Açlık Grevi ve Ölüm Orucu başladı. Gerçekleşen bu direniş zaferle sonuçlandı ve yasa geri çekildi. Ancak her zaferin bir bedeli vardır. Bu zaferi elde etmek uğruna 12 yiğit devrimci şehit oldu.

Biz de şehitlerimizi anmak için 26 Temmuz Pazar günü Yenibosna Cemevi'nde biraraya geldik. “'96 Ölüm Orucu ve Süresiz Açlık Grevi Şehitleri Ölümsüzdür” yazılı pankartı açarak Yenibosna Mezarlığı'ndaki Osman Akgün'ün mezarına yürüdük. Saygı duruşunun ardından basın açıklaması yapıldı. Daha sonra Osman Akgün'ün kendi yazdığı şiirler okundu ve marşlarımızı söyledik. Eylem, mezarara karanfil bırakılarak son buldu. (İstanbul)

Tabuları yıkmada cüreti kuşanma zamanı

Egemen sınıfın, halk kitlelerine yönelik saldırıları durmaksızın artarken, kitlelerin bu saldırılara karşı ortaya koyduğu tavırlar, bizler için oldukça önemli bir yerde durmaktadır. Yaşanan ekonomik kriz ile birlikte halkın yoksulluğa sürüklenmesi büyük tepkileri de beraberinde getirmektedir. Bu tepkiler zaman içinde politikleşerek kitleleşmekte ve egemenlere karşı net duruşun adı olmaktadır.

Halk kitlelerinin sınıf mücadelesinde nitel bir sıçrama yaratacak güce sahip olduğu unutulmaması gereken bir noktadır. Devrimi hedefleyenlerin, bu noktada, kitlenin gücünü almaksızın devrimi gerçekleştirmesi olanaksızdır.

Yaşanan ekonomik krizin ağırlığı giderek daha fazla hissedilirken, egemenler, çarklarını daha vahşice işletmektedir. Fabrikalarda toplu işten çıkarmalar, ücretsiz izin vb. saldırılar artış göstermektedir. Yine köylüye yönelik ekonomik saldırılar da artmıştır. Tarımsal ürünlerin pazardaki satış fiyatları düşürülmüş ve tarımsal üretimde gereken zirai ürünlere de yüksek oranlarda zam yapılmıştır. Bu da yetmezmiş gibi tarımsal destekleme bütçesinden yapılan kesinti ile 5.5 milyar olan destekleme bütçesi, 5 milyar doların altına çekilerek 4.95 milyar dolara çekilmiştir.

Artan yoksulluğun yanında emekçilerin barınma hakları da engellenmektedir. Gecenin bir vaktinde yıkım araçları ile insanların evleri bir beton yığına çevriliyor. Bu saldırılar, halk kitlelerinin kinini bilemektedir.

Cüreti kuşanmanın zamanı

Eski bir YDG'li olarak, bazı pratiklerimden bahsetmek istiyorum. Bu pratiklerin ışığından yola çıkarak deneyimleri paylaşmanın devrimci bir görev olduğunun hepimiz farkındayız. Bu devrimci görevin bilinci ile halk kitlelerinin gerek kendiliğinden gerekse de DKÖ'lerin öncülüğünde gerçekleşen eylemlere katıldım. Bunlardan biri, Altınşehir'deki yıkımlardı. Sabah erken saatlerde yapılan saldırıda iki ev yıkıldı. Semt halkı, yıkım araçlarının önüne etten barikat kurarak yıkımları engellemeye çalıştı. Polisin vahşice saldırısı sonucunda okulların ve evlerin içine gaz bombaları atıldı. Bayramtepe'de başlayan bu direniş, Şahintepe halkının destek vermesi ile büyüdü ve polis geri çekilmek zorunda kaldı. Bu direniş kendiliğinden gerçekleşen bir direnişti. Polisin onca panzeri, gaz bombası, copu etkisini yitirmişti.

Diğer bir barınma sorunu ise, Kocaeli'deki Arızlı ko-

nutlarında yaşandı. 17 Ağustos 1999'da yaşanan depremde, I. dereceden kazazedelere, depremin ardından Irak hükümeti tarafından verilen konutlar, başta hükümet olmak üzere bölge valiliği tarafından ellerinden alınmak istenmesine; depremedeler, direniş çadırı kurarak cevap verdiler. Yine kendiliğinden gerçekleşen bu direniş, giderek politikleşti. Bölgede, sendikal hakları engellenen belediye işçilerinin eylemlerinde yer alan depremedeler, AKP'nin üçüncü Olağanüstü İl Kongresi'ne gelen Başbakan Recep Tayip Erdoğan'ın yolunu kesme eyleminde de yer aldılar.

Kriz vurdu, köylü bunun neresinde?

Temel gıda ürünlerine yapılan zamlarla birlikte tüketici tamamen beslenme ihtiyacını karşılayamamaktadır. Pazarda pahalıya satılan ürün, üreticiden ucuz alınarak çeşitli işlemler içinde pahalı hale dönüşmektedir. Özellikle buğday, ayçiçeği, bamyası ve hayvancılık alanında üretim yapan Tekirdağ'ın Malkara ilçesinde bulunan köylüler, yaşadıkları bu sorunları Tüm Köy-Sen öncülüğünde düzenledikleri bir mitingle dile getirmek istediler. Ancak miting, Emniyet Müdürlüğü tarafından engellendi. Ama eylem, tüm engellemelere rağmen köylülerin geniş katılımı ile gerçekleşti. Panel olarak örgütlenen eyleme, bölgenin 70 köyünden katılım sağlandı.

Köylülerle yaptığımız sohbette, köylüler, ilk defa eyleme katıldıklarını ve bundan sonra da katılmaya devam edeceklerini belirttiler. Köylüler yaşadıkları sorunları ifade etme alanı buldukları için traktör römorku üzerinde serbest kürsülere katılarak, sıkıntılarını anlattılar ve bu sıkıntıları yaratanlara karşı mücadele edeceklerini söylediler. Kaybedecek bir şeyin kalmadığını belirten köylüler, artık üretemeyecek durumda olduklarını belirttiler.

Birey apolitik olabilir ama kitle politiktir

Bahsini ettiğimiz eylemlere bakıldığında aslında halk kitlelerinin burjuva-feodal sisteme karşı duydukları kinin bir sonucu olduğunu görürüz. Özellikle krizin derinleştiği böylesi bir süreçlerde halk kitlelerinin sesi olmak devrimci bir görevdir. Direnişlere katılarak, halk kitlelerinin öğrencisi olmak ve öğrendiklerimizi bilincimizde yoğunlaşarak kitlelere sunmak bizler için olmazsa olmazdır. Bunların yerine getirilmesi halinde devrimin kanalları olan kadrolar oluşur. Kitleleşme nasıl kadroları doğuruyorsa, kadrolaşmada kitleleşmeyi doğurmaktadır.

(Eski bir YDG'li)

Munzur Festivali coşkuyla gerçekleşti

30-31 Temmuz ve 1-2 Ağustos tarihlerinde gerçekleşen Munzur Kültür ve Doğa Festivali coşkuyla ve kitlesel şekilde tamamlandı. Büyükşehirlerden ve yurtdışından yoğun katılımın olduğu festivalde Batı Avrupa'dan ve Ermenistan'dan gelen ziyaretçiler de yer aldı. Çok sayıda konserin, panelin ve etkinliğin gerçekleştiği festival süresince Dersim'in, Kürt ulusunun, Alevilerin ve emekçilerin talepleri ve sorunları üzerinde duruldu, birlik, mücadele ve dayanışma çağrıları yapıldı. Sezen Aksu gibi ünlü sanatçıların katılımı sonucunda festivale burjuva basın da ilgi gösterdi ve Aksu'nun kardeşlik ve doğa hakları üzerine yaptığı konuşma ve söylediği Zazaca türkü beğeniyle karşılandı. Festival süresince ilçelerde de etkinlikler düzenlendi. İlçelerdeki etkinliklerde yerelde yaşayan Dersimlilerin katılımı şehir dışından gelenlere nazaran daha ağırlıktaydı.

Bizler YDG olarak Munzur Festivaline merkezi katılım çağrısında bulunduk ve çok sayıda YDG'li aktif şekilde kitle faaliyetinde bulunmak için festivale katıldık. Bu çalışmadaki amaç bir yandan kısa bir dönemde yoğunlaştırılmış bir kitle faaliyeti yürütmek, emekçilerle, gençlerle buluşmak, öte yandan ise kolektif ve planlı bir ça-

lışma yaparak örgütlü duruşumuzu pekiştirmektir.

Bunların yanı sıra Dersim'in bizim açımızdan daha özel ve ayrı bir yeri ve anlamı da mevcuttur. Dersim isyankar geleneği ile her köşesinde direnişin boy verdiği, her toprağında şehit yoldaşlarımızın anılarının yaşamaya devam ettiği bir coğrafyadır. Sosyal kurtuluş mücadelemizin esas alanıdır ve devrimimizin esas mücadele yeri olan gerillanın örgütlendiği, kök saldırdığı bir bölgedir. Dersim tüm baskılara, işkencelere, zulme rağmen devrimcilere kucak açan, sahip çıkan bir halkın yaşadığı bir bölgedir. Bu anlamda YDG olarak festival gerekçesiyle Dersim'e giderken halktan ve mücadelemizden öğrenmek, gözlemlemek ve mütevazî de olsa katkı sunmak amacındaydık. 4 günlük kısa bir sürede örgütlülük açısından büyük adımlar atmamız elbette mümkün değildir ancak dar pratiğe düşmeden gerçekleştirecek etkili bir çalışmayla kitlelerden öğrenmek ve bölgede devam eden mücadeleye bir nebze de olsa katkı sunmak için en ufak fırsatı değerlendirmek bizim için değerli bir görevdir.

Faaliyet alanlarımız farklı olsa da gönülümüzün ve bilincimizin bir kısmının yer tuttuğu Dersim'de yüzümüzü

gerçek anlamıyla dağlara dönerek etkili bir çalışma yapmayı hedefledik. Festival öncesinde bazı arkadaşlarımızın bir süre köylerde gerçekleştirdiği gazete dağıtımlarından elde ettikleri deneyim ve gözlemleri değerlendirerek festival süresince karşımıza çıkan görevlerimize yoğunlaşmaya çalıştık. Bu amaçla sabah 7-7.30 arası uyanıp kahvaltılarımızı yaptıktan sonra her arkadaşımız daha öncesinden belirlenen ekiplere katılarak sorumlu olduğu alanda kitle çalışmasına başladı ve gece geç saate kadar çalışmalara neredeyse hiç ara verilmeden devam edildi. Bu sayede aynı anda birçok alanda yoldaşlarımız coşkulu şekilde Dersim'in emekçi, yoksul halkıyla buluşma şansına kavuştu.

Çalışmalarımızda en etkili aracımız yayınlarımızdı. Ancak başarımızın kıstası ne kadar yayın sattığımızdan öte ne kadar çok insanla diyalog kurduğumuz, sohbet ettiğimiz, yayınlarımıza ne kadar çok yeni abone kazandırdığımız ve ne kadar fazla ilişki yakaladığımızdı. Bölgedeki mevcut çalışmaya en somut katkıyı bu şekilde yapacağımızın bilincinde olarak hareket ettik. Ayrıca etkinliklerde, konserlerde toplu durarak, sloganlar atarak, sesli ajitasyon yaparak geniş kesimlere sesimizi farklı yollarla da ulaştırma derdindeydik. Çoğu zaman gazetelerimiz, dergilerimiz tükendiğinde elimize bir kitap veya başka bir materyal alarak insanların yanına gitmekte ve politikalarımızı tanıtırak, onları anlamaya çalışmaktaydık.

Festival süresince Dersim merkezde bir ekip sürekli olarak bulundu. Bu ekipte yer alan yoldaşlarımız gazete ve dergi standımızda ihtiyaç olan işleri yaptı, standımıza gelenlerle ilgilendi. Bunun dışında gece kalınan çadırlarda nöbet tutan ve faaliyetçi yoldaşlar için yemek hazırlama görevini üstlenen yoldaşlar da vardı. Ayrıca düzenlenen panelleri takip eden, not tutan yoldaşlarımız da vardı. Bunların yanı sıra merkezdeki kafeleri, esnafı ve mahalleleri düzenli olarak gezen daha küçük gruplar oluşturduk ve yayınıımızı tanıtırken insanlarla sohbet etmeye çalıştık. Akşamları da konserlere toplu şekilde katıldık. Festivalin 3. günü gerçekleşen "Beyaz Eller Yürüyüşü"ne katıldık ve Munzurlarda barajlara karşı çıktığımızı haykırdık.

Festival Ovacık'ta 2. ve 3. gün gerçekleşti. İlk gün sabah Gözeler'de açtığımız stand yeterince ilgi görmedi. Bunda stand malzemelerinin gecikmesinin yanı sıra Gözeler'e daha çok şehir dışından gelenlerin uğraması ve içki içen-piknik yapan insanların fazla olması etkili oldu. Ancak Dersim halkının konuksevrlğini en bariz şekilde Ovacık merkezde stand açtıktan sonra görebil-

dik. İlçe merkezinde ve yakın köylerde yaşayan gençler, köylüler, yaşlılar standımızı ziyaret ettiler, yayınlarımızı incelediler, standımızın ihtiyaçlarını gidermek için yardım ettiler. Yoldaşlarımız da mahalleleri gezdi ve evlerde insanlarla ve esnafla sohbet etti. Ertesi gün bazı arkadaşlarımız Dersim merkeze, bir diğer grup da Hozat'a geçerken Ovacık'ta kalan yoldaşlarımız köyle-ri gezdi ve güzel ilişkiler geliştirdi.

Festivalin 2. günü bir diğer ekip de Pertek'teki etkinliğe katıldı. Burada Partizan şapka ve önlükleri ile çalışma yürüten yoldaşlarımızı polislin engelleme çabaları kararlı bir duruşla boşa çıkartıldı. Pertek'te de yoldaşlarımız evleri gezdi, konsere katıldı. Grup İsyen Ateşi'nin coşkulu türküleri halkın yoğun ilgi, beğeni ve desteği ile karşılandı. Aynı gün daha küçük bir ekip de Nazımiye'deki etkinliklere katıldı. Buradaki standımız da ilgi gördü.

Festivalin 3. günü bir ekip de Hozat'a gitti. Hozat'ta halkın yoğun ilgi ve desteğiyle karşılaşan yoldaşlarımız yayın dağıtımı ile evleri ve esnafı gezdi. Polislin yoldaşlarımıza, HÖC'e ve ESP'ye yönelik baskıcı tutumu ortak bir tutumla protesto edildi.

Festivalin son günü genel bir değerlendirme yaptık, mahallelerde dağıtıma çıktık ve akşamüstü stand önünde halay çektikten sonra konsere katıldık. Akşam farklı alanlardan gelen yoldaşlar şehirlerine doğru yola çıktık.

Festival süresince halktan çok sayıda insan Dersim'de gelişen gerilla mücadelesi üzerine bizlere aktarımlarda bulundular. Köy toplantılarından ormanlarda ağaçların kesimlerinin düzenlenmesine, halkın su-toprak vb sorunlarının çözümünden sistemin yozlaştırma politikasına karşı yapılan çalışmalara, köylerde kişisel sorunlara yaklaşımdan askeri operasyonlara karşı verilen direnişe kadar çok sayıda konuda partizan gerillalarının attıkları adımlar bizleri coşkulandırdı. Standımıza gelen köylerden gençlerin kirvalardan getirdikleri selamlar bizi oldukça mutlu etti. Bunların yanı sıra stand açmaktan ulaşımaya kadar karşılaştığımız sorunları aşarken halkımızın Partizanlara olan sevgi ve saygısını net şekilde gördük ve engellerin daha rahat aşıldığını anladık.

Festival çalışması yalnızca 4 gün olsa da oldukça yoğun ve hareketliydi. Verimli geçen çalışmamız bizler için oldukça öğretici oldu. Dersim halkının mücadelemize yönelik ilgisi, sahiplenışı bizleri çok mutlu etti. Dersim'de büyük bir emekle, özveriyle, dirençle yükseltilen mücadelemize daha fazla katkı sunmamız gerektiğinin bilinciyle alanlarımıza döndük.

Bir YDG'li

Festival gözlemleri-1

Yıllardır zulme karşı birçok ayaklanmaya sahne olan Dersim, bedel ödemenin ve ödetmenin adıdır. İsyancı bir geleneğe sahip olan Dersim, devrimci mücadele açısından önemli bir yere sahiptir. Bizim oraya gitmekteki amacımız da bu mücadeleye katkıda bulunmaktır. Bunun bilincinde olarak öğlen saatlerinde yola çıktık. Benim gibi otobüste ki diğer insanların coşkusu da yüzlerinden okunuyordu. Bu coşkuyla yol boyunca şarkılar, türküler ve marşlar söyledik. 18 saatlik yol Pülümür yakınlarında otobüsün tekerinin patlamasıyla 24 saate çıktı. Dersim merkeze vardığımızda festival çoktan başlamıştı.

Faaliyete gazete dağıtımına başladık. Dağıtım sırasında halkın ilgisi dikkatimizi çekti. Bu başta moralimizi bozdu ama buradaki insanların çoğunun diğer şehirlerden veya Avrupa'dan geldiğini anladık. Dersim'in yerel halkı bize bu kadar tepkisiz olmazdı.

Aynı günün akşamı stadyumda yapılan konsere dergilerimiz ve flamlarımızla katıldık. Konser başlamadan elimizdeki dergilerimizi bitirdik. Konser sırasında tek sıra halinde flamlarla yaptığımız yürüyüş insanların ilgisini çekti. Daha sonra sahne önüne geçtik. Türkülere eşlik ederek aralarda sloganlarımızı attık. Konser bitiminde hep beraber merkeze döndük.

Gece çadırımızın başında, Munzur'un kıyısında ateş yakıp türküler, marşlar söyledik. Geçirdiğimiz günü değerlendirdik ve ertesi gün yapacaklarımızı planladık.

Ertesi gün erkenden kalkıp 3 gruba ayrıldık. Bir grup merkezde kalacaktı, bir grup **Ovacık**'a diğer grup da **Pertek** ve **Hozat**'a gidecekti. Ben Ovacık ekibindeydim. Araç sıkıntısından dolayı Gözeler'e biraz geç gittik. Burada standımızı açıp dağıtımlara başladık. Buradaki insanların da ilgisi çok iyi değildi. Sebebini bildiğimiz halde bu bizim canımızı sıktı. Akşam üzeri Ovacık merkeze dönüp konser alanında stand açtık. Dergi dağıtımlarımız ilçelerde devam etti. İlçelere girdiğimizde halkın tepkisi çok

iyiydi. Birçok kişiyle sohbet ettik. Konuştuğumuz insanlardan; "**Nerdesiniz siz, niye gelmiyorsunuz o kadar zamandır**" diye bizi azarlayanlar oldu, balkonundan "**oo yoldaşlar hoş geldiniz, gelin buraya**" diye bağırarak bizi çağırınlar oldu.

Ertesi gün Ovacık yakınlarında bir köye gittik. İlk girdiğimiz evde bir amcayla tanıştık. Bize ayran ikram etti ve uzun sohbet ettik. Diğer evlerde de köylülerle sohbet ettik. Ayran, çay içtik, çökelek, köy yoğurdu vb. yedik. Herkes bize sevgi ve özlemlerle yaklaştı. Yıllardır o köyde yaşayan köylüler bize sorunlarından, devrimcilerden beklentilerinden, köyelerine gelen TIKKO gerillalarından bahsetti.

Ertesi gün merkeze döndüğümüzde genel bir toplantı aldık. 2-3 saat boş zamanımız vardı. Sıra eğlenmedeydi. Şortlarımızı alıp hemen Munzur'a gittik. Hevesli bir şekilde gittik ama birkaç kişi suya giremedi. Girenler de suda en fazla iki dakika durabildi. Ben de suya büyük bir hevesle girdim ama çok duramadım. 4-5 saniye suda durduktan sonra bedenim uyuşmaya başlıyordu. Öğlen sıcakta, buz gibi Munzur'a girmek ayrı bir zevkti.

YDG'iler köy ziyaretinde...

Ben de suya büyük bir hevesle girdim ama çok duramadım. 4-5 saniye suda durduktan sonra bedenim uyuşmaya başlıyordu. Öğlen sıcakta, buz gibi Munzur'a girmek ayrı bir zevkti.

Geri döndüğümüzde festivalin sonlarına yaklaşmıştık. Son olarak merkez yakınlarında bir köye dağıtıma gittik. Oradaki dağıtım da çok iyiydi. Birkaç gençle tanıştık. Bu gençler Dersim gençliğinin yozlaşmasından şikâyetçiydi. Onlarla uzun bir sohbetten sonra merkeze geri döndük. Partizan standının önünde Grup İsyân Ateşi küçük bir konser verdi. Halaylar çektik.

Ve yavaş yavaş dönme vakti geliyordu. Birbirimizle vedalaştık ve otobüslere bindik. Herkeste güzel bir yorgunluk vardı.

Festival hikâyelerini çok dinlemiştim. Ne kadar güzel olabileceğini tahmin ediyordum ama beklediğimden de güzel geçti. Birçok eksikliğimiz de oldu ama bunlara rağmen hem oradaki faaliyet açısından hem de bizim açımızdan olumluydu. döndüğümüzde hepimiz motive olmuş durumdaydık. Şimdi kendi alanımızdaki faaliyete dört elle asılmaya hazırız.

Şimdi kendi alanımızdaki faaliyete dört elle asılmaya hazırız.

İstanbul'dan Liseli YDG'li

Festival gözlemleri-2

Festivalin ilk günü diğer illerden yoldaşların şehre gelmesi ve alışmasıyla geçti. Şehre varmamız epey bir zaman alıyor. Keza şehre girmemiz de oraya varmamız kadar zor oluyor. Dersim'e giren herkes uzun süren kimlik kontrollerine rastlamadan içeriye adımını atamıyor. Şehir adeta bir savaş bölgesi olduğundan Dersim'e alışmak da gerçekten zor oluyor. Dersim'e ulaşma ve oraya alışma faslından sonra çalışmalarımıza öğlene doğru yaptığımız gazete ve dergi dağıtımları ile başladık. Dersim merkezde şehir dışından gelen insanlar çoğunlukta olduğundan dolayı bu dağıtımlar çok verimli olmadı. Gazete dağıtımlarının ardından akşamki konser için yola koyulduk. Konser alanına marşlarımızı ve türkülerimizi söyleyerek girdik. Güzel geçen bir konserin ardından evlere ve çadırlara geri döndük.

İkinci gün ise benim de içersinde bulunduğum bir ekip ile Ovacık'a gittik. Öğleden önce Munzur Gözeleri'nde açtığımız stant ve yaptığımız dergi dağıtımları merkezdekinden kısmen daha iyiydi. Ayrıca Gözeler'in güzelliği de insanı büyülemiyor değil. Öğleden sonra Ovacık merkeze geçtik ve standımızı açtık. Ovacık, Dersim merkeze göre çok daha iyiydi. Kitle bizi sahipleniyor ve mücadelemizin bir dönem kesinti yaşamasından dolayı tatlı bir tepkileri de oluyordu. Akşam ise Grup Munzur ve Grup Yorum'un coşturduğu kitle konser sırasında **"Munzur onurdur onuruna sahip çık"**

vb. sloganları attı. Sanatçıların ve konuşmacıların yaptıkları konuşmalarda ise Munzur'da yapılan barajlara tepki ve Güler Zere'ye yaşam hakkı isteği vardı.

Üçüncü gün ise Ovacık'ın köylerine doğru yola çıktık. Gittiğimiz köyde çok sıcak bir şekilde karşılanmamız ve kitlelerin bize kucak açması gerçekten çok etkileyiciydi. Gittiğimiz her evde bize bir şeyler ikram edilmeye çalışılması da bunun en güzel örneklerindendi. Zamanımızın kısalığından dolayı bu sohbetlere ne köydekiler ne de biz doymuştuk.

Yapılan sohbetlerde de oralara düzenli gidilememesine bir tepki olsa da Partizan ismi Dersim'de her kapıyı açıyor. Kitleler Partizan'a büyük ilgi ve güven duyuyor. Bugün de yapılan konserlerin ardından festivalin Ovacık ayağı bitmişti ve biz de Dersim merkeze geri dönüyorduk. Geç bir saatte şehre geri dönmemizden sonra hepimiz yattık ve sabaha bir değerlendirme toplantısı yapıldı. Bu toplantının ardından da gün içerisinde yapılacaklara karar verildi. Beyaz eller yürüyüşü ve konserin ardından da farklı alanlardan gelen arkadaşlarımız geldikleri illere geri dönmeye başladılar.

Festival genel anlamda olumlu geçti. Bizim de kitlesel bir biçimde yer almamız birçok ilçede yapılan etkinliklere daha rahat bir şekilde katılmamıza olanak sağladı. Ayrıca Munzur Festivali sayesinde birçok yoldaşımızın hem deneyim kazandığını hem de eksik olduğu konularda kitlelerden birçok şey öğrendiğini düşünüyorum.

İzmir'den Liseli YDG'li

İzmir YDG'den eğitim çalışması

“Cahil devrimci olmaz” şiarıyla ele aldığımız eğitim çalışmamızı **10-11-12 Temmuz** tarihlerinde gerçekleştirdik.

Devrimci bir gençlik örgütü olmamız ve bu noktadaki eksiklerimiz nedeniyle örgütümüzün yaz sürecinde ortaya koyduğu yönelimlerden olan teorik ve politik gelişim sürecini üç günlük bir eğitim çalışmasıyla hızlandırma ihtiyacını duyduk.

Bu üç günlük eğitim çalışmasında Marksizm-Leninizm-Maoizm'in sacayağı diye sayabileceğimiz **Felsefe, Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm, Ekonomi-Politik** konularında öncesinde belirlenen arkadaşlar sunumlarını aktardılar. Bunun yanında **YDG Çalışma Tarzı ve İlkeleri, Kemalizm ve Milli Mesele** başlıkları altında atölye çalışmaları ile tartışmalar düzenlendi.

Eğitim çalışmamızın ilk gününe felsefe konusunda görev alan bir yoldaş felsefenin bir sır olmadığını, egemenlerin söylediğinin aksine toplumun bütün katmanlarınca akıl erdirilebilecek bir alan olduğunu belirten sözlerle başladı. Canlı tartışmaların yaşandığı bu bölümde felsefeye yönelik ilginin sevindirici boyutlarda olduğunu belirtmekle birlikte konuyla ilgili geriliğin de gözden kaçmayacak bir derecede olduğunu söylemek gerekir. Felsefe sunumunun bitmesinin akabinde verilen moladan sonra YDG Çalışma Tarzı ve İlkeleri konusuna geçildi. Hemen hemen bütün katılımcıların söz aldığı, fikrini beyan ettiği bu saatler kolektif bir çalışma olduğu gerçeğini ortaya çıkarması açısından müspet

geçtiği söylenebilir.

Eğitim çalışmamızın ikinci gününde Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm'le ilgili bir yoldaşımızın yaptığı sunum, konuya dair bilginin artmasında etkili oldu. Bu sunumun ardından diğer bir atölye çalışması olan Kemalizm ve Milli Mesele konusunda yeterince bilginin olmadığı, dolayısıyla da daha çok araştırma ve okuma şeklinde bir çalışma yürütmemiz gerektiğinin farkına vardık.

Eğitim çalışmamızın son günü olan üçüncü güne de felsefede olduğu gibi var olan önyargılardan kaynaklı, duyulduğunda kişide yeterince güven uyandırmayan bir konuyla, Ekonomi-Politik'le giriş yaptık. İlerleyen saatlerde önyargıların kırıldığı, örneklerle tüm yoldaşların katılım sağladığı gözlemlendi ve bu şekilde eğitim çalışmasına son verildi.

Yaptığımız bu 3 günlük eğitim çalışması işlenen konularda asgari bir bilgiye sahip olma ve esas olarak bu konulardaki muazzam eksikliklerimizi görme noktasında epey verimli geçti. Bu 3 günlük çalışmanın yetersizliklerimizi aşmada sadece ufak bir adım olduğu gerçeği de gözden kaçırılmamalıdır. Atılan bu küçük adımdan sonra bu sorunun çözümü için bıkmadan usanmadan okuma, araştırma ve tartışma gayreti içersinde olmak “cahil devrimci olmaz” şiarına daha uygun düşen adımları atmamızı beraberinde getirecektir. Yaptığımız eğitim çalışmamızda bu gereklilik noktasında her bir yoldaşımızın hemfikir olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

İzmir YDG

İstanbul'da dergi dağıtımlarından...

Dergimizi kitlelere tanıtmak amacıyla **19 Temmuz Pazar** günü **Okmeydanı**'nda dergi dağıtımını yaptık. Dağıtım daha önce aynı semtte yaptığımız dağıtıma göre daha verimsizdi. Bunun sebebi daha az kişiyle dağıtıma çıkmamız ve yaz süreci olduğundan ailelerin tatilde olmasıydı.

Ertesi gün **Bakırköy**'de dağıtım yaptık. Bu bölgede ilk defa dağıtım yapmamıza karşın dergimize ilgi büyüktü. Özellikle sesli ajitasyon kitlelerin dikkatini çekti.

Çarşamba günü ise **Taksim**'de dağıtım yaptık. İstiklal Caddesi üzerinde yaptığımız dağıtım elimizdeki dergilerin az olması nedeniyle kısa sürdü.

Cuma günü de **Kadıköy**'de dağıtım yaptık. İskele Meydanı'nda başlayan dağıtıma ilgi azdı. Bu nedenle dağıtımın devamını Altıyol'a çıkan yol boyunca yaptık. Buradaki kitlelerin ilgisi daha fazlaydı. Bu sırada sivil polisler etrafımızda dolaşarak bizi rahatsız etmeye çalıştılar. Bizim aldırış etmeden dağıtıma devam etmemiz üzerine siviller resmi ekipleri aradı. 5 dakika geçmeden “yunuslar” geldi. Aşağılayıcı bir tavırla dergi dağıtmamızın yasak olduğunu, siyasi dergi dağıtmak için valilikten izin almamız gerektiğini, aksi takdirde hakkımızda yasal işlem başlatacağını söyledi. Biz de böyle bir prosedür olmadığını söyleyerek verdiğimiz 10 dakikalık aradan sonra dağıtıma devam ettik.

Son olarak Cumartesi günü **Sarıgazi**'de dağıtım yaptık elimizdeki dergileri bitirerek dağıldık.

İstanbul'dan Bir YDG'li

KOLEKTİFİN SESİ

Bir kez daha Komsomol'un varlık nedeni ve görevleri üzerine

Ülkemiz egemenlerinin en çok övündükleri olgulardan bir tanesi ülkemizdeki genç nüfusun varlığıdır. AB ülkeleriyle yapılan kıyaslamalarda nüfusumuzun genç olduğu sürekli vurgulanmaktadır. Gerçekten de yaklaşık yetmiş milyonluk Türkiye'nin 20 milyon kadarını gençlik oluşturmaktadır. Peki, bu ne anlama gelmektedir?

Bunun anlamı karmaşık değildir. Bu ülkede politika yürütecek her sınıf, her örgüt, her siyasi parti gençliği önemsemelidir, bu kesime yönelik çeşitli politikalar üretmelidir ve özel bir örgütlenmeye gitmelidir. Faşist-gerici partiler ve örgütler, kendi gençlik örgütlülüklerine çok büyük önem verirler. Şu anki liderleri, büyük oranda gençlik örgütlülüklerinden çıkmıştır.

Devrimci parti ve örgütler de çeşitli düzeylerde gençlik örgütlülükleri oluşturmuşlardır. Ülkemizde de Demokratik Halk Devrimi mücadelesini yürüten Proletarya Partisi, gençlik örgütü olarak Komsomol'u örgütlemiştir.

Aynı bir gençlik örgütü olarak Komsomol'un örgütlenmesinin nedeni sadece ülkemizdeki genç nüfusun fazla olması değildir. Aynı zamanda, bir tabaka olarak bu kesimin ortak sorun ve taleplerinin varlığıdır. Örneğin, ülkemizde, genç nüfusun işsizlik oranı çok yüküktür. Aynı zamanda Türkiye halkının olumlu, ilerici değerlerinin yozlaştırılmasından da en çok etkilenen ve bu yozlaşmaya karşı en çok arayış içerisinde olan kesim de halk gençliğidir.

Gençlik kesiminin ülkemizdeki demokrasi mücadelesine katkısı da çok büyüktür. Bazı kesimlerce geniş gençlik kitlesi küçümsense de ya da gençlik örgütlülüklerini bazıları muhatap almasa da hak arama mücadelesi, demokratik ve meşru eylemlere katılım açısından bakıldığında halk gençliğinin önemi kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Nerede bir grev var, orada işçi gençliği mutlaka görürüz. Nerede bir köylü eylemi olsa, orada köylü gençliği görürüz. Hak arama mücadelelerinde, demokratik eylemlerde öğrenci gençliğinin dinamizmini mutlaka his-

sederiz. Anadilde eğitim talebinde, serhıldanlarda, Kürt gençliğinin militanlığını görürüz. Ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelelerinde elde silah Türkiye halk gençliğini görürüz. Elbette halk gençliğini bağlı bulunduğu sınıftan ayrı ele almak doğru olmayacaktır. Bağlı bulunduğu sınıfın etkilerini üzerinde hissedecektir. Ancak vurguladığımız nokta da bir tabaka olarak halk gençliğinin demokratik devrim mücadelesine büyük katkıları olduğudur.

Gelişen teknolojiyle birlikte, egemen sınıfların ideolojik saldırıları yoğunlaşmış, etki gücü görece daha da artmıştır. Bu da toplumdaki olumlu ya da olumsuz değişimleri hızlandırmaktadır. Toplumsal değişimin hızından da en fazla etkilenen kesim gençliktir. Toplumdaki değişimin sürekliliği, gençlik kesiminin diğer kesimler nezdinde anlaşılabilirliğini zorlaştırmaktadır. Kuşak çatışması olarak ifade edilen bu durum, gençliğin kendi içine kapanmasını doğurmakta, kendisi gibi olanla ilişkilerini geliştirmektedir. Bu durum yaşayan bir organizma olarak Proletarya Partisi için de geçerlidir. Halk gençliği içindeki değişimleri kavramak ve zamanında değişime ayak uydurmak Proletarya Partisi açısından da doğal olarak sıkıntı doğurmaktadır. Bu durum halk gençliği içindeki çelişkilerin açığa çıkarılması ve örgütlenmesi açısından da Komsomol'un varlık zeminini güçlü kılmaktadır. Sözün özü gençliğin dilinden genç olanlar anlamaktadır.

Bilindiği gibi komünist partilerin işleyişine demokratik merkezîyetçilik ilkesi yön vermektedir. Halk gençliğinin, genç komünist adaylarının demokratik merkezîyetçilik ilkesi etrafında çalışma tarzının örgütlenmesi açısından da Komsomol örgütlenmesi önemlidir.

Proletarya Partisi'nin organlarında yer alamayacak olanların, aynı işleyişe uygun olarak Komsomol organlarında örgütlenmesi, genç komünistlerin yönetici yeteneklerini test etme, geliştirme açısından da değerlidir. Örgüt kültürünün öğrenilmesiyle, yaşamını buna uygun olarak örgütleyen genç komünistler, ilerisi açısından

dan Proletarya Partisi'nin çeşitli örgütlerinde örgütlenmeye hazır hale geleceklerdir.

İdeolojiyi kavramanın önemi

Proletarya Partisi'nin gençlik örgütlenmesi olarak Komsomol'un Demokratik Halk Devrimi mücadelesinde çeşitli görevleri arasında halk gençliğini Demokratik Halk Devrimi mücadelesinde örgütlemek, halk gençliğine komünist önderlik görevini yerine getirmek bulunmaktadır. Halk gençliğine komünist önderlik görevinin yerine getirilebilmesinin en önemli şartı MLM biliminin öğrenilerek yaşama geçirilmesidir.

Genç komünistlerin, genç komünist adaylarının, genellikle deneyimsizlikten ve bilimle yeni tanışmalarından dolayı Marksizm-Leninizm-Maoizm ile ilişkilerinde önemli yetersizlikleri bulunmaktadır. Deneyimsizlik, bilimi öğrenme konusunda genç devrimcilerde daha çabalı olmaları gerektiğini gösteren bir eksikliklerdir. Keza bu öğrenme sürecinin sürekli bir sistematığa sahip olması, çabaların boşa gitmesini de engelleyecektir.

Marksizm bir dogma değil, bir eylem kılavuzudur. Komsomolun eylemlilik, deneyim ve bilgilenme seviyesinin yükseltilmesi için MLM'nin sistemli bir şekilde incelenmesi bu nedenlerle gereklidir. Lenin yoldaşın deyimiyle "devrimci teori olmadan devrimci pratik olmaz".

Sistemli bir incelemeden kast ettiğimiz, Lenin'in ciltlerini, Mao'nun ciltlerini sırasıyla okumak değildir. Burada kastettiğimiz komünist ustaları belirli konu başlıkları altında sistemli incelemektir. Örneğin diyalektik materyalizm konusunda komünist ustaların eserlerini incelemektir. Diyalektik materyalizmi inceleyelim dediğimizde sadece Mao'nun "Teori ve Pratik", Stalin'in "Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm" eserleri aklımıza gelmemelidir. Diyalektik Materyalizm konusunda komünist ustaların çok çeşitli eserleri vardır. Bunların basitten karmaşığa doğru sistemli bir şekilde incelemek, okuduklarımızdan çıkardığımız dersleri mücadele pratiğinde uygulama çabası içerisinde olmak, Komsomol'u, bu göreve yakınlatacaktır.

Ülkemiz egemenleri halk gençliğine yönelik çok yönlü saldırılarını sürdürmektedir. Halk gençliğinin komünist önderliğini geliştirebilmek için bu saldırıları bertaraf etmeye çalışmak ya da bu saldırılara karşı halk gençliğini bilinçlendirmeye yönelik politikaları yaşama geçirmek önemli bir halka oluşturmaktadır.

Bununla birlikte ülkemiz egemenlerinin halk gençliğine yönelik saldırılarına karşı kitlelerin çeşitli düzeylerdeki mücadelelerinin içerisinde yer almak, ortak eylemlilikler geliştirmek, ülkemiz egemenlerine karşı çeşitli kesimleri birleştirme çabası içerisinde olmak genç devrimcilerin önünde duran görevlerden bazılarıdır.

Kitlelere güven, savaşa kitlen!

Komsomol, ideolojik ve politik olarak bağımsız bir örgütlenme değildir. Proletarya Partisi'nin ideolojik ve politik önderliğini açıktan kabul etmiştir. Zaten varlık zemininin bir nedeni de Proletarya Partisi'dir. Bunun için Proletarya Partisi'nin üstünde bir örgütlenme ya da güç değildir. Halk gençliğine komünist önderlik etmek, Türkiye halkına komünist önderlik iddiasında olan Proletarya Partisi'nin gelişiminden, politikalarından bağımsız de-

ğildir. Proletarya Partisi'ne rağmen Komsomol'un gelişimi mümkün değildir. Aksini düşünmek Proletarya Partisi ile Komsomol arasındaki farkları silikleştirecektir. Bu da Proletarya Partisi'ni ideolojik-politik olarak önderliğini kabul etmeme ve Komsomol'un fiilen tasfiyesi ile sonuçlanacaktır. Bunun için de Proletarya Partisi'nin politikalarını yaşama geçirmek Komsomol'un en önemli görevlerinden birisidir.

Bilindiği gibi ülkemizde Proletarya Partisi, taktik yönelimini "**kitlelere güven ve savaşa kitlen**" şiarıyla ifade etmektedir. Bu şiar aynı zamanda Komsomol'un da şiarı olmak zorundadır. Bu taktik yönelim ülkemizdeki devrimci savaşın yani Halk Savaşının yükseltilmesini içermektedir.

Komsomol açısından sorun, her şeye rağmen kitleleşme değildir. **Stratejiye ve taktik yönelime yönelik adımların atılmasıdır. Kitleleşmeyi bu yolda sağlamaktır.**

Komsomol açısından sorun, her şeye rağmen kitleleşme değildir. Stratejiye ve taktik yönelime yönelik adımların atılmasıdır. Kitleleşmeyi bu yolda sağlamaktır.

Komsomol'un görevlerinden bir diğeri ise, Proletarya Partisi'ne kadro yetiştirmektir.

Kadro yetiştirme göreviyle halk gençliğine komünist önderlik etme görevi arasında diyalektik bir bağ vardır. Komünist önderlik görevini yerine getirme çabası, Proletarya Partisi'ne kadro yetiştirmenin ön koşuludur. Terside doğrudur. Proletarya Partisi'ne kadro yetiştirme çabası olmadan, halk gençliğinin komünist önderliğini oluşturmak da mümkün değildir.

Dimitrov kadro meselesinde **“En iyi kararlarımız onları uygulayacak insanlara sahip değilsek kâğıt parçaları olarak kalacaktır”** der. Bu da gerek Proletarya Partisi'nin gerekse de Komsomol'un sorunlarının kaynaklarından birisini göstermektedir.

Peki, kadrolaşma nasıl mümkün olacak?

Stalin yoldaş bu konuda şöyle diyor: **“Kadroların eğitiminde en emin yollardan biri parti-nin bilinçli olarak kendi hatalarının üzerine gitmesi ve çözüm yolları aramasıdır”**. Demek ki Proletarya Partisi'ne üye ve kadro olmak için Proletarya Partisi'nin eksiklikleri ve sorunları üzerine yoğunlaşılması olmazdandır.

Aynı zamanda bu sorunu çözmek için Proletarya Partisi'nin tarihinin, mevcut gerçekliğinin öğrenilmesi gereklidir. Proletarya Partisi'nin çok zengin bir tarihi vardır. Başarılarıyla başarısızlıklarıyla çok önemli bir deneyim hazinesi bulunmaktadır. Genç devrimciler olarak bu zengin tarihten öğrenmesini bilmemiz gerekmektedir.

Proletarya Partisi'nin ve doğallığında Komsomol'un ihtiyaç duyduğu kadro tipi militan kadrolardır. Ülkemizin faşist yapısı, mücadele hattının da daha çetin olmasını doğurmaktadır.

Komsomol'un görevlerinden üçüncüsü ise Proletarya Partisi'ne savaşı yetiştirmektir.

Bunun için Komsomol'un savaşa olan mesafesinin daha da kılması gerekmektedir. Halk Savaşı üzerine net bir kavrayışa sahip olmak önemlidir. Ancak daha önemlisi biz genç devrimcilerin ülkede devam eden sosyal kurtuluş mücadelelerine ne kadar yakın olduğumuz sorundur. Sınıf mücadelesini eylemin en keskin alanlarında sürdüren devrimcilerin pratiğine uzak kalmak, her anlamda destek vermemek, genç devrimcilerin ülke gerçekliğine uzaklığı anlamına gelmektedir.

Mesleği devrimcilik olanların disiplinli ve düzenli yaşam-

larından öğrenmek, her türlü burjuva akımın yaşamlarımız üzerindeki etkisini darbelemek Türkiye halkına ve sınıfa layık devrimciler olmak açısından belirleyici bir yerde durmaktadır.

Komsomol açısından ise sorun daha önemlidir. Her komsomol militanının kurtuluş mücadelesine aktif katılmak gibi bir gündemi olmalıdır. Dünya devrim tarihine baktığımızda da bu dediğimizi kanıtlar örnekler bulmak mümkündür. Örneğin II. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nda sosyalist anavatanın savunmasında Sovyet Komsomol'u en önemli kadrolarını savaş için görevlendirmiştir. Stalingrad savunmasında Sovyet gençliği silah elde ülkesini savunmuştur. Ülkemiz açısından da

silah elde mücadele etme pratiği Komsomol'un en önemli değerlerindedir.

Savaşın propagandasının yapılması, yürütülen mücadelenin halk gençliğine anlatılması da savaşçı ihtiyacını karşılamak için önemlidir. Ülkemizdeki savaşta Komsomol doğal olarak aktif bir taraftır. Ancak savaş tek başına Komsomol militanlarının savaşa katılımıyla gerçekleşmeyecektir. **Aynı zamanda komsomol, halk gençliğini de savaşın bir parçası yapma pratiği içerisinde olmalıdır.**

Yazı boyunca bahsi geçen tüm nedenler, “ayrı bir gençlik örgütlenmesine neden ihtiyaç var?” sorusuna verilebilecek cevaplar olarak görülmelidir. Bu nedenleri ve ihtiyaçları kavramadıkça ayrı bir gençlik örgütlenmesinin mücadelenin büyütülmesi açısından esasta bir katkısı olmayacaktır. Daha canlı, mücadelede daha istekli, öğrenmeye ve değişime açık bir kesimin yani gençliğin komünist örgütlülüğünün varlık nedenleri anlaşıldığında komsomol devrim mücadelesinde önemli bir mevzi haline gelecektir.

GERÇEK ÖZGÜRLÜK MÜCADELEDE

Burjuva-feodal sistemin bizleri çepeçevre sarıldığı bu topraklarda devrimci mücadele yürütmek, devrimci kalabilmek, son dönem tasfiyeciliğin de yaygınlaşması ile birlikte daha da fazla dikkat edilmesi gereken bir konu olmaktadır. Devrimci mücadeleden kopuşların, uzaklaşmaların yanı sıra devrimci saflarda yaşanan durgunluk, iddiasızlık ve kitlelerden uzaklaşmanın da sürecin etkisiyle yaygınlaştığını görebiliyoruz.

Devrimci saflarda yaşanan niceliksel daralmandan (hem mücadeleden kopuşlar sonucu hem de sistem tarafından gerçekleştirilen tutuklama ve diğer engellemeler sonucu) daha tehlikeli olan sorun, **niteliksel gerileme ve iddiasızlık meselesidir**. Devrimin, halk demokrasisinin mücadelesi içindeki bireylerin kafasında ütopyalaşması, mücadelenin bilimsel temellerinin bilinmemesi ve silikleşmesi, bahsi geçen iddiasızlaşmanın net yansımaları olarak karşımızda durmaktadır.

Özelden genele, bireyden örgüte devrimci bir yaşam tarzının egemen kılınması çabası, sistemin yarattığı acizliği, çaresizliği ve kuşatılmışlık hissini tersine çevirme açısından süreklileştirilmesi gereken bir çabadır. Bireycileştirilen, yalnızlaştırılan, acizleştirilen bireylerin devrim mücadelesinde iddiasızlığın temelini oluşturduğu açıktır. **“Nasıl yapabilirim?” sorusu yerine “yapamam”, “yapılamaz” ön kabullerinin bu kadar yaygınlaşması, iş yapmama bahanelerinin, iş yapmaktan daha revaçta olması bu temel kavranmadıkça anlaşılabilir olacaktır.**

Sürecin öne çıkan özelliklerinden birisinin de kitlelerin hareketlenmesinin artmasına rağmen devrimcilerin yavaşlaması, geride kalması, artan kitle hareketlenmesini kucaklayabilecek nitelikte olmaması olarak görebiliriz. Bahsi geçen tasfiyecilik rüzgarının en iyi anlaşılabilir olduğu yer de bu tespitin arkasında yatmaktadır. **Mücadelede istekli yeni her bireyin örgütlendikten belli bir süre sonra umudunu belli ölçüde kaybetmesi, yavaşlaması, istekliliğiyle örgütü dö-**

nüştürememesi, daha doğrusu atıl örgüt yapısının mücadelede istekli bireyleri zamanla kendine benzetmesi düşündürücüdür. Bunun yanı sıra geniş kitlelerin devrimci harekete yaşadığı güven sorununun kendisini ayan beyan göstermesi, yoğunlaşması gereken noktayı açık etmektedir. **Kendi isteksizliğini, iddiasızlığını ve doğal olarak sistemle uzlaştığı noktaları mücadelede istekli yeni yoldaşlarına da yansıtan atıl örgüt ve bireyin esasta kendisini sorgulaması ve devrimci bir hamle gerçekleştirilmesi kaçınılmazdır.** Aksi taktirde statüko haline gelen hareketsizliğin ve iddiasızlığın kırılması mümkün olmayacaktır.

Bir Adım Geride Uzlaşmayalım, İleriye Doğru Adım Atalım

Bizi sisteme bağlayan onlarca bağı göz önünde tuttuğumuzda devrimci mücadele ile sistem arasındaki çelişkilerde hangi tarafın ağır bastığını daha iyi görebiliriz. Okul, aile, medya, ilişkiler, arkadaşlıklar gibi onlarca konuda tavrımızı neye göre belirlediğimiz, hangi taraftan taviz verdiğimiz süredir yaşam halkasında sistemle uzlaşma ve devrimcileşme arasındaki bocalamamızda belirleyici öğeler olacaktır.

Sistemle uzlaşma ve devrimcileşme bocalamasında sistemin güçlülüğü bir olguyken **özgürleşmek, ama gerçekten özgürleşmek** diğer bir olgudur. Gerici sistemin rahatlığa, tembelliğe, bireyciliğe, kolaycılığa, bencillığe doğru çekiştirilmesiyle daha devrimci, özgürlükçü, kolektif bir yaşam arasında sürekli tercih yapmamız kaçınılmazdır. **Devrimcileşme çabasından verilen her tavizin kendiliğinden sistemle uzlaşma anlamına geleceği açıktır.** İlişkilerini görmeyen bir bireyin her ne bahaneyle olursa olsun yaptığı şey, devrimci mücadele karşısında sistemle uzlaşma tavrının gelişmesine hizmet etmektedir. Yine devrimci mücadelenin andaki gerekliliklerini kav-

rayamayarak hızlıca harekete geçmeyen birisinin devrim mücadelesine katkı yaptığı iddia edilemez.

Sistem karşısında devrimcileşme adımlarını atmanın zorluğu açıktır. **Düzenli yaşamak, sabah erken kalkmak, devrimcileşmek için okumak, araştırmak, incelemek, devrimci yayınıımızın dağıtımını yapmak, halka gitmede ısrarcı olmak, ilişkilerimizi görerek onları örgütlenmeye ikna etmek, politika üretmek, kitleleri dinlemek ve politik sürekliliği sağlamak, örgüt içi disipline uymak, sistemden uzaklaşmak yazıldığı kadar kolay yaşama geçirilebilen konular değildir. Ancak bu adımlar atılmadan bireyin devrimcileşmesi de devrimin gerçek olabilmesi de mümkün olmayacaktır.**

Devrimcileşmek amacıyla her an ileriye doğru adım atmak için ikna olmayı beklemek, devrimcileşme pratiğinin bilinmez zamanlara itilmesine de neden olacaktır. Her seferinde bir adım geride, sistemin daha derin köklerinde uzlaşmak yerine cesur bir adım atmak, irade göstermek ve devrimcileşmek için pratiği esas tutmak bu konudaki sorunumuzun çözümünü bizlere göstermektedir. Örneğin devrimci yayınıımızı kapı kapı dağıtmak için geçerli bir sebep arayan, ikna olmayı bekleyen arkadaşlarımızın bunun yerine adım atması, aradıkları sebebi o pratik içerisinde bulmalarını beraberinde getirecektir. **Beklemek, sisteme bir adım daha yaklaşmakken ileriye doğru adım atmak devrimcileşmek için yapılması gereken ilk şeydir.**

Bireycileşmek Sistemle

Uzlaşmak Demektir

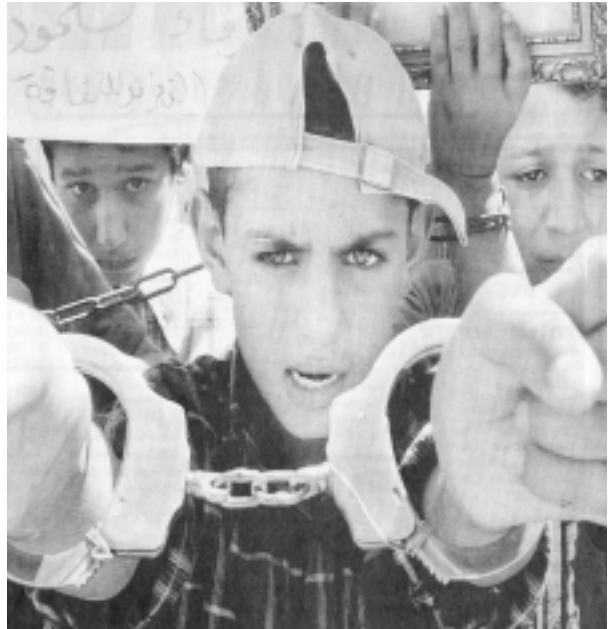
Mevcut sistem, bireycileşmeyi ve bencilleşmeyi kutusamaktadır. Onun yani gerici sistemin özgürlük anlayışı, daha fazla tüketmekten, istediğini alabilmekten ibarettir. **Sistem, bedenün özgürlüğünü kutsar, dayanak noktası ve tüm tehditleri fiziki engellere, fiziki rahata ilişkindir. Devrimcileşmek ise sistemden fiziki olduğu kadar ideolojik olarak da kopmayı gerektirir.** Bu nedenle bir devrimcinin fiziki esareti, onun gerçekte özgürleşmesine engel değildir. Bireyci ise fiziki esaretinde özgürleşmeden uzaklaşır ve sistemle uzlaşır. **Bir kere daha fiziki esareti yaşamak istemeyen kişi, gerçek özgürlüğü reddetmek pahasına sistemle uzlaşır ve asıl esaret bu şekilde başlar.**

Bu sadece fiziki esaret için geçerli olan bir konu de-

ğildir. Aynı şey, bizi kuşatan onlarca gerici öge için de birebir geçerlidir. Bu nedenle devrimcileşme kaygısı duyan kişi, gerçek özgürlük için yeri geldiğinde bazı zorluklarla yüzleşmeye hazır olan kişidir. Kendisi de dahil genelin mutluluğu için andaki bireysel ayrıcalıklardan vazgeçebilen, gerçek özgürleşmenin bireyin değil toplumun refahında olduğunu bilen kişidir.

Bireycileşen kişi, görünüşte kendi ayakları üzerinde durabilen gibi görünse de esasta kendisine ve dahil olduğu topluma güvenmeyen, eksik kişidir. **O, devrimci mücadelede olsa dahi her şeyi kendisiyle başlatır ve bitirirken ilginç bir şekilde sorunları sürekli kendisinin dışında arar. Bu haliyle bazen tek özne olarak kendisini görürken değiştirme çabasında eksik kalan her sorunu kendi dışında, başkalarında, halkta ve yoldaşlarında, arkadaşlarında, ailesinde vb. arar.**

Gerici sistem daha onlarca yöntemle bireyi yalnızlaştırır ve yozlaştırmaya, zavallılaştırmaya çalışır. Yeri geldiğinde korku salarak, yeri geldiğinde “özgürlük” ve zenginlik vaat ederek bunu yapmaya çalışır. Andaki “görkeminden” ve “gücünden” yararlanarak halkı ve devrimcileri sindirmeye, pasifleştirmeye çalışır. İşte bu dönemde sistemle devrimcileşme adımı arasında yaşadığımız her çelişkide adımımızı ileriye doğru atmak, daha cüretli ve iddialı hale gelmek, daha fazla iradeci olmak, hedeflediğimiz özgür yarınlara ulaşmamız açısından vazgeçilmezdir. **Şu bir gerçek ki gelecek; sistemden korkanların değil, sistemin korkularını büyütenlerindir.**

Savaş Çıgıllıkları Arasında “BARIŞI” Fısıldayanlar!

**Ülkemizde devlet olgusunun,
sosyo-ekonomik yapıyla
ilintili olarak büründüğü faşist
karakterinden bağımsız hareket
etmesini beklemek mümkün
değildir. Egemenler kendi
iktidarlarının devamı için
muhalif kesimlere saldırmakta,
yüzlerce insanı katletmekte ve
tutuklamaktadır.**

Çin’de Uygur Türklerine yapılan katliama karşı egemenler kendilerinin yaptığı katliamları görmezden gelerek Çin’i uyarmakta; Uygur Türklerine yapılanlara dair “katliam”, “soykırım” söylemleri geliştirip ezilen halkların yanındaymış gibi demeçler vermekteler. İsrail’e “siz öldürmeyi iyi bilirsiniz” diyerek kendi öldürdükleri çocukları unuttukları gibi; Çin’deki olaylara ilişkin “soykırım”, “katliam” sözleriyle altına imza attıkları katliamları unutmüş durumdalar. Oysa ki Kürt halkına yönelik yıllardır sürdürdükleri imha, inkar ve asimilasyon politikalarını devam ettirmekteler. Son süreçte yaşananlar da bu politikalar doğrultusunda ortaya konmaktadır.

Kasım ayında “ya sev ya terk et” söylemleriyle başlayan süreç, seçim sürecinden sonra DTP’ye ve gerillaya yönelik operasyonlarla devam etmişti. Seçim sürecinde T. Kürdistanı’nda “kalelerini” kaybeden AKP hükümeti seçimlerden büyük bir hezimetle çıkarken DTP’nin seçimlerde bölgedeki başarısı egemenleri korkutmuş olmalı ki Cemil Çiçek’in “**Ermenistan sınırına dayandılar**” söylemleriyle kendilerinin vahim durumunu gözler önüne sermektedir.

Kürt ulusal sorununda iyice açmaza giren devlet yerel

seçimler sonrası DTP’nin görüşme talebini kabul edeceğini fakat 9 askerinin mayına basarak ölmesi sonucu görüşmeyeceklerini deklare etmiş ve ikinci görüşme talebine ise direk reddedememiş, oyalama taktiğiyle manevralar yapmıştır.

Buna rağmen bu süreçte PKK’nin aldığı eylemsizlik kararı, Murat Karayılan ile yapılan röportaj ve A. Gül’ün açıklamalarıyla Kürt ulusal sorununda “çözüm rüzgarları” esmeye başlamıştı.

Gelinen aşamada PKK açısından çözüm rüzgarları karşılığını bulamadı. Gerillaya yönelik operasyonlara devam edilirken bunun yanında DTP, KESK, YDG-M ve yurtsever kesimlere yönelik de bir operasyon dalgası geliştirildi. Operasyonlarda yaklaşık 300 kişi tutuklanmış; buna paralel olarak yürütülen askeri operasyonlarda PKK, yönetim düzeyinde bulunan birçok gerillasını da kaybetmiştir. Bu saldırıların yanı sıra 1 Haziran’da tekrar uzatılan eylemsizlik kararının ardından Genel Kurmay Başkanı İlker Başbuğ’un ABD’de yaptığı “**Gider, bulur, yok ederim**” açıklaması da değişmeyen zihniyeti açıkça göstermektedir.

Ülkemizde devlet olgusunun, sosyo-ekonomik yapıyla ilintili olarak büründüğü faşist karakterinden bağımsız hareket etmesini beklemek mümkün değildir. Egemenler kendi iktidarlarının devamı için muhalif kesimlere saldırmakta, yüzlerce insanı katletmekte ve tutuklamaktadır. Çocuklara yönelik tutuklamalar, verilen cezalar ve işkence uygulamaları; Diyarbakır’da bir eve yapılan operasyonda evdeki kadına yönelik cinsel taciz, şiddet ve tehdit bu saldırganlaşmanın ahlaki çöküntüsünü de gözler önüne sermektedir. Bunun yanında DTP’li 9 milletvekili hakkında hazırlanan fezlekeyle dokunulmazlıklarının kaldırılmaya çalışılması siyasi açıdan da ipucu olarak görülebilir.

Yerel seçimler öncesi egemenlerin gündeminde olan, ancak seçimlerde bölgede alınan hezimetle aksayan tasfiye planından vazgeçilmediği ortadadır. ABD’nin Irak’tan çekilirken “dikensiz gül bahçesi” hedeflediği ve NABUCCO planının da hayata geçirilmeye çalışılmasıyla PKK’nin bölgedeki etkisinin bir şekilde kırıl-

mak istendiği aşıkardır. Murat Karayılan'ın, imha konseptinden bahsederek yaptığı “**Barış elimiz sadece havada kalmadı, kırılmak isteniyor**” şeklindeki açıklama devletin yaklaşımının açıkça görüldüğünün belirtisidir.

Buna rağmen A. Öcalan'ın Ağustos ayı sonunda yeni bir plan sunacağını söylemesi ve Murat Karayılan'ın da açıklamalarında bu planı beklemediklerine ilişkin söylemleri sürecin uzatılabileceğine dair önemli notlar olarak görülmekteydi ki, nitekim de öyle oldu ve eylemsizlik süreci 1 Eylül'e kadar uzatıldı. Bunun yanında öncelikli olarak Öcalan'ın muhatap alınması ve ortaya koyacağı görüşlerin değerlendirilmesi gerektiği vurgulanıyor.

Burada askeri ve siyasi operasyonlara son verme ile silahların tümünden susturulmasının altı çizilmiş.

Peki ya hükümet cephesinde durum ne? Bu konuyla ilgili somut bir adımın atılmamasının yanında, eylemsizlik kararının uzatılmasına da bir açıklama yapılmadı. Ancak basına sızan bilgiler “barış sürecinin” ayaklarının havada kalacağına yönelik ipuçları veriyor.

Aynı bilgilerde AKP hükümetinin MGK toplantısında konuyla ilgili bir rapor hazırlaması için, bölgede yıllardır her türlü kirli işi yapmış MIT'i görevlendirdiğine değiniliyor. Ve aslında can alıcı noktalar olarak da açılımlar ve karşı olunan konular yer almakta. Kesinlikle karşı olunan konular olarak; Anadilde eğitim, operasyonların durdurulması, her türlü özerklik talebi, anayasada etnik kimliğe vurgu ve Öcalan'ın serbest bırakılması yer alıyor. Açılım olarak sunulan şeyler ise yıllardır değişmeyen mantığın göstergesi. Anadilde eğitimi yasaklayıp, bunun için talepte bulunanlara cezalar yağdırıp, daha birkaç hafta önce cezaevinde “örgütsel birliği pekiştiriyor” diye Kürtçe konuşurmayıp üniversitelerde Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü açmak; ilçe, köy isimlerini talep olması halinde Kürtçe olarak değiştirilebilmesi, Kürtçe yayın ve özel TV'lerin önünün açılması, Doğu ve Güneydoğu bölgelerine Kürtçe

bilen personel atanması olarak sıralanıyor. Ameliyatlık yaraya pansuman bile olamayacak bu “açılımlarla” bu yolda pek uzun yürünebileceği düşünülemez.

Alınan tutum Murat Karayılan'ın yaptığı “Ancak mevcut birlik, zoraki bir birliktir. Silah zoruyla muhafaza edilmeye çalışılan bir birliktir” söyleminde hâlâ ısrar edildiğinin göstergesidir. Bu koşullar altında ülkenin “demokratikleşmesi”nin kendiliğinden gerçekleşmeyeceği gün gibi aşıkardır. **Daha önce de belirttiğimiz gibi ülkenin demokratikleşmesi ancak ve ancak silahlı mücadeleden geçmektedir.** Ülkemiz şartlarında silahlı mücadele vermenin bir tercih değil zorunluluk olduğu ortadadır ve bunu yadsıyan bir örgütlülük darlaşmaya mahkumdur.

Kendi içerisinde çatışma halinde bulunan egemen klikler, ulusal sorun konusunda faşist ideolojiden ve onun halen devam eden politikası olan imha, inkardan asla vazgeçmemektedir\ vazgeçemezler. Politikalarda gerçekleştirilen bazı ince esnemeler dışında egemenlerin bu konuda atacakları adımları yoktur.

Sorunun yaratıcısının

ortadan kalkmadan sorunun çözülemeyeceği gerçekliğindeki espri de burada yatmaktadır. Egemenlerle ezilen halkların çıkarlarının uyuşmamasındandır ki; bu konudaki açılımların, daha önceki açılımları gibi saldırıdan başka bir şey getirmedeği ortadadır.

Kürt Ulusal Hareketine yönelik yapılan saldırılarda sadece “akıl vermek”ten öteye gitmeyen eleştirilerden çok demokratik-meşru taleplerinin yanında yer almalı; tıkanıklığın aşılması ve çözümün ancak faşizme karşı birlikte mücadele edilerek çözülebileceğini bilinçlerimizde ve kitlenin bilincinde açığa çıkartarak destekçi pozisyonunda kalmayıp bu saldırılara karşı aktif tavır geliştirilmelidir. Egemenlerin sürekli gündeminde olan tasfiye politikalarına, bu doğrultuda gerçekleştirilen baskılar arasında boğuşan kitleleri kaderine terk etmek ve buna kayıtsız kalmak devrimci bir anlayış değildir/olamaz.

Mersin YDG

Genç Kürt kadının sorunları üzerine

Genç Kürt kadınlarının sorunları, genel anlamda bir bütün Kürt kadınlarının sorunlarından temelde farklı olmamakla birlikte görece ayrı değerlendirmelere de olanak tanımaktadır.

Ülkemizde; özellikle Türkiye Kürdistanı'nda kadın, gerici/feodal değer yargılarının cenderesinde yaşamaya mahkum bırakılmıştır. Hatta denilebilir ki kırsal kesimlerde kadına bakış açısı, ortaçağ görüntülerini aratmayacak şekildedir. Kadın, daha dünyaya gözünü açtığı an erkekten daha az "değer biçildiği" bir toplumun bağrına düşmekte ve bazen evlattan bile sayılmayabilmektedir. Keza "namus" kavramıyla özdeşleştirilmesi her türlü baskının kadın üzerinde kurulmasına temel teşkil ederek onun, sosyal hayatın asgari gereklerinden bile uzaklaştırılmasına ve eve hapsedilmesine yol açmaktadır. Yine kadınların evlenip dışarı gidecek kişi olarak görülmesi, erken evlilik, ev işlerine küçük yaşta katılma gibi nedenlerle kadınların eğitimi de sınırlandırılmaktadır.

Buna ek olarak denilebilir ki, yoksulluk da bölgenin ve Kürt kadınlarının en önemli sorunları arasındadır. Özellikle kırsal alanlarda ailelerin yoksulluğu, çocukların ilköğretimden sonra eğitim almasını zorlaştırmakta ve gerici/feodal değer yargılarının kadına bakış açısındaki yansımalarından kaynaklı çoğu zaman ilköğretim olanağı dahi kız çocuklarına tanınmamaktadır. Bölgede yıllarca süren savaş ve sonuçları (köy yakmalar, zorunlu göç vb.) yoksulluğu daha da derinleştirmiş, bu durum ise çocukların eğitimden uzaklaştırılarak çeşitli sektörlerde çalıştırılmalarına neden olmuştur. Yine bölgede kadına bakış açısının etkisinden kaynaklı, yoksulluk bu noktada daha çok kadınları vurmuş; okuma veya öğrenimine devam edebilme hakkı erkek çocuğa tanınırken, genç Kürt kadınına ev emekçiliği veya işçilik dayatılmıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı istatistiklerine göre, sadece Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 12-14 yaş arası 49 bin 294 genç kadın çeşitli sektörlerde çalışmaktadır.

Genç Kürt kadınlarının bu durumu ile ilgili Türkiye Kürdistanı'nda kadınların okula gönderilmesi/eğitime

Ülkemizde; özellikle Türkiye Kürdistanı'nda kadın, gerici/feodal değer yargılarının cenderesinde yaşamaya mahkum bırakılmıştır. Hatta denilebilir ki kırsal kesimlerde kadına bakış açısı, ortaçağ görüntülerini aratmayacak şekildedir. Kadın, daha dünyaya gözünü açtığı an erkekten daha az "değer biçildiği" bir toplumun bağrına düşmekte ve bazen evlattan bile sayılmayabilmektedir. Keza "namus" kavramıyla özdeşleştirilmesi her türlü baskının kadın üzerinde kurulmasına temel teşkil ederek onun, sosyal hayatın asgari gereklerinden bile uzaklaştırılmasına ve eve hapsedilmesine yol açmaktadır.

katılımının sağlanması adı altında yürütülen çalışmalar; “Haydi Kızlar Okula”, “Baba Beni Okula Gönder” gibi kampanyalar ise özünde bir asimilasyon politikası olarak ele alınmaktadır. Yine, GAP bünyesinde oluşturulan ve 14-15 yaş ve üstü Kürt kadınlarını hedefleyen Çok Amaçlı Kültür Merkezleri (ÇATOM); gerici/feodal değer yargılarının yol açtığı sorunları göz ardı ederek, kadının temelde bundan kaynaklanan sorunlara karşı “korunmasına” hizmet etmiş, Kürt sorununu yok sayarak bünyesinde daha çok genç Kürt kadınlarına yönelik açılan okuma-yazma kurslarıyla bölgede asimilasyon politikasının bir parçası olarak ele alınmıştır. Ayrıca değinmek gerekirse yine kurum bünyesinde açılan kurslarla çeşitli beceriler kazanan kadınların emekleri, yok pahasına pazara sürülerek kadınların ucuz iş gücü olarak piyasaya sürülmesine de neden olmaktadır.

İlker Başbuğ, 5 Eylül 2008 tarihinde Diyarbakır’da yaptığı basın açıklamasında “Buradaki özellikle kız ve kadınlarımızın durumu. Bu, aslında Türkiye’nin genel bir sorunu olmakla beraber özellikle kızlarımızın ve kadınlarımızın eğitim durumu, iş hayatındaki aktif rolleri maalesef bu bölgede diğer bölgelere nazaran çok çok düşük. Bu da herhalde ikinci olarak üzerinde durulması gereken konu olarak karşımıza çıkıyor” (DHA) demektedir. Bundan yıllar önce de “Biz Kürt kadınlarını asimile edemediğimiz için bugün Kürt sorunu var” demişlerdir.

“Eğitim derken ısrarla kadınlar üzerinde durulmasının çeşitli nedenleri vardır. Kürtçe’den başka bir dilin ulaşamadığı mezralarda ve bölgelerde; kimliği, dili, kültürü yaşatan ve aktaran kadınlardır” Bu sürece, mücadele ile gelişen politik bilinç de eklendiğinde egemenler açısından özellikle kadınlara yönelmesi,

kendilerince anlaşılmış olacaktır.

Dersim Katliamı’nı gerçekçi bir bakış açısıyla aktaran bir belgeselde, katliam tanığı bir ananın ifadeleri de bu söylemlere denk düşebilecek niteliktedir. Katliamdan sonra başlayan ve çocukları eğitime katma adı altında yapılan asimilasyon politikaları neticesinde

bölgede birçok gece ve gündüz yatılı okullar açılmış, katliamdan sonra geriye kalan çocuklar arasından kız çocukları daha fazla tercih edilmekle birlikte, bunların Türk kültürü içinde ve resmi ideolojiyle yetiştirilmesi ve sonrasında yine kendinden olmayan biri ile evlendirilmesi yönlü kararlar alınmıştır.

Elbette Kürt kadınlarının okuma hakkına karşı değil; ancak; bölgedeki geri kalmışlığı ve feodal yapılanmayı destekleyip derinleştiren, Kürt halkını imha ve inkar siyaseti çerçevesinde hareket eden egemenlerin, asimilasyon politikalarını desteklememiz olanaklı değildir. Kaldı ki hep söylediğimiz gibi sorunu üretenin, sorunu çözme değil, onu döne döne yeniden üretme niteliği vardır.

Bu temelden hareketle alanlarımızda genç kadınlar açısından ana dilde eğitim talepleri ve gerici/feodal değer yargılarına karşı mücadele talepleri yükseltmeli ve yapılacak eylem ve etkinliklerde genç kadınların bunlardan kaynaklanan sorunları da gün-

demleştirilmelidir.

**AMED YDG KADIN
KOMİSYONU**

NOT: Bu yazı, YDG 2. Genç Kadın Buluşması’nda sunulmuştur.

Eğitim derken ısrarla kadınlar üzerinde durulmasının çeşitli nedenleri vardır. Kürtçe’den başka bir dilin ulaşamadığı mezralarda ve bölgelerde; kimliği, dili, kültürü yaşatan ve aktaran kadınlardır.

Kürt tarihi üzerine bir inceleme

(Başlangıcından 1980'e kadar)

Derleyen: Amed YDG

Kürtlerin ve onların atalarına ilişkin bilimce saptanmış ilk kayıtları saymazsak, Kürtlerin tarihi 2500 yıl geriye gitmektedir. Bir etnisite olarak Kürt halkı yaklaşık 1500 yıl önce oluşmuştur. Ünlü Rus dilbilimcisi, Kafkasiyatçısı ve Kürdologu N. Y. Marr haklı olarak Kürtleri "tarihin üvey evlatları" olarak tanımlamıştır.

Kürtlerin etnik sentezi, dünya uygarlığının en kadim merkezlerinden birinde, Küçük Asya'nın en büyük iki ırmağı Dicle ve Fırat'ın yukarı ve orta boylarının oluştuğu havzada, bu ırmakların doğudaki kollarının boylarında ve dağ sistemlerini çevreleyen bölgede başlamıştır. Kürt ulusunun etnik sentezinin meydana geldiği yaşam alanlarının kuzey sınırını, bölgenin en büyük iki gölü; Van ve Urmiye gölleri oluşturmaktadır. Fiziki coğrafya ve coğrafyanın sathının gösterdiği özellikler, Kürtlerin etnik süreçlerini, özellikle etnik sentezin erken aşamalarında büyük oranda etkilemiştir. Bir yandan ülkenin dağlık sathı, oluşum halindeki Kürt sathının çeşitli grupları arasında teması güçlendirirken, diğer yandan, sayısız savaş ve istilalar sırasında sanki bir tür doğal sığınak ve kale olarak hizmet etmiştir. Kürtler, kendilerini sürekli tehdit eden soykırım ve asimilasyona karşı büyük ölçüde, bu sayede direnebilmişlerdir. Kürdistan topraklarının yüzey özellikleri sonucunda Kürtlerin geleneksel etkinliğini de otlatmaya dayalı küçükbaş hayvancılığı büyük ölçüde önceden belirlenmiştir. Kürdistan coğrafyasının doğal özellikleri ile izlerine günümüzde bile rastladığımız ve Kürt toplumunda pek derin kök salmış olan boy-aşiret düzeni arasında dolaysız bir bağ bulunmaktadır. (Kürt gruplarının birbirinden nispi yalıtılmışlığı, yoğun tarım açısından elverişsiz koşullar, sağlam ulaşım yollarını inşa etmenin güçlükleri vb. Bu yüzden bu koşullar altın-

da, özerk bir toplumsal kategori olarak soy-aşiret uzun zaman kendini koruyabilmiştir.)

Aynı şekilde Kürt etnisitesinin oluşumu ile ilgili az ya da çok belirli bir başlangıç tarihinden ya da zamanından bahsetmek kolay değildir. Bir kere etnik oluşum sürecini iki temel etaba ayırmak mümkündür. Birinci etap, farazi olarak çağdaş Kürtlerin etnik ataları olarak kabul edilen aşiret topluluklarının tarih sahnesine çıkışını kapsamaktadır. Hakkında yalnızca çok az sayıda arkeolojik veri bulunan bu dönem kendiliğinden anlaşılacağı gibi, etnik sentez sorunlarının araştırılması açısından çok karanlıktır. Bu döneme ilişkin ve bilimin kazanımları olarak kabul edilen çok az sayıda kanıt kaçınılmaz olarak tartışmalara yol açmaktadır. Denilebilir ki, bu konuda ortak bir görüş elde edilmiş değildir. Uzmanların görüş birliğine vardığı belki biricik nokta, etnik sürecin başlangıç döneminin çok kadim olduğudur. Bu başlangıç süreci M.Ö. 4. bin yıla uzanmaktadır. O çağlarda ilk uygarlıklar, Mezopotamya'da ve onun kuzeyindeki dağlık kesimlerde ortaya çıkmış, buna karşılık ilkel komünal düzen, tedrici olarak yerini erken sınıfsal devlet oluşumlarına bırakmaya başlamıştır. 4. bin yılın sonlarına doğru bu süreç pekişmiş ve nihai olarak tamamlanmıştır.

Kürtlerin etnik olarak ataları kabul edilen halklar Ön Asya'nın tarih sahnesine özellikle 4-3. bin yılların sonlarında çıkmışlardır. Bunlar Hurriler ya da Subareyler, Lulubeler, Kassiler, Karduklar ve bazı öteki boylardır. Ancak bu boyların çağdaş Kürtlere akrabalığı çok uzak bir akrabalıktır. Bundan sonra Halaf kültüründen bahsedecek olursak 8 bin yıl önce, varlığını 600 yıl sürdürmüş olan çağdaş Kürdistan'ın Suriye'de kalan toprakları üzerinde hüküm sürmüştür. Halaf kültürü, komşu topraklarda geniş bir yay-

gınlık kazanmış ve bölge halklarının ekonomik etkinliğinin ve kültürel çehresinin oluşumunun temellerini atmıştır. Halaf kültürünün yerini Ubeyd kültürü ya da başka bir deyişle protofirat kültür (Mezopotamya'nın dağların önlerine kadar uzanan düzlük kesimleri) almıştır. Bu kültür de yaklaşık bin yıl varlığını sürdürmüş ve dağ halklarını da kısmen etkilemiştir.

Ardından Hurri kültürü gelmiştir. (M.Ö. yaklaşık 4300 yılından 2. bin yılın ortalarına dek.) Hurriler, Zagros-Tavr dağ sırası ve dağ sırasına komşu olan Mezopotamya vadilerinde ve İran platosunda yaşamışlardır. Hurri uygarlığının izleri günümüze kadar gelmiştir. Bu izlerin örneklerine maddi kültürde, dinde, mitolojide, hatta genetik düzeyde bile rastlıyoruz. Kürt aşiretlerin yaklaşık üçte ikisinin adları Hurri dilinden gelmektedir. Gerçi Hurri dönemi Kürt ulusunun etnik sentezinin çok gerilerine tekabül etmektedir. Güney Kürdistan'ın önde gelen halklarından olan Guttiler de dâhil o dönemin halkları olsa olsa antropolojik ve bir ölçüde de kültürel bakımdan, o da kısmen Kürtlerin etnik alt ataları sayılabilirler.

M.Ö. 2. bin yılda şimdiki Kürdistan'da temelli değişiklikler meydana geldi. Bu bölgeye, dağların ve vadilerin yerleşik halkının kültürünü ve sosyo-ekonomik düzenini etkileyen Hint kökenli boylar (Mitanniler ve diğerleri) kitlesel kabileler halinde yönelmeye ve yayılmaya başlamışlardır. Bununla eş zamanlı olarak, bölgenin kuzeyine Ermeniler, güneyine ise İran dilini konuşan boylar (Medler, Persler, İskitler, Karmatlar ve diğerleri) dağılmışlardır.

M.Ö. 9. yüzyıldan itibaren bölgeye Ari istilaları başladı. M.Ö. 3. yüzyıla doğru artık bölgenin Arileştirilmesi tamamlanmıştı. İşte üzerinde Kürt ulusunun etnik sürecinin başladığı etnik-tarihsel fon böyleydi.

Kürtlere gelince, artık M.Ö. 1. bin yılın ortalarından itibaren Kürtlerin dolaysız atalarından bahsedebiliyoruz. Öyle görünüyor ki Kürtlerin dolaysız ataları, sözü geçen dönemde bölgenin maruz kaldığı ve aynı bölgede kadim Med ve Pers devletleri için egemen bir etno-demografik, ama Med bileşeni

ağırlıklı olan hakim etno-demografik bazın oluşuna yol açan güçlü göç akımlarının asıl tertibi içinde yer almış, İran dilini konuşan ve ekonomik uğraşları itibariyle çoban boylarıdır. İşte Kürtlerin izleyen yıllarda da ayrı bir ulus olarak oluşumunu pekiştiren etnik sentez sürecinin ikinci ve en önemli etabı aşağı yukarı bu dönemde başlamıştır.

Oluşumunu tamamlayan Kürt etnisitesi, kadim İran dili üzerine temellendirilmiş olan kendi dilini geliştirmeye başlamıştır. Geliştirilen bu dil, Kürtlerin etnik olarak ayrışmasında başlıca bağlayıcı etmen ve özgün kültürün yaratılmasında maddi altyapı olmuştur.

Kürt etnik sentezinin bu etabı oldukça uzun en az bin yıl sürmüştür. Bu etabın sona ermesi, M.S. 2. ve 6. yüzyıllara kadar uzanır. Kürt bölgesinde bu dönemde Part kökenli Arkasiler ve Sassaniler hüküm sürmektedir. Kürt dilinin öteki İran dillerinden ayrılması Sassaniler dönemine denk gelmektedir. 7. yüzyılın ortalarında Kürdistan'ı fetheden Araplar, karşılarında artık tümüyle ayrılmış, kendi dili, kültürü ve toplumsal düzeni olan bir ulus bulmuşlardır. Artık dolaysız Kürt tarihi başlıyordu. Özellikle Kürtlerin etnik tarihine gelince, bu tarih görüldüğü gibi Sassani döneminden çok daha önce başlamış ve kendi yasaları uyarınca gelişmesini

günümüze kadar sürdürmüştür.

Tü0m bunlar dışında 16. yy'da yazılmış Şerefname'ye göre "Hicret'ten 1234 yıl evvel Kürdistan'ın tamamına hükmeden Dehak adında bir hükümdarın iki omzunda birer yılan çıkar. Bu yılanlardan her birine günde bir gencin beyni yedirilerek ancak durdurulabilir. Sonradan yılanlara kuzu ve oğlak beyni yedirilerek gençleri dağlara kaçırarak orada saklarlar. İşte bu dağlara kaçanlar sonradan Kürtleri meydana getirmişlerdir." Bilişildiği üzere "newroz" efsanesi de bu olay örgüsü üzerine kurulmuştur.

Genel bir sonuç çıkarmak adına kısaca belirtirsek dünya kültürlerinin öteki çağdaş ulus etnisiteleri gibi Kürt etnisitesi de, kadim zamanlarda (en az 7-8 bin yıl önce) başlamış bir tarihsel gelişme süreci içerisinde oluşmuş çok çeşitli etnik öğelerinin sentezinin bir ürünüdür.

Oluşumunu tamamlayan Kürt etnisitesi, kadim İran dili üzerine temellendirilmiş olan kendi dilini geliştirmeye başlamıştır. Geliştirilen bu dil, Kürtlerin etnik olarak ayrışmasında başlıca bağlayıcı etmen ve özgün kültürün yaratılmasında maddi altyapı olmuştur.

Y. Halaçoğlu

Resmi İdeolojinin Teorisyenlerinin Kürtlere İlişkin Tespitleri

Bu teorisyenlere göre tarihin hiçbir döneminde Kürt diye bir kavim yaşamamıştır. Bunlara göre tamamen milli birlik Türklük duygusundan yozlaşarak kendilerini Kürt sayanlar vardır. Türk yurduna Kürdistan, buradaki Türklere de Kürt diye aslı astarı olmayan hayali adlar takılmıştır. Bu teorisyenlerin bazılarında göre Kürtler, Türk aşiretlerinden biridir. Bazılarına göre de Kürtlerin kökeni Oğuz boylarıdır.

1961'de devrin cumhurbaşkanı **Cemal Gürsel**, M. Şerif Fırat imzalı "**Doğu illeri ve Varto Tarihi**" adlı kitabın önsözünde, "Bugün milli eğitim bakanlığımızca ikinci baskısı yapılan bu eserin bütün Türk aydınları tarafından okunması büyük faydalar sağlayacaktır. Çünkü bu eser Doğu Anadolu'da oturan, Türkçe'ye benzemeyen bir dil konuştukları için kendilerini Türk'ten ayrı sayan, ilgisizliğimiz yüzünden bizim de böyle sandığımız vatandaşlarımızın su katılmamış Türk olduklarını bir defa daha ispat etmektedir. Hem de inkârına delil bırakmayan ilmi deliller ile... Tarihin hiçbir devrinde Doğu illerinde bugünkü sakinlerini tortu olarak bırakacak yabancı bir göç vaki olmamıştır. Dünya yüzünde Kürt diye adlandırabilecek müstakil hüviyetli bir ırk yoktur" diye yazmıştır.

Yine ünlü Türk gazetecilerinden **Ekrem Uşaklıgil**, "Son Posta" gazetesinin 11 Nisan 1946 tarihli sayısında, "Daha on yıl öncesine kadar birçok yabancıların Kürdistan ve Ermenistan adını verdikleri Türkiye'nin

merkezlerinden uzak bölgelerinde ihmal edilmiş Türkler vardı. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöllük ve unutulmuş köşelerinde kalan bu Türkler, Arapça ve Farsça kelimeler alıp Türkçe ile karıştırmışlar ve acayip bir lisan konuşuyorlardı. Bugün artık ilkokullar seviyesinde bu durum bir hayli düzelmiştir. Umarız ki, yakın gelecekte bu Türkçe lehçesi yok olup gider."

Zamanında başbakan olan **İsmet İnönü**, Sivas demiryolunun açılış töreninde şu beyanatta bulundu: "Beş seneden beri Doğu vilayetlerimizde vukua gelen ve kökü dışarıda entrikalarla körüklenen isyan, bugün gücünün yarısını kaybediyor. Bu ülkede sadece Türk ulusu etnik ve ırksal haklar talep etme hakkına sahiptir. Başka hiç kimsenin böyle bir hakkı yoktur. Bu demiryolu sınıra ulaştığı gün her türlü tereddüt ortadan kalkacak ve her türlü entrika o zaman mutlak bir şekilde yerleşmiş olacak, bu hakikatin önünde tesirsiz kalacaktır."(Milliyet no:1636, 31 Ağustos 1930)

Adalet Bakanı **Mahmut Esat**, Ödemiş'te seçmenlerin önünde aynı yıl şunları söyledi: "Biz Türkiye denen, dünyanın en hür ülkesinde yaşıyoruz. Mebusunuz inançlarından samimiyetle bahsetmek için buradan daha da müsait bir ortam bulamazdı. Türk, bu ülkenin yegane efendisi, yegane sahibidir. Saf Türk soyundan olmayanların bu memlekette tek bir hakları vardır: Hizmetçi olma hakkı ve köle olma hakkı. Dost ve düşman ve hatta dağlar bu hakikati böyle bilsinler." (Milliyet no:1655, 19 Eylül 1930)

Tarihi çarpıtmaları her görüş, kendi ideolojik zemini üzerinden yapmaktadır. Türk egemen sınıflarının temsilcileri, resmi ideolojiye uygun bir değerlendirme yaparak Kürtlerin direkt olarak inkârına giderek Kürtleri, Türk olarak görmektedir. Buna karşılık, İslam tarihçilerinin bazıları da Kürtleri Farsların veya İranlıların bir aşireti olarak görmektedir. Kürtlerin konuştuğu dili de Farsçanın bir şivesi olarak değerlendirmektedirler. Her ne kadar inkârın en kaba halini bundan yarım asır önce söylenen sözcüklerle belirtsek de bu durum şu an günümüzde de kendini açıkça hissettirmektedir. Örneğin son dönemde Türk Tarih Kurumu Başkanı Yusuf Halaçoğlu'nun açıklamaları da bu yörengededir.

TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞ

(Birinci Bölüm)

Kürdistan

7–15. yüzyıllarda nüfusu ve toprakları Kürtlerin tarihsel yurdu olarak Kürdistan, hiçbir zaman kesin coğrafik koordinatlara sahip olmamıştır. Savaşlar, istilalar, göçler sınırlarda sürekli değişikliklere neden olmuştur. Kürdistan adı salt etnik anlamdadır ve nüfusunu mutlak ya da nispi olarak Kürtlerin oluşturduğu toprakları ifade eder. Kürdistan adı, oldukça geç dönemde, 12.yy'da, Selçuklu Sultanı Sencer (1118–1157) döneminde ortaya çıkmıştır. Merkezi Hamedan'ın kuzeydoğusundaki Bahar olan eyalet, Sultan Sencer döneminde Kürdistan diye adlandırılıyordu. Kürdistan adı Sultan Sencer döneminden önce de kullanılmıştır büyük ihtimal ama bunun kanıtları henüz bulunmuş değildir. Önemle vurgulamak gerekir ki Kürdistan adı, her zaman Kürt bölgesinin tümüne değil sadece onun ayrı ayrı kesimleri için kullanılmıştır.

**Bohti, Kürt etnisitesinin kökenlerinde yer alan en kadim Kürt aşiretlerinden birinin adıdır. Bohti sözcüğüne, Bohtan (Kürtçe, Botan) emirliğinin unvanında, Dicle'nin kollarından biri olan Bohtan-su ırmağının adında rastlıyoruz. V. P. Nikitin' in görüşüne göre, Şerefname'de ortaya konan tarih geleneği ile de belli ölçüde teyit edildiğine gibi, Kürtlerin ilk kaynağını burada, Güney Tavr ırmağının kollarında ve Dicle'nin sol kıyılarının dağlık kesimlerinde aramak gerekir. Bir söyleneceye göre, tüm Kürt aşiretleri, Bohti ve Bacnavi aşiretlerinin reisleri olan Boht ve Bacan kardeşlerden türemiştir. Şerephan Bidlisi'nin sözlerine göre, Boht ve Bohtiler Cezire'de kalmış ve buraya yerleşmişlerdir. Bacn ve Bacniler, Dicle'nin yukarı kesimlerine, kuzeybatıya doğru uzaklaşmışlar ve Hisni Keyf (Hasankeyf) kalesini inşa etmişlerdir.

Halifelüğünün Egemenliği Altında

(7.-11. yy)

** V. P. Nikitin, Arap saldırılarını püskürtmek için Kürtlerin gösterdiği direnişi, 6. ve 15. yüzyıllar arasındaki dönemde Kürt tarihinin en önemli olayı olarak gös-

termektedir.

** İktidarda ister Emeviler, Abbasiler isterse de Büveyliler olsun iktidarda kimin olduğunu bağlı bulunmazsınız, 7. ve 15. yüzyılları arasında kalan dönemde, her yüzyıl defalarca Kürt ayaklanmalarına sahne olmuştur. Kendi düzenini zorla dayatan bir sistem olarak merkez, Kürdistan'da artık kendiliğinden olumsuz bir tepkiye yol açıyordu.

** 9. yüzyılın 30'lu yıllarının sonunda, Musul Kürtlerinin başlattığı ve seçkin bir Kürt ailesinin mensubu olan Cafer Faracis'in yönettiği ayaklanma, tüm Hilafet döneminin en güçlü Kürt hareketi olarak kabul edilir. Ayaklanmacılar; Musul, Azerbaycan ve Ermenistan arasında kalan toprakların büyük bölümünü ele geçirmiş ve Dasin dağlarında Halife ordusunu bozguna uğratmıştı. Bu hareketin bastırılması için 840 yılında Türk hassa birlikleri gönderilmişti.

Emevi ve Abbasi halifeleri döneminde, halifeliği sarsan bir değil, birçok güçlü hareket olmuştu. Bu hareketlerin (örneğin, Hirri, Harici, Mazdaki ve Karmati hareketleri) açık bir ideolojik düşünce taşıyıp taşıyımaması Kürtler açısından ilke olarak önemli değildi. Kürtler için ayaklanmaya katılmak demek, her şeyden önce merkeze karşı duydukları düşmanlığı dışı vurmamak demektir. Ancak Haricilerin, tüm Müslümanları, eşit haklara sahip dinsel bir topluluk olduğu yönündeki ilkelerini kuşkusuz paylaşıyorlardı.

** Abbasi iktidarına karşı en büyük darbeleri Zenci isyanı (siyah kölelere zenci denirdi, ama isyana aktif olarak katılanlar köylülerdi) indirmişti. Asiler Irak'ın büyük bölümünü ele geçirmiş, Huzistan'a yürümüş ve Ahvaz'ı zapt etmişlerdir. Kürtler, Halifenin merkez iktidarını hedef alan diğer birçok hareketlere de katılmışlardır.

** İstilacı ister Arap, ister Selçuklu Türkü ya da Moğol olsun, Kürtlerle savaşabilirdi, savaşta galip de gelebilirdi, (her zaman değil) köyleri ve kentleri de yakıp yıka bilirdi ama dağlı göçerliğini ve mobil aşireti boyunduruk altına almak olanaksızdı.

İslam, Kürtler arasında yayılırken büyük güçlüklerle kar-

şlaşmıştı. Çok eski zamanlardan beri Kürt inancı olan Yezidiliğe bağlı olan Kürtlerin bir kısmı tüm baskılara karşın Yezidiliğe bağlı kalmayı sürdürdüler ama büyük bir bölümü İslam'ı kabul etmişti. Buna şaşmamak gerek, öteki dünya dinleri gibi İslam'ın da çok büyük çekici gücü vardı. İslam dini, aşiret yasalarına, geleneklerine saygılıydı. Ayrıca gitgide daha fazla güç kazanmakta olan hakim bir ideolojinin kabulü, her zaman maksimum toplumsal-siyasal konfor vaat etmiştir.

Kürt Hanedanları ve Aşiretleri

Geçip giden yüzyıllara rağmen Kürdistan, onu egemenliği altına almak isteyen birçok imparatorluğun, hanedanlığın hızlı yükselişini ve çöküşünü gördü. Ekonomik, toplumsal, siyasal mekanizmaların yıkılacağı ve yapı değişikliğine uğrayacağı düşünülüyordu. Ama öyle olmadı. Silah gücüyle bir araya gelmiş çeşitli oluşumları, işlevselliğini sağlam şekilde sürdüren, oluşumlarını yüzyıllarca süren bir gelişme sonunda tamamlamış olan özerk ekonomik, idari mekanizmalar olarak varlıklarını sürdürdüler. Yüzyıllar geçti, Kürtlerin siyasal yönünde bulunduğu imparatorluklar değişti ama aşiretler sosyo-politik yapının en dayanıklı, en iyi korunmuş etnosu olarak kaldı ve kendini korudu. Bu aşiretlerin hiçbir değişikliğe uğramadığı anlamına gelmez. Bir dizi ekonomik, politik neden yüzünden aşiretler bölündüler, yeniden birleştiler ve yeni topluluklar meydana getirdiler.

Kürtlerde elit haneye mensubiyet, bütün toplumsal değerlerden hatta iktidardan da üstündü. Bunun parlak bir örneği olarak 17. yy.da bir Kürt önderi tarafından telaffuz edilen şu sözleri aktaralım: **“Ben Osmanlı padişahı değilim, ben, bu toprakların sahibiyim. O belki benden daha güçlü olabilir ama ben daha asilim.”**

Hasanvayhiler (959–1015)

Bu hanedan, 10. yy ortalarında Güneydoğu Kürdistan'da ortaya çıkmış ve Barzikani (Barzini) kolunun önderi olan Hasanvayh Hüseyin tarafından kurulmuştur. Hasanvayhi ailesinin toprakları, Dinaver ve Şarezor'dan başka Hamedan ve Nehavend eyaletlerini kapsıyordu. Başkent olarak hem Dinaver hem de Bisutun'un güneyinde yer alan

Sarmac kalesi kabul edilmektedir.

Mervaniler (985–1085)

En güçlü Kürt hanedanını kurmuşlardır. Şerefhan Bidlisi'ye göre Mervaniler ilk Kürt hanedanı, yönetici haneye adını veren Mervani'nin oğlu Ahmet'i ise “Kürtlerin ilk sultanı” olarak nitelendirmektedir. Diyarbekir, Nusaybin ve Ahlat eyaletlerini egemenliği altında tutan hanedan, Kürdistan topraklarının büyük bir bölümünde bağımsız idi. Ailenin hızlı yükselişinin kökeninde Bad el-Kurdi ya da Ebu Abdallah el-Hüseyin ibn Dustak el-Harbohti adını taşıyan yarı efsanevi bir kahraman bulunmaktadır.

Şeddadiler (951–1088)

Selçuklu sultanı Alparslan, Dabila ve Gence'nin idaresini Şeddadilere vermişti. Varlığı boyunca Bizans ve Selçuklularla müttefik olan Şeddadiler yükselişlerini bu iyi ilişkilere borçludurlar. Selçuklular tarafından ortadan kaldırılmışlardır.

Eyyubiler (1169–1252)

Bu hanedan, ünlü kurucusu Sultan Selahaddin'in kişiliğinde İslam'ın, Hıristiyan dünyasına karşı direndiği en çetin döneminde tüm Müslüman dünyasının tarihine parlak bir sayfa olarak girmiştir. Aşiret, güçlü bir topluluğu olan Hazbanilere mensuptu. Selahaddin'in kurduğu devlet bir Kürt devleti değildi ama Eyyubi hanesinin idaresi Kürt tarihinde kendi izlerini bırakmıştır.

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN VE İRAN'IN YAPISI İÇİNDE KÜRTLER (İkinci Bölüm)

Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türkmen hanedanlarının düşüşünden sonra, Kürtlerin ülkesi yeni ve güçlü bir direnişin arenası haline geldi. 14. ve 15. yy.da güçlü bir imparatorluk kuran Osmanlı sultanları ile 16. yüzyılın hemen başında İran'da egemenliklerini pekiştiren Safeviler arasındaki savaş, Kürdistan toprakları üzerinde, kimi zaman sönerek kimi zaman yeniden alevlenerek, aşağı yukarı uzun süreli aralarla, çeşitli biçimler altında ta Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın sonlarına dek sürdü.

İran-Türk savaşlarının başlıca sonucu, Kürdistan'ın paylaşılması oldu. Zagros'un dağ zincirinin batısında kalan daha büyük bölümü Türkiye'de kaldı. Zagros'un doğusundaki daha küçük bölümü İran'da kaldı. Ancak, Kürdistan'ı bölüşen iki büyük imparatorluk arasındaki kesin sınır, ardı arkası kesilmeyen savaşlar ve söz konusu topraklar üzerinde yarı bağımsız emirliklerin (Hakkâri, Behdinan, Soran, Baban ve Erdelan) iç sarsıntılarını yüzünden bir türlü belirlenememiştir.

Osmanlı-İran Savaşlarında Kürtler

Safeviler yolun başında hiç yenilgi yüzü görmediler. Safevilerin önderi, Osmanlı sultanları ile olan dinsel husumetlerinden Küçük Asya'dan İran'a göçmüş, Türk dil grubundan kudretli aşiret topluluğunun başına geçmişti. Başlarında 12 imamın anısına saygı olarak 12 kırmızı şeritli bir poşu taşıdıkları için bunlara Kızılbaş dendi. İran da Safevi devleti veya Kızılbaş devleti diye adlandırıldı.

Kızılbaşlar, Şah İsmail'i tahtına yerleştirdikten sonra, batıya yöneldiler. Kızılbaş orduları on yıl zarfında, Maraş'tan Bağdat'a kadar olan bütün toprakları fethettiler. Diyarbakır, Hasankeyf, Siirt, Hazo, Atak, Meyafarkin, Palu, Eğil ve diğer şehirleri ele geçirdiler. İtaatlerini bildirmeye giden on bir Kürt emri, Şah İsmail tarafından hapse atıldı. Bunun üzerine emirlikler büyük bir direnç gösterdiler. Bohtanlılarla çetin savaşı birkaç yıl sürdü.

Doğuda yeni fetihlere girişen Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim'in iktidara gelmesiyle durum gözle görülür şekilde değişime uğradı. Doğuya sefer düzenleyen Se-

lim'in doğallığında Safevilerle çatışması kaçınılmaz bir hal aldı. Bunun üzerine 23 Ağustos 1514 tarihinde Van Gölünün kuzey doğusundaki Çaldıran vadisinde savaş başladı. Kızılbaşlar bozguna uğradı. Şahın tahtını bırakarak kaçması sonucu Perslerin elinde sadece Zagros'un doğusundaki topraklar kaldı.

Çaldıran Savaşının cereyan ettiği yıl, Kürt tarihinin miladı, başka bir deyişle, Kürtlerin ülkesinin Türkiye ile İran arasında paylaşımının başlangıcı kabul edilir. Bu paylaşım ve paylaşım ile ilgili sınırlar, müteakip yüzyıllarda İran-Türk ilişkilerinin en önemli sorunlarından biri haline gelecektir. Kürt topraklarının Osmanlı ve Safevi imparatorluklarının yaşamsal çıkar alanı içerisine sokulması, Çaldıran Savaşı ile birlikte olmuştur diyebiliriz.

Çaldıran Savaşının sona ermesi, Kürtlerin konumu sorununu gündeme getirdi. Bir dizi Kürt emiri, çarpışmalarında Osmanlıların yanında yer almıştı ama ne Osmanlılara ne de Safevilere herhangi bir bağlılık güvencesi verilmişti.

1578 yılında Türklerin Doğu Gürcistan'a girmesiyle Osmanlı-Safevi savaşı yeniden patlak verdi. Bu sefer de Türk ordusunun artçı karargâhına "Şerefname"nin yazarı Şerephan Bidlisi komuta ediyordu. Türklerin hücumu, Azerbaycan'da Türklere karşı iki parlak zafer kazanan İran tahtının varisi tarafından durduruldu. Kürtler her iki tarafta çarpışıyorlardı. 9 Ağustos 1578 tarihinde, Çıldır önlerinde Osmanlıların yenilmesiyle son bulunan savaşta Kürt birlikleri, Osmanlı ordusunun ön safalarında yer almışlardı. Hatta bu savaşlarda birçok Kürt emiri hayatını kaybetmiştir.

1590 tarihli barış anlaşmasında, Şah Abbas Azerbaycan, Şarezor ve Lurestan'ın bir bölümünü Türklere bıraktı. Fakat birkaç yıl sonra savaş yeniden alevlendi. İran, Şarezor dışında kaybettiği topraklarını geri aldı. 1623/24 yıllarında, İran ordusu Bağdat'ı fethetti. Musul, Basra ve diğer şehirleri ele geçirdi. Şah Abbas'ın fetih savaşları sırasında Kürtler, İran ordusunun en ön safalarında çarpışmışlardır.

Şah Abbas'ın ölümünden sonra, veziriazam Hüsrev Paşa, Bağdat'a yeni sefer düzenledi. Behdinan ve Soran emirlikleri Hüsrev Paşa'nın yanında yer aldılar.

Sultan Murat 1638 yılında Bağdat'ı istila etti. Oysaki daha birkaç yıl önce İran-Türk barışı iki imparatorluğun sınırlarını genel itibariyle belirlemişti. İran, Zagros dağ silsilesinin arkasında kalmıştı. Arap Irak'ı ve Kürdistan'ın büyük bölümü Türkiye'nin toprakları içinde yer almıştı. İki devlet arasında uzun vadeli (18. yüzyılın sonlarına kadar) bir barış dönemi kuruldu. Her iki devlet de güç koşullar içerisindeydi ve savaş her iki tarafa da hiçbir şey vaat etmiyordu.

Osmanlı Sultanlarının ve Safevi Şahlarının Kürt Politikaları

Safevi İran ve Babilî hükümdarlarının Kürt sorununa ilişkin tutumları, genelde aşağı yukarı sert ve katı kabul edilir. Safevi imparatorluğunun kurucusu, Kürt valilerinin uzaklaştırılmasını ve yerine Kızılbaş valilerinin getirilmesine hedef alan Akkoyunlu Uzun Hasan'ın siyasetini sürdürmüşlerdir. Osmanlı padişahlarının politikası ise V. F. Minorsky'nin sözleriyle ifade edersek "Kürdistan'da Kürt elitine öncelik tanıyan feodal bir örgütlenmenin sağlanmasını" hedef alır. Osmanlılar daha 16. yy başında Kürtlere ilişkin daha esnek yaklaşım kullanmışlardır. Ama bir buçuk-iki yüzyıl sonra, Osmanlılar da Safeviler de Kürdistan'da özdeş bir siyaset uygulamışlardır. İran ve Osmanlı, Kürt yönetici hanedanlarına ve aşiretlerine hemen hemen eşit şiddette bir baskı yapmışlardır. Bazen münferit ve tekil bir olay bile cezalandırma önlemlerine başvurmaları için yeterliydi.

Safeviler ve Osmanlılar, Kürt topraklarını kendi topraklarına katarak, tüm 16. yy boyunca Kürdistan'da reel bir iktidar kurmaya çalışmışlardır.

Vassül statüleri zaman zaman bağımsızlık sınırına dayanan Kürt emirliklerinin varlığı, doğal olarak Osmanlı padişahlarının işine gelmezdi. Eyaletlerinin sancaklara bölünmesini öngören yeni bir idari sistemi yürürlüğe sokarak, Kürdistan eyaletlerinin toprakları bilinçli bir şekilde bölündü. Diyarbakir eyaleti 19 sancağa bölündü, bunlardan sekizi Kürt emirlerine verildi. Daha sonra Van vilayeti 37 sancağa ayrılmış bir süre sonra da Musul ve Urfa da bu sisteme tabi kılınmıştır.

Özcesi Safevi şahları ve Osmanlı padişahları, Kürtlerle

olan ilişkilerinde değişmez bir biçimde "böl ve yönet" ilkesi uyarınca davranmışlardır. Politik hedeflere ulaşmak için her türlü araç mubahtı, yeter ki, o araç kanlı iç çatışma mekanizmasını çalıştırsın.

Yavuz Sultan Selim'in 1515 yılında İran-Türk askeri karşılığının kritik bir anında imzaladığı anlaşmada yer alan Kürt emirlerinin özerkliğine ilişkin madde, boş bir vaat olmaktan öteye gitmedi. Bunu izleyen bir buçuk-iki yüzyıl Osmanlı padişahlarının, Kürt emirlerine hiçbir gerçek özerklik vermeye niyetli olmadıklarını göstermiştir.

İki İmparatorluk Arasında Kürdistan

Kürdistan'ın bölünmesi onu İran ve Osmanlı arasında tampon rolü oynamaya mahkûm etti. Bizzat Kürtlerin görüşüne göre, kendileri düşmanın darbelerini önceden haber almak ve zayıflatmak amacı için düşünülmüş canlı bir duvar haline getirilmişlerdir. 19. yy ortalarında Mela Mahmud Beyazidî, bu duvar, Kürtlerin yaşamlarıyla "Kürtlerin kanı ve teriyle" inşa edilmiştir, diye yazacaktır. Tarihçi bize Kanuni Sultan Süleyman'ın söylediği şu sözlerini aktarıyor: "Onları, Gürcistan'dan Bağdat'a sahra tahkimatları gibi tek sıra halinde dizdim... Düşman, onları atlayarak İslam'ın devletine sızamaz".¹ Türkleri ve Persleri sarmalayan Kürt duvarı imajı, Ehmede Xani'nin "Mem ü Zin" adlı eserinde de vardır.

Öte yandan Kürt emirliklerinin topraklarının tampon konumu, onlara gereğinde politik eğilimi değiştirmek ve rakip devletin tarafına geçmek olanağını vermiştir. Birçok Kürt lideri iki mücadele yörüngesinde bulunurken zaman zaman bir kamptan diğerine gidip gelmiştir. Birçok önder için bu tehlikeli ama kârlı bir oyun olmuştur. Halk ise bu durumda korkunç bir kötülük görmüştür.

Ülke, yüzyıllarca İran-Osmanlı savaşlarına poligon olarak hizmet etmiştir. Saldıran ve galip gelen taraf kim olursa olsun, sonuçta darbelere maruz kalan Kürt topraklarıydı. Tampon konumunun bedeli yıkım ve kırımdı, bilim ve kültürün kaybolan-yaratılamayan eserleriydi, iki imparatorluğun çıkar çatışmasında kıyım makinesince çekilmiş binlerce Kürdün yaşamıydı.

Kürt Direnişi

16.-18. yüzyılları arasında kalan dönem, Kürtlerin direniş devridir. Aşiretler, valiler, beyler, eyaletler ayaklanmaya başlamışlardır. Kürdistan sürekliliğini koruyan bir

ayaklanma ve direniş abidesine dönüşmüştür.

16. yy başında İran istilası, Kürdistan'da güçlü bir direniş dalgasına yol açmıştır. Şah İsmail, Cezire'nin ve Bohti emiri üzerine üç kez yürümüş ama her defasında yenilmiştir.

1566–1578 yıllarında Behdinan olağanüstü sancılıydı. Padişahın atadığı Kubad Bey ibn Sultan Hüseyin, aşiretler tarafından alaşağı edilmiş ve öldürülmüştü. Aşiretler küçük kardeşi Bayram Bey'e bağlılık yemini etmişlerdi. Uygulanan cezalar pek etkili olmayınca, Türkler Bayram Bey'i Kafkasya seferine yolladılar. Sefer dönüşü Erzurum kalesine kapatıldı ve idam edildi. Amediye'deki ayaklanma zamanında bastırıldı ama Osmanlı padişahlarının bu bölgedeki hâkimiyetlerinin pek güçlü olmadığı gözler önüne serilmişti.

Babiâli'nin 1595/96 Sason ayaklanmasını bastırmaya yönelik çabaları da yetersiz kaldı. Sason emiri hemen hemen sınırsız olan iktidarını korudu. Beyazid'a iskân edilmiş olan Süleymani aşiretlerinin isyanı öyle boyutlara ulaştı ki padişah tüm aşiretlerin imha edilmesini bir irade ile emretti.

1616 yılında, Salmas bölgesinin Kürtleri ayaklandı, isyancıların bastırılması için yerel birlik gönderildi. Abbasname'ye göre 1630/31 yılında "kaba Kürtler muazzam bir kabalık" halinde, yağma amacıyla Tebriz önderindeki Hijdepu'e yaklaştılar. Yetişen ordu Tebriz'i işgalden korudu ve çok sayıda Kürt öldürüldü. 1655 yılında Diyarbekir'in Yezidi aşiretleri ayaklandı, isyanı bastırmak için Firari Mustafa Paşa komutasında Sincar'a bir sefer düzenlendi.

17. yy. sonunda Güneydoğu Kürdistan'da yüzyılın en büyük ayaklanma hareketi gelişmiştir. Hareketin önderliğini Baban adını taşıyan beşinci ve sonuncu emir olan Mir Süleyman Babe yapmıştır. Süleyman Bey muazzam bir ordu topladı ve Marivan vadisinde İran ordusuna karşı yenilgiye uğradığı 1699 yılına kadar her iki devleti (İran ve Osmanlı) yakıp yıkmaya ve yağmalamaya başladı. Güçlü bir ordu ile Kerkük'e gelen Bağdat paşası, Baban emirinin yakalanmasını ve boynunun vurulmasını emretti. Süleyman Bey İstanbul'a kaçtı ve aynı yıl hapiste öldü.

Süleyman Bey önderliğindeki ayaklanma, Güneydoğu Kürdistan'ın birleştirilmesini ve bağımsızlık kazanmasını hedef seçtiği için gaddarlıkla bastırıldı. Şah ordusunun başarısı nedeniyle İsfahan'da, halkın da katıldığı bü-

yük gösteriler düzenlenmişti. Kürdistan'dan dönen askerler, ellerinde taşıdıkları mızraklara geçirilmiş yaklaşık 500-600 insan kellesi ile şehrin sokaklarında yüksek sesle bağırıp çağırarak dolaştılar.

18. yüzyılın birinci on yılında, Azerbaycan'ın kuzey taşralarından Baban topraklarına kadar uzanan toprakların büyük bölümünde yaşayan ve hiçbir valinin tebaası olmayan göçer Bilbas aşireti ayaklandı. L. Lokart'a göre, Bilbas Kürt isyanı tehlikeli bir nitelik taşıyordu ve bastırılması için Bağdat paşalığınca büyük bir çaba göstermek gerekmiştir.

1715 yılında İran'da, birkaç yıl süren bir Kürt isyanı meydana gelmiştir. Kürt isyancılar defalarca başkent Tebriz'i tehdit eder konuma geldiler. 1743/44 yılında Hoy ve Salmas çevrelerinde Dumbuli aşireti ayaklandı. Nadir döneminde artırılan vergi yükümlülüklerinden hoşnut olmayan Azerbaycan reayaları da Dumbulilere katıldı. Dumbuli isyanı büyük bir güçle bastırıldı.

1789 yılında Baban emirliğinde iktidara Baban Kürtlerinin yeni büyük ayaklanmasına önderlik eden Abdurrahman Paşa Baban geldi. 19. yy'da devam eden Abdurrahman Paşa hareketi, Kürt direnişinin, İran ve Osmanlı egemenliklerinin kırılması gerektiğini dile getiren yeni bir etabın başladığı anlamındaydı.

Osmanlı padişahları ve İran şahları tarafından çizilen sınır çizgilerine itibar etmek istemeyen Kürt camiasının içsel birliğini ne savaşlar ne de Kürdistan'ın maruz kaldığı paylaşımlar yıkabilmiştir.

16. ve 17. yy'da Kürtlerin ülkesi birliğin, birleşmenin zorunlu olduğu bilincine ulaştı. Bu bilinç Ehmede Xani ve Şerefhan Bidlisi'nin eserlerinde dile gelmiştir. Ehmede Xani, Kürtlerin tek bir padişahın-hükümdarın ya da yüksek bir yöneticinin egemenliği altında politik bir kimlik kurmalarının zorunlu olduğunu açıkça ilan etmiştir. "Bizim de hükümdarımız olsun-Hükümsin bize bu Rum." Ehmede Xani, Türklere ve İranlılara bağımlı olmayı, zulüm saymıştır, onun görüşüne göre bu zulüm "emirlere ve valilere" ait idi.

Osmanlı ve Safevi imparatorlukları, Kürdistan'da Kürt tarihinin doğal seyrini bozmuş ve etno-politik oluşum ve pekiştirme süreçlerini frenlemiştir. Bu süreçler, derinde bir yerde gizlendi ve 19. yy.da kendilerini yeniden duyurmak için bekledi.

¹ *Mela Mahmud Beyazidi, Kitab-a tavarikh-e cedit-e Kürdistan

19. YÜZYILDA KÜRDİSTAN

(Üçüncü Bölüm)

19. yy yakın dönem Kürdistan tarihinin miladıdır. 19. yy.da başlayan süreç kesintisiz bir direnme ve bağımsızlaşma yönündeki mücadeleler dönemidir. 19. yy.da güçlü milliyetçi dalgadan artan biçimde kan kaybıyla çıkan Osmanlı İmparatorluğu, Balkanlardaki bağımsızlık hareketlerinin önünü alamayarak dünya imparatorluğu olma vasfına nokta koydu. Tanzimat Dönemi siyasetlerinin sacayaklarından biri olan İslam-ümmet anlayışı yeni sömürü siyasetinin hem yönünü hem de ideolojik örgüsünü oluşturdu. Ancak bu ayak üzerine sürdürülmesi istenen dünya imparatorluğu düşü gerçekleşmedi.

19. yüzyılın hemen hemen tamamını ve 20. yüzyılın başlangıç yıllarını (I. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın sonuna kadar) kapsayan dönem, Batı Asya'nın uluslararası durumu açısından da, Osmanlı imparatorluğu ve İran'ın dahili durumu açısından da Kürtlerin tarihinde, onun yeni zamanlardaki ve modern çağdaki gelişme doğrultusunu ve temel özelliklerini belirleyen olağanüstü önemli bir etap olmuştur.

Kürtler bağımsızlıklarını asıl olarak 19. yy'ın ilk yarısına kadar korumuşlardı. Yakın Doğu'nun merkezinde önemli bir konuma sahip bulunan Kürdistan, çok eski zamanlardan beri Avrupa ve Asya arasındaki karayolu ticaretinin önemli bir kavşağı olmuştur. Bu, aynı zamanda, Kürdistan'ın büyük siyasi ve stratejik önemini de göstermektedir. Avrupa devletleri tarafından Doğu'ya yönelik sömürge politikasının hızlandırıldığı dönem olan 19. yy'da Kürdistan'ın önemi de hızlı bir artış göstermiştir. Orta Çağ ve önceki dönemlerde Ermenistan ile birlikte şiddetli askeri çarpışmaların arenası haline gelen, Türkmen-Selçuk ve Tatar-Moğol ordularının saldırılarına maruz kalan Kürdistan, yakın dönemde de Asya ve Avrupa ülkelerinin siyasi menfaatlerinin çarpıştığı merkezlerden biri durumuna gelmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu kesiminin ekonomisi söz konusu dönemde, son derece derin bir kriz içinde bulunmaktaydı. Kürt ve Ermeni bölgelerinde tarımdaki gerilemiş, üretim güçlerinin düşük seviyesi ve feodal üretim tarzının içinde bulunduğu koşullar bu durumun başlıca nedenleriydi.

19. yy'ın ikinci yarısında Kürdistan nüfusunun önemli bir kısmı göçebe yaşam tarzından yerleşik yaşam tarzına geçmiştir. Bu geçiş, aşiret örgütünün çözülmesini ge-

tirmekte ve işletmelerdeki ekonomik gelişmeye bağlı bulunmaktaydı. Çevresine aldığı küçük bir grup adamıyla aşiret reisi, aşiretin sıradan fertlerini en acımasız şekilde sömürüyordu. Örneğin, Rusya'daki önemli aşiret reislerinden Cafer Ağa'nın hükmü altında bulunan Kürtler, onun mülkünde bedava olarak çalışmak, odun ihtiyacını karşılamak ayrıca nikâh kıyma sırasında "hediyeler" olarak kendisine bir öküz vermek zorundaydılar. Hayvan ve demirbaş mallar üzerindeki ağır devlet vergileri de yarı yerleşik Kürtlerin yaygınlaşmasına yol açıyordu.

Aşiret aristokrasisi sadece kendi aşiret fertlerini sömürmekle kalmıyor, aynı zamanda göçerlerin amansız saldırılarından korunmak amacıyla nüfuz sahibi bir aşiret reisinin himayesine sığınmak durumunda bulunan yerleşik çiftçi nüfustan olanları da sömürmekteydi. Bu durumda çiftçi köylüler aşiret reisine haraç ödemekte ve giderek, tamamen onun boyunduruğu altına girmekteydiler. Aşiret aristokrasisi ile yerleşik nüfus arasındaki ilişkilerin bu yönde oluşması ve gelişmesine merkezi iktidarlar da büyük ölçüde yardımcı olmuşlardır.

Öte yandan Osmanlı da Kürt aşiret reislerini kazanmak; ayrıca, Kürt-Ermeni düşmanlığını körüklemek için hiç de seyrek sayılmayacak bir şekilde, aynı toprak parçasının kullanma hakkını hem Ermeni feodale hem de Kürt beyine veriyorlardı.

Nüfusun içinde bulunmuş olduğu sefalet, dini ileri gelenler tarafından daha da çekilmez bir hale getiriliyordu. Dini itibarlarını kullanan nüfuzlu şeyhler dokunulmazlık haklarını erişilmez kılmışlardı. İnsanların en küçük hoşnutsuzlukları, onlar tarafından Tanrıya karşı yapılmış bir itaatsizlik olarak görülmekteydi. Dini ileri gelenler ve aşiret reisleri gelirlerini daha da yükseltmek amacıyla, çoğu kez iktidarların desteğinde halk arasında ulusal ve dinsel düşmanlıklar körüklemekteydiler.

Osmanlı İmparatorluğu'nun güneydoğusunun her tarafından Kürt Bey ve şeyhleri zulüm uyguluyordu. İmparatorluğun kuzey bölgelerinde özellikle Ermeni köylüleri ağır durumda bulunuyordu. Yerli iktidarların herhangi bir desteğine sahip bulunmayan Ermeniler, Kürt feodallerin tüm istediklerini yerine getirmek zorundaydılar.

Topraksız köylüler hukuksal olarak feodalden bağımsız-

dılar. Ama ekonomik olarak ona tam bir bağımlılık içinde bulunmuyorlardı. Feodal, topraksız köylülere ortakçılık usulüyle toprak bırakmıyordu. Türkiye'nin doğu bölgelerinde ortakçılığın bir türü olan "maraba" oldukça yaygındı. "Bu durumda, özellikle esas olarak yürürlükteki sistemin niteliğindeki özellikler bilhassa koleleştirici faizci özellik, bu usul esnasında açık bir şekilde kendisini ortaya koyar". (Lenin)

Bu, feodalın en ağır kira usulüyle her şeyi köylüye kiraya vermesidir; üretim araçlarını yani toprağı, tohumu, sabanı... Köylülerin alabildiğince sömürülmesinde menfaati olan feodal, sadece iş hayvanlarının bakımını ve tarım aletlerini düşünüyordu. Esas olarak köylüleri mahveden feodal, geçici olarak köylüye inek, azıcık buğday ve arpa borç verdiği durumlarda kendisini "velinimet" olarak görmekteydi. Ama velinimet feodale olan borç, borçluyu ona karşı daimi bir ekonomik bağımlılığa sürüklüyordu. Eğer feodalın ailesi köyde yaşıyorsa marabanın ailesi ona hizmetçilik etmek zorundaydı. Feodal borçluyu bir iş gücü olarak bakıyor onu azarlama, dövme hatta topraklarından kovma hakkına sahip bulunuyordu. Angarya çalışan tüm köylüler, feodal için bedava çalışmak zorundaydılar. Kürt feodalleri, vakitlerini görkemli ziyafetler ya da avlarda geçiriyorlardı. A. A. Arakelyan gayet haklı olarak onları, sadece mükemmel olarak silah kullanmasını beceren talancılar olarak adlandırıyor.

Mal-para ilişkilerinin gelişmesiyle köylülerin durumu daha fazla kötüleşmiştir. Pazar ile ticaret ilişkisi bulunan pek çok feodal bey, köylüleri, borçlarını aynı olarak değil para olarak ödemeye zorlamışlardır.

Mahsulün şehir pazarına taşınmasındaki zorluklar, köylüleri aracı tefecilerin "yardımlarına" başvurmaya zorlamıştır. Tefecilerin büyük bir kısmı, parası çok olan büyük faizcilerdi. Vergilerden ötürü kıvranan, yoksullaşan ve talan edilen köylülerin durumu, artık vergilerini ödeyemeyecek ve bir yıl sonrası için tohum saklayamayacak bir düzeye varmıştı. Bu nedenle faizcilere başvurmak zorunda kalmakta ve dolayısıyla faizcilere bağımlı hale gelmekteydiler. Vergilerin sayı ve miktarı durmadan artmaktaydı. Temel vergi "on'luk"tu (öşür ya da aşar). Bu vergi tarım ürünlerinden alınıyordu. Resmi olarak tahıl, kuru ot, sebze ve meyvelerden %10 alınıyordu. Ancak; aşar, esas olarak mahsulün %10'nu aşmaktaydı. Aşar, doğrudan tefeciler aracılığıyla

la toplanıyordu. Örneğin, Türkiye'de aşar araçlarının en başta gelenleri arasında Osmanlı Bankası İdarisi'ni görüyoruz. Bunun yanında, büyük araçlar kendi bölgelerini belli bir karşılıkla daha küçük araçlara devrediyorlardı. Küçük araçlar arasında sık sık feodallere rastlıyoruz.

Kamçur, hayvancılıkla uğraşanlar için ağır vergiydi. Bu vergiye koyun, keçi, domuz ve büyükbaş hayvanları olanlar tabi tutulmaktaydı. Başlangıçta bu vergi türü için on baş hayvan için bir baş hayvan alınıyordu. Daha sonra para olarak (bir baş hayvan için 3 kuruş) alınmaktaydı. Bu durum hayvancılıkla uğraşanların içler acısı durumunu daha fazla kötüleştiriyordu. Bu vergilerin dışında Kürt köylülerinden sayıları kırka ulaşan değişik gümrük ve haraç alınmaktaydı.

Köylüleri mahveden sadece vergilerin oranı değil aynı şekilde vergilerin toplanma tarzıydı. Vergiler yılın belli bir döneminde değil, resmi idarenin keyfine ya da sarayın ısrarlarına göre toplanıyordu. Bu anlamda, Kürt köylüsü aynı zamanda hem devlet hem de kendi feodal ağa ve beyleri tarafından sömürülüyordu. Bütün bunlar Kürtlerin kendi hakları uğruna mücadeleyi başlamaları için işaret etti.

Bu dönemde Kürt beylikleri, kendi içişlerinde fiilen ve tam olarak egemen (özellikle büyük beylikler) ama merkez iktidar (İstanbul ve Tahran) ile ilişkisinde onun vassalı konumunda bulunan tipik feodal beyliklerdi.

Aslında bu dönemin tümü boyunca, Kürt ulusunun kurtuluş hareketlerinin, Osmanlı İmparatorluğu ve İran'ın yönetim çevrelerince bu hareketlere karşı verilen mücadelenin ve Avrupa'nın kolonyal ile Rusya'nın aktif müdahalesinin toplamı olarak adlandırabileceğimiz Kürt meselesi, Kürdistan'ı paylaşmış olan iki impara-

Bu doğal güçlüklerin yanında ve ondan daha da önemli olanı, İranlı ve Osmanlı devletlerinin güttükleri “şark istibdadı” politikasıdır. Kürtleri ve Kürdistan’da yaşayan diğer azınlıkları ekonomik ve kültürel yönden daima geri bırakarak onları sadece savaşlarda kendi saflarında kullanma politikası, bu halkın gelişip, bu geri yapıdan kurtulmasına imkân vermemiştir.

torluğun ortak sorunuydu.

Osmanlı ve İran devletlerinin Kürtler üzerinde yüzyıllar boyu devam eden baskıları gittikçe artıyordu. Kürt aşiretleri feodalite biçiminde yaşıyorlardı. Meslekleri çobanlık, çiftçilik ve devrin bazı zanaatları idi. Toprağın ve hayvanların büyük kısmı ağaların mülkiyetindeydi. İlkel kabile biçiminin etkisinin, günümüze kadar bu ulusun sosyo-ekonomik ve toplumsal hayatında büyük bir rol oynadığı ve bir kısım Kürtlerin göçebe olarak yaşadıkları bir kısmının da buldukları yerlerde yerleştikleri görülmekteydi.

Yerlerinde devamlı oturanlar şehirciliği tercih ederek, İran’ın ve Osmanlıların tebaası durumuna girmişlerdir. Diğer Kürtler ise göçebe ya da yarı göçebe olarak kendi sosyal yaşamlarını biçimlendirmişlerdir. Bunların bir kısmı İranlıların ya da Osmanlıların arasına geçici bir biçimde karışarak ulusal niteliklerini kaybettiler. Hatta İran ordusunun talim ve terbiyesi için görevlendirilen İngiliz subayı Ravlinson’un ifadesine göre; tebaa olan Kürtlerin bir kısmı da, buldukları yerlere bazen Osmanlıların bazen de İranlıların egemen olması sonucunda ulusal niteliklerini kaybederek, bu iki ulusun içerisinde eridiler.

Nispi bağımsızlıklarını imkan dahilinde koruyabilen Kürtlere oranla diğer Kürtler Osmanlı, İran ve hatta diğer Kürt beyliklerinin şiddetli baskı ve sömürüleri altında yaşadılar.

Kürtler hakkında incelemelerde bulunan Rus bilim adamlarından Karcof, yalnız Kürdistan’da gördüğü o acayip yönetim biçimlerinden bahsederken şöyle demektedir: “Göçebe olmayan Kürtler, dağ eteklerinde yaşıyorlar. Hayvancılık ve çiftçilik ile geçiniyorlar. Osmanlı yönetimine boyun eğerek onların kendilerine reva gördüğü zorunlu askerlik ve çeşitli işkencelere katlanıyorlar. Onlara oranla bağımsızlıklarına daha çok sahip olan Kürtler de bunlara tebaa ismini veriyorlar. Bu durumda olan tebaanın Kürdistan toprakları üzerinde önemli bir rol oynadıklarına tanık olunmuyor.”

Bunun içindir ki, İranlılar ve Osmanlılar savaşlarda kendi askerlerinden daha çok Kürtlerden oluşan ve düzenli bir biçimde askeri talim görmemiş Kürt kuvvetlerine güvenirdi.

İran ve Türkiye arasında düzenli olmayan sınır meselesi –ki bu sınır Kürdistan’dan geçiyordu- iki devletin politik durumuna tesir ediyordu.

Sınırın çizilmesi hususunda daha evvelce çalışmalar yapılmıştı. Fakat bu çalışmalar gelişigüzel bir durum göstermekteydi. Göçebe Kürt aşiretleri sınır kavramını nazarı itibara almıyorlar, zaman zaman bir taraftan öbür tarafa, daha doğrusu taraflardan hangisi kendilerine iyi muamele ediyorsa o tarafa riayet ediyorlardı.

Kürdistan’ın kömür, kurşun, ham demir, kükürt, petrol gibi maden kaynakları bulunmasına rağmen bu kaynaklardan yararlanma imkânı yoktu. Kürtler doğal kaynaklardan sadece ceviz, fıstık ve diğer meyve çeşitlerinden yararlanabiliyorlar ayrıca fasulye ve bakla cinsinden ürünlerin ziraatıyla meşgul oluyorlardı. Yolların bulunmaması ve bölgenin dağlık bir coğrafi konum arz etmesinden kaynaklı bunları bu alanın dışına çıkarıp satamıyorlar ancak yok pahasına satıyorlardı.

Bu doğal güçlüklerin yanında ve ondan daha da önemli olanı, İranlı ve Osmanlı devletlerinin güttükleri “şark istibdadı” politikasıdır. Kürtleri ve Kürdistan’da yaşayan diğer azınlıkları ekonomik ve kültürel yönden daima geri bırakarak onları sadece savaşlarda kendi saflarında kullanma politikası, bu halkın gelişip, bu geri yapıdan kurtulmasına imkân vermemiştir. İran ve Osmanlı yönetimlerinin bu dayanılmaz baskılarına Kürt derebeyleri de katkıda bulunarak, bu ulusun ekonomik ve kültürel varlıklarını kemirmiş, ilerlemelerine olanak tanımamışlardır.

Osmanlı ve İran yöneticileri zaman zaman meydana gelen ulusal hareketler karşısında hınçlarını sadece ayaklanmalara katılanlardan almakla yetinmiyorlar, ayaklanmalara katılmayanlara da zalimce davranışlarda bulunuyorlar ve onların mallarını, yerlerini gasp ediyorlardı. Egemen olanların bu dayanılmaz baskıları ve talanları bölgede yaşayanları ekonomik olarak da çökertiyordu. Bütün bu durumlara Kürt aşiret reislerinin kendi çıkarları uğruna birbirleriyle yaptıkları silahlı mücadeleler ve bunların meydana getirdiği yıkıcı etkiler de ekleniyor-

du.

Kürt aşiretleri arasındaki kanlı çatışmalar, Kürtleri kökten zayıflatması bakımından İran ve Osmanlı devletine yarıyordu. İran şahının ve sultanın bu aşırı baskı ve kanlı politikaları bazen Kürtleri zorunlu olarak karşı koymaya itiyor ve bağımsızlık bilincini alevlendiriyordu.

Nitekim 1806'da başlayıp üç yıl devam eden mücadele bunların örneklerinden bir tanesidir. Bu bağımsızlık savaşı Kürdistan'ın güneyindeki aşiretlerin Baban aşiretinden Abdullah Paşa'nın yönetiminde Süleymaniye'de birleşmesiyle başladı. Osmanlıların sürekli hücumların geri püskürtüldü ve Osmanlılara bir hayli kayıp verdirildi. Ama araya sokulan fesat ve reisler arasındaki rekabet bu hareketin başarıya ulaşmasına engel oldu. Bunu takiben Revanduzlu Mehmet Paşa'nın yönetimindeki kuvvetler tarafından başlatılan hareketliliğin ihtilalcıların Mezopotamya'nın güney kısmını Kerkük ve Erbil'i işgalleriyle neticelendi. Buralar uzun zaman yönetiminde kaldı. Osmanlıların bu sırada Britanya ve Çarlık Rusyası ile yapmakta olduğu savaş nedeniyle askerlerin bir kısmını buradan çekmesi de Kürtlerin başarısına yardım etti.

Şu kadar ki Felçifiski, 19. yy'ın başarılarında yapılan mücadelelerin bilinçli bir biçimde ve halkça yapılan kurtuluş hareketleri olarak değil de ağalar ve beylerin kendi çıkarlarının sürdürmek, hükümetin baskısından kişisel çıkarları yönünden kurtulmak amacıyla giriştikleri eylemler olarak göstermektedir.

Böylelikle 19. yüzyılın 30'lu yıllarına gelinceye dek Kürdistan, komşu kavgaları ve iç çatışmalarla parçalanmış, farklı kalibrede yarı bağımsız ya da düpedüz bağımlı beyliklerin meydana getirdiği kaotik bir tablo çiziyordu. Merkez ile olan ilişkileri belirli oranda zayıflamış ya da hiç yoktu. Ama Bağdat, Musul, Van, Erzurum, Tebriz ve Kirmanşah gibi kendi hükümetleri ile olan ilişkilerinde kendi başına buyruk davranıp belli bir bağımsızlık sergileyen, böylelikle Kürtlerde ve diğer azınlıklarda ayrılıkçı tezahürlere nesnel olarak yol açan taşra merkezlerine belli bir bağımlılık hala sürüyordu. Ancak Kürt ayrılıkçı hareketleri, 19. yüzyılın ilk üç on yılında hiçbir başarı elde edememiştir. Ülke derin bir ekonomik ve kültürel kriz yaşıyordu.

Uluslararası durumda belli bir iyileşme sağlayan Osmanlı devleti, Mısır Paşasıyla da mütareke imzaladıktan sonra rahat nefes alarak Kürdistan'ın fetih hareketlerine başlamıştır. (Bu dönemde Osmanlı Devletinin Mısır Paşasıyla başı dertteydi.) Kürdistan'ın bu yeni fethinde

başrol, Sivas valisi Raşit Paşa'ya verildi. 1834 yılının yazında Raşit Paşa'nın 40 bin kişilik ordusu Samsun'dan Sivas-Malatya yoluyla Doğu ve Güneydoğu yolundan ilerlemeye başladı. Raşit Paşa'nın ordusu, yol boyunca, yolun başlangıcında nihai hedef olan Mir Muhammed'in topraklarına değin uzanan tüm güzergâh boyunca, Osmanlı egemenliğine itaatsizlik gösteren Kürt topraklarını ateş ve kılıçla katletti. Birçok Kürt aşireti ve emiri şiddetli direnç gösterdi ama kuvvetler denk değildi. Her şeye karşın Osmanlı ordusu, büyük kayıplar vererek ilerliyordu. Özellikle Ermeni iltihaklarıyla desteklenen Siirt Yezidileri inatla direniyorlardı. İtaat altına alınan Yezidiler zorla İslamlaştırıldı. Büyük kayıplar ve yaklaşan kış, Osmanlıları saldırıya uzun süreli ara vermek zorunda bıraktı.

Raşit Paşa'nın ordusu bazı işbirlikçi sözde Kürt önderlerinin yardımından ve Kürt ayrılıkçılığının bir an önce tasfiye edilmesinde çıkarı olan İngiliz ajanlarının destek ve öğütlerinden yararlanarak Kürt topraklarında sistemli bir şekilde derinlemesine ilerledi. İlk darbe Bedirhan Bey'in ve ondan ayrı olarak Han Mahmut'un uzun süre ve inatla direndikleri ve salt Osmanlı'nın silah üstünlüğünden kaynaklı direnmekten vazgeçtikleri Cezire'ye indirildi. Bohtan'ın en büyük kenti yerle bir edilmişti.

Osmanlılar ilerledikçe özellikle Raşit Paşa'nın ordusu Soran Emirligi'nin sınırlarına ulaştığında Kürtlerin gittikçe şiddetlenen bir direnciyle karşılaştılar. Amediye birkaç kez el değiştirdi. Ancak insan ve silah üstünlüğü galip geldi. Sonunda Zaho, Duhok ve Akra (üç ay direndi) düştüler.

1838 yılının bahar ve yaz aylarında biri Akçadağ bölgesine diğeri Toros dağlarına olmak üzere iki sefer düzenlendi. Özellikle Kürt emir Said Bey'e karşı yapılan savaş çok çetin geçmişti. Bu savaş üç ay sürmüştü ve Osmanlılar büyük kayıplara uğramıştı. Bunun üzerine Raşit Paşa'nın ölümünden sonra yerine geçen Hafız Paşa, ordusu ile Muş-Hazzo'ya doğru yürüdü. Bu bölgelerin Kürt ve Ermeni halkı, Babiâli iktidarını tanımak istemiyordu. Diyarbakır'dan gelen birliğin de katıldığı cezalandırma kuvvetleri burada Hacı Zilal Ağa önderliğindeki Kürt ve Ermeni asilerin çok sert direnişleriyle karşılaştılar. Van Gölü'nün batısında ve kuzeybatısında kalan çok geniş topraklar, ayaklanmanın ateşi içinde kaldı. Ayaklanma bastırılırken, cezacılar inanılmaz bir vahşet sergilediler. Ne kadınlar ne de çocuklar bağışlandı. Ancak cezacıların işi yarım kaldı. Buna 1839 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu bölgelerini sarsan yeni

ve şiddetli bir bunalım engel oldu.

Mısır Paşası Mehmet Ali'nin Mısır, Suriye, Lübnan ve Filistin üzerindeki veraset hakkının (aslında bu gerçek egemenliktir) Babîali tarafından reddedilmesi üzerine, İngilizler ve Fransızlarca teşvik edilen Mehmet Ali, ordusu ile kuzeye doğru yürüdü. 2. Mahmut, Hafız Paşa'nın Kürdistan'daki ordusunu geri çağırdı ve İbrahim Paşa komutasında ilerleyen Mısır ordusunun üstüne yolladı. Kürtlerle yapılan sürekli savaşlardan yorgun düşen Hafız Paşa'nın ordusu, 1839 yılının haziran ayında Mısırlılar tarafından darmadağın edildi. Kürt ayaklanmacılara karşı kazanılan ve Osmanlılara çok pahalıya mal olan zafer, böylelikle sifıra indirgenmiş oldu. Kürdistan yine yeni çalkantıların eşliğindeydi.

Gitgide yozlaşan Osmanlı devleti Kürtler üzerindeki baskılarını artırıyordu. Özellikle Bağdat valisi Mehmet Paşa, halka karşı uyguladığı çok kötü muameleyle ün kazandı. Bu durum karşısında Kürtler aktif protesto biçimlerine yöneldiler. Kendiliğinden başlayan protestolar, merkezi Bohtan emirliği olan önderliğini ise Cezire'deki emir ailesinin başı Bedirhan Bey'in yaptığı büyük bir ayaklanmaya dönüştü.

Bedirhan Bey padişahın bağımsızlığını gösteriye varan bir belirginlikle vurgulayarak, kendi emirliğini tam bağımsız olarak yönetiyordu. Bedirhan'ın duyduğu bu güven, Raşit Paşa'nın kuvvetleriyle doğrudan bir çarpışmadan koruduğu ordusundan kaynaklanıyordu. Onun iktidarı ve otoritesi Bohtan sınırlarının dışına taşmış, Bağdat'tan Diyarbakır'a kadar yayılmıştı. Birçok komşu emirler ve önderlerden tarafından destek görüyordu. Üstelik Bedirhan büyük bir politik ustalık ve taktik sergilemişti. Onun en büyük başarısı, Bohtan'ın eski düşmanı Hakkâri emiri Nurullah Bey ile ittifak ilişkileri kurmuş olmasıdır.

Ardından Osmanlı karşıtı bütün önderler ayaklanmanın başlatılması, Kürdistan'ın boyunduruğundan kurtarılması ve bağımsız bir devletin kurulması amacıyla "kutsal ittifak" kurdular. İttifakta Muş, Hakkâri, Hizan, Kars emirleri yer alıyorlardı, ittifakın başına Bedirhan Bey geçmişti. Erdelan valisini de ittifaka çekmiş olması onun Doğu Kürdistan'ı da kendi önderliği altındaki birliğe dahil etmeye dönük niyetlerini açığa vuruyordu. Ama daha yeni cezalandırılmış ve tedip edilmiş Güney Kürdistan bu ittifaka dahil değildi. Birliğe Dersim'in Zaza Kürtleri ve diğer bazı Kürt aşiretleri de dahil olmamıştı. Demek ki, 19. yüzyılın 40 yıllarının başında genel bir Kürt kurtuluş hareketinin varlığından söz etmek için henüz erkendi.

Kutsal ittifakın üyeleri, gelecekteki bağımsız Kürdistan'ın hangi bölgelerini kimlerin yöneteceğini önceden belirlemişlerdi. Böylece ortak ulusal amaçla örgütlenmiş Kürt emirliklerinin bu birliği, kısa ömürlü çıkmış olmasından da anlaşılacağı gibi feodal bir oluşumdu.

1847 yılının baharı ile birlikte İstanbul, Kürdistan'ın mükerrer fethinin ikinci etabına yoğun bir etkinlikle hazırlanmaya başladı. Anadolu'daki Osmanlı ordusunun komutanı Osman Paşa, bütün bakımlardan hazırlıklı hale getirilmiş olan ordusunu Kürtlerin üzerine sürdü. Önce Bohtan emirinin müttefiklerini yendi ardından asil kuvvetleriyle kuzeyden ve güneyden Bedirhan Bey'e, Nurullah Bey'e ve Han Mahmut'a saldırdı.

Bedirhan Bey, Osmanlı birliklerinin saldırılarını püskürtmeye hazırlanıyordu ve saldırının hemen başlarında Osmanlı birliklerinin ataklarını durdurdu ama yeğeni Yazdanşer, Osmanlıların vaatlerine aldanarak cepheyi açtı ve düşmanın arkadan kuşatmasına olanak verdi. Eruh kalesinde kuşatılan Bedirhan Bey, 20 Temmuz 1847'ye kadar direndi. İstanbul'a götürüldü ve oradan Girit'e gönderildi. Ardından da ikamete mecbur edildiği Halep'te 1868 yılında öldü. Bohtan emiri tasfiye edilmişti.

Her ne kadar Kürt ulusu içinde ufak çaplı hareketler meydana gelmişse de Kürdistan'ın mükerrer fethinin 19. yüzyılın 50'li yıllarının başında tamamlanmış olduğunu kabul etmek mümkündür.

İngiltere ve Rusya'nın öncülüğünde Erzurum'da toplanan Türkiye, İran, Rusya temsilcilerinin de katıldığı bir konferans 1843 yılından 1847 yılına kadar Türk-İran sınırı ile ilgili tartışmalı konuların çözümü üzerinde durmuştur. Bu konferansta öncü rol özellikle Avrupa devletlerinin temsilcilerine aitti. Avrupa devletlerinin temsilcileri konferansta görüşülen sorunlar dolaysız olarak Yakın Doğu devletlerini ilgilendirdiği halde, kendi iradelerini onlara kabaca ve baskı yaparak kabul ettirmişlerdir. Görüşmelere konu olan ve bir sınırla iki parçaya ayrılan topraklar kendi toprakları olduğu halde Kürtleri muhatap alan bile yoktu.

19. yüzyılın 50'li ve 80'li yıllarında Kürt hareketleri

19. yüzyılın ikinci yarısında artık feodal ayrılıkçılığın varlığına esas itibarıyla son verildi. Feodal separatizmi sona erdiren nedenler yalnızca Türk-İran iktidarlarınınca uygulanan tedip önlemleriyle açıklanamaz. Ayrıca o dönemlerde geleneksel Kürt feodal toplumunu ayakta tutan temellerin yıkılmış olması ile de açıklamak gerekir. Kürt

beyliklerin her biri güçlkle kazandıkları kendi bağımsızlıklarını artık koruyamayacak, böyle olunca da Kürdistan'a ait belli bir toprak parçasını elinde tutamayacak duruma gelmiştiler. Ancak birçok Kürt önderi özellikle kadim bir kökenden gelen ve bir tür azizlik mertebesine çıkarılmış Kürt önderleri, Kürdistan'da kendi dini ve politik etkinliklerini korudular ve daha uzun bir süre Kürt kurtuluş hareketlerine önderlik ettiler. Bu tür hareketler münferit emirliklerin toprakları dışına taşmış, Kürdistan'ın büyük bir bölümüne yayılmış ve kendi topraklarındaki şah-padişah yönetimlerinin altını oymuşlardır. Kürt ulusunun feodal separatist hareketinin ulusal harekete evrildiği yeni bir geçiş aşaması başladı. Tüm Kürdistan topraklarının üzerinde bağımsız bir Kürt devletinin kurulması, Kürt ulusal hareketinin nihai amacı oldu.

Bu arada Kürdistan'da ardi arkası kesilmeyen dalgalanmalara, bölgesel Kürt ayaklanmalarının genel bir ulusal harekete dönüşmesine yardımcı olan genel iç faktörler de vardı. Kürtlerin bağımsızlığına karşı uygulanan sert uygulamalar, Kürt toplumunun tüm katmanları tarafından tepkiyle karşılanmaktaydı. 19. yüzyılın 40'lı ve 60'lı yıllarında şah-padişah hükümetlerinin, İran ve Türkiye'nin devlet sistemini ve onun

idari-politik sistemini, Avrupa örneğine uygun olarak tepeden inme reformlara tabi tutmayı hedefleyen modernleştirme girişimleri (Tanzimat) Kürt ulusu arasında tedirginlik ve memnuniyetsizlik yaratmıştı. Kürtler bu yenilikleri kendi geleneksel özgürlüklerinin ilgası, merkezci iktidar politikalarının yeniden dayatılması ve vergi yükünün artırılması olarak algılamışlardır. Türkiye ve İran'ın Avrupa'nın kapitalist devletlerinin yeni sömürgelerine hızlı dönüşümü ve Batının ekonomik-politik etkisinin artması da Kürtlere yabancı olan yeni bir kültürün ve politik etkinin, yeni sömürü biçimlerinin Kürdistan'a düşmanca sızması olarak kabul ediliyordu. Kısaca, Kürdistan'da yeni bir hoşnutsuzluk patlaması için yeteri kadar yanıcı madde vardı.

1847 yılında Bohtan ayaklanmasının Osmanlı tarafından

bastırılmasında onca olumsuz ve uygunsuz rol oynayan Bedirhan Bey'in yeğeni Yezdanşer, 19. yüzyılın en büyük ayaklanmalarından birinin başında yer almıştı. Yezdanşer, o zamanki Kürdistan'ın politik sahnesinde çelişik ama aynı zamanda tipik bir karakterdi. Yezdanşer bir yandan belirli topraklar üzerinde kişisel iktidarının çıkarlarını ön planda tutarken gerçek bir feodal önderdi. Politik tutarsızlığı ve ilkesizliği, iktidarla uzlaşmaya teşne oluşu bundan kaynaklanmaktadır. Tüm bunlara rağmen kısa bir süre zarfında bir beyliğin çerçevesini aşmış Türkiye Kürdistanı'nın büyük bölümünü kucaklayan ve Kürt ulusunun tarihinde feodal bağımsızlık hareketinin ulusal harekete dönüştüğü geçiş döneminin habercisi sayılan genel bir ayaklanmanın örgütçüsü idi.

Kürtlerin, Yezdanşer önderliğindeki çıkışının yukarıda anılan nesnel sebeplerinden başka bir de öznel sebepleri vardı. Yezdanşer Osmanlılara, Bedirhan ayaklanmasının bastırılmasında yardımcı olurken, İstanbul'un şükran olarak, kendisini Türkiye Kürdistanı'na genel vali yapacağını umuyordu. Ancak Osmanlı, popüler Kürt önderinin güçlenmesini hiç istemiyorlardı ve ona destek vermeyi reddetti. Düş kırıklığına uğrayan Yezdanşer, çünkü hamisine karşı bir iç cephe açmak için onun Kırım Savaşı'nın Türk Asya'sı sahnesindeki elverişsiz konumundan yararlanmak istedi.

Ayaklanma 1854 yılının aralık ayında Kürdistan'ın tam kalbinde Güneydoğu Anadolu'da (tarihi Bohtan ve Hakkâri eyaletleri) başladı. Çok geçmeden Bitlis düştü. Bu başarı, isyanı hızlı bir şekilde tırmandırmakta olan asileri yüreklendirdi. Ayaklanma 1855 yılının kışı sonunda doruk noktasındaydı. Ayaklanma alanı içinde yaşayan farklı ulusal azınlıklar –Süryaniler, Ermeniler, Rumlar- Kürtlere katıldılar. Yezdanşer, Van ve Erzurum'u ele geçirmek amacıyla kuzeye ilerlemeye hazırlanıyordu.

Rus komutanlıkla yeniden temas kurmak için gösterilen gayretler de başarısızlığa uğradıktan sonra Osmanlılar o arada asileri püskürtmeye başladılar. Yezdanşer, Osmanlı tarafı ile görüşmeleri kabul etti. Dengesiz ve saf bir insan olan Yezdanşer İngilizlere kandı (İngilizle-

19. yy.ın son çeyreğinde Osmanlı İmparatorluğu'nun ve şahlık İrani'nin yarı sömürgeye dönüşüm sürecinin sona ermesiyle birlikte, Kürtlerin ekonomik ve siyasal durumu da hızla ve belirgin bir biçimde zayıflamaya başladı. En verimsiz topraklar Kürtlere aitti ve yabancı sermayenin buyruklarını ve iradesini yerine getiren şah ve padişah hükümetlerinin yağmacı politikalarında da en fazla etkilenenler doğal olarak Kürtler oldu.

rin Kürt isyanının durdurulmasında çıkarları vardı ayrıca öteki Kürt önderlerini Yezdanşer'e karşı kıskırtıyorlardı) ve Musul'daki İngiliz konsolosunun kişisel güvencesi altında Osmanlı tarafıyla görüşmeye razı oldu. Hemen tutuklandı ve hapse atıldı. Öndersiz kalan Kürt isyanı geriledi ve kısa süre sonra da tümüyle ortadan kalktı.

Yezdanşer isyanı Kürt ulusunun tarihinde silinmez bir iz bıraktı, Kürt folklorunun birçok örneklerinde konu olması ve dile getirilmesi boşuna değildir. Bu isyanı, daha öncekilerden farklı kılan şey, Kuzey ve Batı Kürdistan'ın geniş topraklarını ilk kez kucaklamış olmasıdır. İsyân, İngiltere ve Rusya gibi dönemin büyük devletle-

rinin çıkarları ile Kürt ulusal sorunu arasında dolaysız bir bağın varlığının açığa çıktığı bir zamanda meydana gelmişti. Nihayet, Yezdanşer önderliğindeki hareket açık bir politik programın ve diğer gerekli politik yapının mevcut olmayışı, asilerin kötü askeri politik eğitimi ve düzenli düşman kuvvetleri ile savaşta dayanıksızlık gibi Kürt kurtuluş mücadelesinin en tipik zaafalarını açıkça gözler önüne sermiştir. Sonuç olarak diyebiliriz ki, Kürtler, uğradıkları geçici yenilgiye karşı, sonraki olaylarında kanıtladığı gibi direngeliklerini güçlendirerek korudular.

Merkez iktidara karşı bağımsızlıklarını koruyan Zaza Kürtleri, geleneksel olarak özel bir konuma sahiptirler. Zaza Kürtleri bu konumlarını, İstanbul'un bağımlılık altına almaya yönelik tüm girişimlerini etkili bir biçimde her defasında püskürten Dersim'in dağlık oluşuna dolayısıyla ulaşım bakımından zor ve zahmetli oluşuna ve aşiretin askeri kuruluşunu birbirine girişik sağlam bir

yapıya sahip oluşuna borçluydular. Dersim'in bağlı olduğu Erzurum valisi Semih Paşa taktik değiştirdi ve Dersim aşiretlerini birbirine düşürmeyi deneyerek politik manevralara başvurdu. Semih Paşa, Osmanlı makamlarının Dersim'in ulaşımı zor bölgelerine sızmalarını kolaylaştıracak kurnazca bir plan düşündü: Yerli halk, vergi ödeme (zaten vergi ödemiyordu) yükümlülüğünden muaf tutulmak koşuluyla Osmanlı hükümeti adına yol inşa edecekti. Ama bu plan da amacına ulaşmadı. Halk direnmeye devam ediyordu.

Türk-İran sınır komisyonu 1865 yılında çalışmalarını tamamladı. Ve sözde "özdeş" bir harita yaptı. 1869 yılında İngiltere ve Rusya'nın talebi üzerine, Osmanlı İmparatorluğu ile İran arasında, bazı tartışmalı sorunlar nihai olarak çözüme kavuşturuluncaya kadar sınırdaki mevcut durumun korunması hakkında bir anlaşma imzalandı.

Bu arada Kürtlerin çıkarları, bu iki büyük devletin aklına bile gelmiyordu. Rus coğrafyası yazarı M. İ. Venyukov'un yazdığı gibi, "sınır çizilirken en az başvuru taraf Kürtler oldu". İngiltere'nin amacı, "Kürt topraklarını, Dicle kıyılarından resmi İran egemenliğini tanıyacağı biçimde bölmektir, işte bu, Britanya politikasının temel motifi idi, bu da, kuşkusuz Kürdistan sorununa büyük bir önem kazandırmaktadır"... Böylece, çizilen yeni Türk- İran sınırı, Kürt ulusunun tarihsel mutsuzluğu olan bölünmüşlüğüne nesnel olarak daha da ağırlaştırdı.

19. yy.ın son çeyreğinde Osmanlı İmparatorluğu'nun ve şahlık İrani'nin yarı sömürgeye dönüşüm sürecinin sona ermesiyle birlikte, Kürtlerin ekonomik ve siyasal durumu da hızla ve belirgin bir biçimde zayıflamaya başladı. En verimsiz topraklar Kürtlere aitti ve yabancı sermayenin buyruklarını ve iradesini yerine getiren şah ve padişah hükümetlerinin yağmacı politikalarında da en fazla etkilenenler doğal olarak Kürtler oldu. Para ve mal olarak tahsil edilen, fahiş ve ölçsüz oranlarda artırılan vergilerle ve düpedüz yağma anlamına gelen rüşumlarla halk soyulup soğana çevrilmişti. Buna bir de, 1870'li yılların sonlarında Doğu, Batı ve Kuzey Kürdistan'ın birçok bölgesinde hüküm süren ve birkaç yıl üstte tekrarlanan kuraklığın yol açtığı açlık eklenmişti.

Bütün bunlar bu bölgede son derece huzursuz ve tedirgin bir ortam yaratıyordu. Halk hareketleri, silahlı çatışmalar, baskınlar (çoğu kez açlığın yol açtığı) sık rastlanan olaylar haline gelmişti. Yerel iktidar organlarının otoritesi yok denecek bir düzeye düşmüştü. İktidarsızlık ve anarşi, Kürdistan'da ulusal kurtuluş hareketinin yeniden yükselişi için elverişli koşullar hazırlıyordu.

1878 yılının sonbaharında, Bitlis, Muş ve Van'da isyanlar patlak vermişti. Kısa bir süre sonra hareket Hakkâri ve Bohtan bölgelerine de sıçradı. Başlangıçta kendiliğinden bir nitelik taşıyan hareketin başına, sonradan Bedirhan Bey'in oğulları Osman ve Hüseyin Beyler geçmişlerdir. Cezire'yi ele geçiren asiler, Bedirhan'ın büyük bir bölümünde kendi egemenliklerini kurdular. Böylece, Culemerk (Çölemerik), Nizip, Mardin, Zaho ve Amediye'yi bir başka deyişle Güneybatı Kürdistan'ın büyük bir bölümünü ve Güney Kürdistan'ın bir bölümünün tamamını ele geçirmiş oldular. Bütün bu bölgelerde bağımsızlık ilan edildi. Osman Bey ise bu bölgelerin egemen emiri oldu. Osmanlı'nın isyanı bastırmaya dönük ilk denemeleri başarılı olmadı; ama arkasından buraya büyük kuvvetler aktaran Osmanlılar, asileri dört bir yandan çevirip isyan hareketinin temel odaklarını enterne etmeyi ve Kürdistan'ın huzursuz olan diğer bölgeleri ile bağlantısını kesmeyi başardılar. Sonunda isyan bastırıldı ve önderleri itaate mecbur edildi.

Ancak yatışma hali uzun süreli olmadı. 1879 yılının sonunda Hakkâri'de Kürt kurtuluş hareketinin yeni odaklarından biri daha alev aldı. Hareketin başında, Şemdinan'da (Şemdinli) oturan elli yaşındaki Şeyh Ubeydullah vardı. O, Kürtler arasında yalnızca Nakşibendî tarikatının başı olarak büyük bir dinsel (ama aynı zamanda politik) otoriteye sahip bir şeyh değil, aynı zamanda Kürdistan'ın en zengin çiftçilerinden biriydi. Gerek Türkiye'nin gerekse İran'ın topraklarında 200'den fazla köyün sahibiydi ve o dönemde Türkiye ve büyük oranda da İran Kürtlerinin tartışılmaz lideriydi. Ubeydullah, 1879 yılının sonbaharından itibaren, Türk-İran sınırının her iki yanından en etkili aşiret reislerini ve şeyhlerini kendi yanına çekerek Türk ve İran Kürtlerinin ortak hareketi için yoğun bir hazırlık çalışmaları içine girmişti. İran Kürdistanı'nın Hoy, Sablax (şimdi Mahabad), Urmiye ve Uşnu (Uşnuye) gibi merkezleri, hareketin hazırlık üssü olarak seçildi. Ubeydullah, vaktinde ("Aslanın yanında yer almak, tilkinin yanında yer almaktan daha iyidir") dediği gibi, İngiliz eğilimlerini terk edip Rusya yanlısı bir çizgiye yönelerek, hazırlıkları süren hareketin dış politik yanının da desteklenmesi işini ihmal etmedi. Ayrıca, İstanbul'un boyunduruğundan kurtulmayı düşleyen ve Osmanlı imparatorluğunun doğu ve güneydoğu bölgelerinde yaşayan öteki azınlıkların – Ermenilerin ve Süryanilerin önderleri ile işbirliğine ilişkin görüşmelerde bulunuyordu. Ubeydullah'ın önderliği altında genel bir Kürt ayaklanmasının hazırlığı, Hakkâri ve mücavir bölgelerde alev-

lenen isyan hareketlerinin fonu üzerinden hızla ilerliyordu. Hayderan, Herekli ve diğer aşiretler ayaklanmıştı. Aşiretlerin çoğu vergi vermez olmuştu. Ubeydullah, Türk ve İran Kürdistanı'nın dini otoriteleri ve aşiret reisleri ile bağlarını güçlendirmeye dönük enerjik bir etkinlik içerisindeydi.

Ayaklanmanın nihai planı, Kürt önderlerinin Kürdistan tarihindeki ilk kurultayında hazırlandı. Bu kurultay, 1880 yılının haziran ayı sonunda, Ubeydullah'ın önderliğinde Şemdinan'da ve bir süre sonra bunu izleyen Nehri görüşmelerinde toplanmıştı. Ubeydullah, bazı Kürt önderlerinin Kürt hareketini Ermenileri hedef alacak olan bir kardeş katlinin mecrasına çekmesine dönük çabalarını etkisiz hale getirdi. Bağımsız bir Kürdistan'ın kuruluşunu ayaklanmanın temel hedefi olarak ilan etti ve öncelikle Batı İran topraklarından başlatılması gereken ayaklanmanın stratejik planını sundu, Ubeydullah'ın bu stratejik kararı, İran'ın Türkiye'ye oranla özellikle askeri bakımından daha zayıf bir devlet olduğu düşüncesinden kaynaklanıyordu. Türkiye o sırada bir Türkmen ayaklanmasını bastırmakla meşguldü. Bu arada Ubeydullah, Doğu Kürdistan aşiretleri (Şıkak, Mamaş, Mangur, Piran ve diğerleri) arasındaki nüfuzunu da hesaba katmıştı.

Ubeydullah'ın planladığı, İran'da Kürtlere ait bir bağımsızlık odağının kurulmasına ilişkin operasyon, fiilen

1880 yılının ağustos ayında başladı. İlk hareket, Sablax bölgesini istila etmeye yönelik, Bilbas konfederasyonuna bağlı Mangur Hamza Ağa'dan geldi. Çok geçmeden Ubeydullah'ın oğlu Abdulkadir'in birliği, Hamza Ağa'ya iltihak etti. Kürtler hızla Mergever ve Lahican'a doğru yöneltiler. Ciddi hiçbir dirençle karşılaşmadan Sablax'ı ele geçirdiler. Bu asilerin en büyük başarılarından biri idi ama Sablax'ta Şiilere karşı cihat ilan edilmesi, bu başarıyı sabote etti. Bu sayede Tahran, İran ve Azerbaycan Şii halkının dinsel fanatizmini Kürtlere karşı yönelmekte gecikmedi.

Asiler daha fazla ileri gidemediler. Ubeydullah'ın yönettiği hareketin politik, askeri ve örgütsel zaafı ortaya çıktı. Aşiret birlikleri kötü teçhiz edilmişti ve disiplin yönünden zayıftı. Abdulkadir'in ordusu, Tevriz önlerinde yağma ve zorbalık yapıyordu. Urmiye önlerinde ve diğer bölgelerde öteki birçok Kürt birlikleri de aynı şekilde davranmışlardı. Bütün bunlar, söz konusu bölgelerde Kürt olmayan ulusların öfkesine yol açtı. Şah yönetimi, Şii fanatizmini kullanarak olup bitenlerden ustaca yararlandı. Bu arada

Tahran, kendi kuvvetlerini hızla toparlayıp Kürt asi birliklerine kıyasla hem sayıca hem de teçhizat ve eğitim bakımından daha üstün olan kalabalık kuvvetlerini Kürtlerin üzerine yöneltti. Üstün hükümet kuvvetlerinin basıncı karşısında, Kürtler Tebriz ve Urmiye'den geri çekilmek zorunda kaldılar. 1880 yılının aralık ayında ise İran Kürdistanı'nın işgal ettikleri bütün bölgelerinden çıktılar. Asilerin kendi aralarındaki çatışmaları ve bazı önderlerin değişmesi, Kürtlerin yenilgisini kolaylaştıran başlıca nedenlerdendi. Ubeydullah da Şemdinan'a dönmüştü. Ama ayrı ayrı asi birlikleri (örneğin Hamza Ağa'nın birlikleri) bir süre daha direnmeye devam ettiler.

Şeyh Ubeydullah önderliğindeki ilk genel Kürt ayaklanmasının hezimetine yol açan nedenlerin arasında Rusya, İngiltere ve Türkiye'nin tutumları da büyük bir rol oynamıştı. Bu ülkelerin her biri, kendi mülhazaları uyarınca son tahlilde Kürt hareketine düşmanca davranmışlardır. İran'da özellikle İran'ın kuzey-batı kesiminde güçlü nüfuz kaldıraçlarına sahip olan Rusya,

İran'da durumun stabilize edilmesine kesinlikle karşıydı ve Tahran'a politik ve askeri yardım göstermiştir. O zaman Babiali üzerinde hakim bir etkisi olan İngiltere ise Kürt tehdidini İstanbul'dan ötelemek ve İran'a kendi desteği doğrultusunda baskı yapmak için Türkiye Kürtlerinin İran topraklarındaki hareketlerine başlarda destek bile vermiştir. Ancak Kürt ayaklanmalarının gösterdiği genişlemenin Rusya'nın İran'daki etkisini gelecekte daha da güçlendireceği yönünde bir tehdit oluşturduğunu ve zaten zayıf bir durumda olan Türkiye için büyük bir felaketin habercisi sayılabilecek sonuçlara yol açabileceğini görünce, İngilizler çok geçmeden

taban tabana zıt bir siyaset uygulamaya başladılar. İstanbul'da da Kürt sorunu ile ilgili olarak uyguladıkları provokasyon politikasının ve Kürt hareketini İran'a yönlendirme girişimlerinin ne denli tehlikeli olduğunu kısa sürede anladılar. Türkiye'nin dolaysız olarak da Rusya ve İngiltere'ye yaptığı güçlü baskı, Ubeydullah'ın elindeki isyan bayrağını düşürmesine sebep olmuştur.

Her şeye rağmen Ubeydullah'ın önderliğindeki 1880 Kürt isyanının tarihsel anlamı vardı. Bu Kürt kurtuluş hareketinin tarihinde feodal separatist etabın aşılmasında ve Kürt kurtuluş hareketine genel ve ortak bir Kürt niteliğini kazandırılmasında başarısız; ama ciddi bir adımdı. Bu hareket, hem politik bakımdan, hem örgütsel bakımdan, bütün önceki Kürt hareketlerinin bir basamak daha yukarıydı.

Doğu (İran) Kürdistan'da durum başkaydı. Burada 1880 olaylarının sonuçları etkisini daha uzun süre korudu. Yerli Kürt halkı, Ubeydullah'ın ve müttefiklerinin saldırısından sonra kuvvetle sallanan şahlık iktidarının kendi cephelerini yeniden kurma girişimlerine direnerek dalgalanmaya devam etti. Özellikle 1886-1887 yıllarında Deşt ve Geurk aşiretlerinin ayaklandığı Serdeşt ve Urmiye bölgelerinde gergin bir durum oluşmuştu. İran hükümeti ancak aşiret önderliklerine bu bölgelerde idari makamlar vererek ve Kürtlerin nefretini kazanmış memurları görevlerinden alarak aşiretleri yatıştırabilmiştir.

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN İFLASININ ARIFESİNDE KÜRDİSTAN

(Dördüncü Bölüm)

1878 Berlin Kongresi'nde Ermeni sorunu uluslararası bir düzeyde tanınmış, bunun bir sonucu olarak Ermeniler, Osmanlı boyunduruğundan kurtulmak için verdikleri mücadeleyi belirgin bir biçimde tırmandırmışlardır.

20. yy'da belirginleşen Ermeni hareketiyle beraber Osmanlı devleti yeni arayışlar içerisine girdi. 1890 yıllarından itibaren Osmanlı hükümetleri Doğu Anadolu'da, 2. Abdülhamit'in onuruna "Hamidiye" diye adlandırılmış olan gayri nizami hafif süvari alaylarının oluşturulması işine yöneldiler. Söz konusu alaylar, aşiret mensubiyeti esas alınarak oluşturuluyordu ve öncelikle Rus sınırına komşu bölgeler seçiliyordu. Silahlı devlet sağlıyordu, eğitim Osmanlı süvarileri tarafından veriliyordu, alayların komutası ise Kürt önderleri aitti. Babiâli, Hamidiye Alaylarını kurarken askeri ve politik amaçları aynı zamanda ve bir arada düşünmüştü. Rusya sınırından Kürtlerden oluşan bir askeri set inşa etmek, Kürtleri Türk askeri ve sivil yönetiminin katı denetimi altına almak, Kürt elitini hükümetin yanına çekmek ve böylelikle onun yardımından yararlanarak tehlikeli Kürt bağımsızlık hareketini bastırmak ve Kürtlerin asimilasyonunu kolaylaştırmak. Ama İstanbul'un asıl hedefi, Kürt askeri oluşumlarının Rusya ve bazı batılı ülkeler tarafından desteklenmekte olan (kendi çıkarları yararlarına) Ermeni kurtuluş hareketini bastırmak amacıyla Kürtleri Ermenilerin üzerine kışkırtılmasıydı. Bu amaçla Osmanlı provokatörler Kürt ve Ermenilerin yüzyıllardan beri aynı topraklar üzerinde bir arada yaşamalarından kaynaklanan ve bu yüzden nesnel olarak var olan toplumsal çelişkilerin kanatmayı ve İslam şovenizmini körüklemeyi bir araç olarak genişçe kullanmışlardır. (Gerçekten de geçmişte Kürtlerin, Ermeni tüccarlar, bankerler ya da tefeciler tarafından çeşitli vesilelerle sıkıştırılmış olması doğaldır. Aynı şekilde Kürt Beyler, ağalar ve şeyhler Ermeni çiftçileri de sıkıştırmışlardır) Batı Ermenistan'ın ve Kuzey Kürdistan'ın tarihinde kara günler başlamıştı.

Patlama, 90'lı yılların ortalarında Ermeni kırımların dalgası tüm Osmanlı imparatorluğunu özellikle Doğu Anadolu'yu kasıp kavururken meydana gelmişti. Sadece 1894–1896 yıllarında 300 binden fazla Ermeni ölmüştü, çoğu yurtdışına kaçılıyordu. Osmanlı ceza ve tedip or-

ganlarınca düzenlenen bu vahşete Hamidiyelilerin katılmış olması, Ermeni-Kürt ilişkilerinin zayıflatılmasında çıkarı olan Osmanlı kışkırtıcıların maksat ve niyetlerine çok uygun düşmektedir. Ermeni kırımları, bunu izleyen yıllarda da ta Osmanlı imparatorluğunun nihai olarak çöküşüne kadar devam etti.

51 büyük aşiretten sadece 13'ü Hamidiye alayı çıkarabilmişti.

1903–1904 Sason dalgalanmaları sırasında Kürtler, Ermenilere gizli ve açık olarak her türlü desteği verdiler.

Kürt ulusal basınına kurmak ve Avrupa kamuoyunun dikkatini Kürt sorununa çekmek olanağını bulan yurtdışında yaşayan Kürtler, Kürt ulusal kurtuluş hareketinin tarihinde ilk olarak önemli bir rol oynamaya başlamışlardır. Başlarda liberal eğilimleri olan öğretici nitelikteki bir gazete iken, sonraları tavır değiştirerek, padişahlık rejimini keskin bir politik dille eleştiren "Kürdistan" adlı gazete 1898 yılından beri yayınlanıyordu ve Kürt dilinde çıkan ilk gazeteydi. Bu gazetede ve yurtdışında yaşayan yurttaşlar tarafından basılıp dağıtılan bildiriler de Ermeni ulusal örgütleriyle, özellikle Ermeni hareketinin önderliğini yapan Daşnaksutyun partisiyle birlik çağrılarını dile getiriyordu. Yurtdışındaki Kürtler, Jöntürk örgütleriyle ilişki kurmuş ve Jöntürklerin 1902 yılında Paris'te yapılan ilk kongresine katılmışlardır.

Bunlar bir siyaset ve ideoloji olarak Kürt milliyetçiliğinin ilk filizleriydi. Elbette bunların belirgin bir takım başarıları yoktu ve Kürdistan'daki duruma herhangi bir esaslı etki de yapmıyorlardı. Ancak ilk Kürt yurtsever-milliyetçileri olarak, kısa bir süre serpilip büyüyecek olan bir ilki başlatmış oldular.

Asya'nın Uyanışı ve Kürtler

20. yy'ın ilk yıllarında gerek Osmanlı İmparatorluğu gerekse İran'da, çok milliyetli bu iki imparatorluğun despot rejimlerinin kaçınılmaz sonunun yaklaştığı anlamına gelen devrimci durum olgunlaşmıştı. Büyüyen kriz orta-

mında doğal olarak milliyetler arası çelişkiler, bu arada Kürt ulusal sorunu da giderek daha belirgin bir biçimde keskinleşiyordu.

İlk ayaklananlar Osmanlı Kürtleri oldu. Bunun tüm kolonyal Doğuya büyük bir etki yapmış olan I. Rus Devrimi'nin patladığı 1905 yılında meydana gelmesi bir rastlantı değildir. (Sovyet şarkiyatçılığında, 1905 yılından itibaren I. Emperyalist savaşımdan itibaren olan dönem "Asya'nın uyanışı" devri olarak kabul edilmektedir). İran'da enikonu çözülen şahlık rejimi gibi Türkiye'deki zulüm rejimi de Çarlık Rusya'sı halklarının örneğinde olduğu gibi ayaklanmakta olan Türk ve Türk olamayan halkların baskısı altında çözülmeye başlamıştı. Abdülhamit despotizminin yapısının yıkılmasında Kürtlerin büyük bir katkısı olmuştur. 1905 yılının sonbaharında Dersim, Bitlis ve Beyazid Kürtleri ayaklandılar.

1905 yılı Doğu (İran) Kürdistan'da köklü değişimlerinin meydana geldiği bir kırılma noktası oldu. Burada zaten gergin olan durumun Kürtler tarafından sürekli ısıtılması Kürtler arasındaki sürekli mayalanmaya bir tür katalizatör olarak hizmet etti. Patlama İran'daki Kürt muhalefetin önderi Herki aşiret reisi Cafer Ağa'nın 1905 yılında öldürülmesinden sonra meydana geldi. Hemen tüm Batı İran'ı Kürt ayaklanmaları sardı. İran Kürtlerinin hükümet karşıtı hareketinin başına Cafer Ağa'nın oğlu Muhammed Ağa ve kardeşi İsmail Ağa Simko geçti. İsmail Ağa Simko, bu olayı izleyen çeyrek yüzyıl boyunca İran Kürdistanı'nda cereyan etmiş büyük çaplı hareketlerin hemen hemen tamamının başında yer almıştır.

2. Abdülhamit'in devrilmesinden sonra yerine Jön Türkler geçmiştir. İlk başlarda Kürtlerin yeni iktidarla arası iyiydi. Fakat zaman geçtikçe yeni iktidar gerçek yüzünü açığa çıkararak, şovenist uygulamalara girişti. Belli değişimler gözlenirse de Kürtler açısından öze ilişkin değişimler söz konusu değildi. Sıradan Kürtler, İstanbul'daki iktidar değişimlerinin ve anayasanın yürürlüğe konmasının sonucu olarak kendi durumlarında herhangi bir değişme görmediler. İstanbul'da ve Osmanlı İmparatorluğunun diğer büyük merkezlerinde yaşayan yurttaşlara düşen özgürlük ve demokrasinin küçük payları Kürdistan'ın dağlarına hemen hemen hiç ulaşmıyordu. Buna karşılık çağdaşlığın ileri düşüncelerini kavrama yeteneğinden yoksun olan aşiret eliti önceki imtiyazlarını yitirmek korkusunu etkisiyle yeni iktidarın gelişini pek aşikâr bir kuşku ve tedirginlikle karşıladı. Kürt elitinin Jöntürk devriminden hemen sonra güçlenen hükümet karşıtı hareketlere önderlik etmesi de bundan ötürüydü.

Dersimde bir isyan patlak verdi. Dersim halkı, yeni rejimin

kendi egemenliğini sağlaştırmaktan başka bir niyeti olmadığını çok iyi biliyordu. Cezaclar, Dersim asilerinin tedip etmeyi yine başaramadılar. Gerilla savaşı taktiklerini başarıyla uygulayan Zibar ve Barzanların desteğindeki Hemawendilerin, 1908 yılının ekim ayında Güney Kürdistan'da başlattığı isyan, Kürt ayaklanma hareketinin pratiğinde en kitlesel niteliğindeki isyandı. 1908-1909 yıllarının bulunduğu noktada Süleymaniye, Kürt hareketinin merkezi haline geldi. O zamanki Kürdistan'da saygın bir tarikat olan "Kakeyi"liğin başı Şeyh Sait'in ailesi, Süleymaniye'ye fiilen egemendi. Şeyhin ölümünden sonra ayaklanmayı oğlu Şeyh Mahmud Berzeneci yönetti. Süleymaniye Kürtlerinin tedip edilmesi için Osmanlı komutanı Mehmet Paşa'nın büyük bir çaba sarf etmesi gerekti. Ceza ve tedip önlemlerinden başka bir entrika ve uzlaşmalara başvurmak zorunda kalınmıştı.

Böylece Jöntürk darbesinden sonraki ilk aylar imparatorluk başkenti ve yurtdışında yaşayan sayıca kalabalık olmayan Kürt entelektüel elitinin tutumuyla zamanında padişahın aldıkları imtiyazları yitirmek korkusuna kapılan Kürt beyleri ve şeyhleri arasında belli bir kopmanın varlığını ortaya çıkardı.

1909 yılının sonunda ve 1910 yılının başında Şeyh Abdül-selam Barzani'nin önderliğinde Barzani ayaklanması ve Kör Hüseyin Paşa Abdülkadir ve Musa Bey önderliğinde Bitlis ve yerel halktan Kürtlerin katıldığı komiteler ve kulüpler kuruluyordu. Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan Arapların gittikçe büyümekte olan ulusal hareketi, İttihat ve Terakki Komitesine muhalif unsurlarla ilişkiye girilmesi o dönemde Kürtler için yeni bir şeydi.

Bu dönemde hangi partiye mensup olduklarına bakılmaksızın Türkiye'nin yönetim çevreleriyle Kürt önderleri (Aşiret reisleri ve ulusal önderler) ve Kürt halk kitleleri arasında tam bir kopma yaşanmıştır. Kürtler, hiçbir biçimde Osmanlı yurtseverliği sergilemediler. Tam tersine, çağrısını Abdülrezak'ın 1912 yılının şubatında yaptığı genel ayaklanma hazırlıklarına başladılar. Kürtler arasında Rusya yanlısı eğilimler baş göstermişti.

Önderliğini Male Selim'in yaptığı ve Abdülrezak, Yusuf Kamil, Şeyh Taha ve Simko'nun aktif şekilde katıldığı Bitlis bölgesindeki Kürt hareketi, çok büyük boyutlara ulaşmıştı. 1914 yılının nisan ayında asiler Bitlis'i bile ele geçirmişlerdir ama Bitlis'te tutunamadılar. Başka birliklerle desteklenen Osmanlılar isyanı bastırdılar. Asiler ağır işkence ve baskılara uğradı, hareketin önderleri asıldı. Yine 1914 yılının baharında Musul vilayetinin tamamının

ve Bağdat vilayetinin büyük bir bölümünü kaplayan Şeyh Abdülislam önderliğindeki isyan patlak verdi. İttihatçıların hareketi bastırmak için büyük çaba sarf etmesi gerekmişti. Şeyh Abdülislam Rusya'ya kaçmak zorunda kaldı.

1914 yılının baharında Güney, Kuzey ve Batı Kürdistan'da meydana gelen olaylar, bu bölgelerdeki Türk egemenliğine temellerinden sarstı. Her ne kadar Kürt hareketi yine eskisi gibi dağınık ve kendiliğinden bir nitelik taşımışsa bile artık Kürt milli hareketinde yeni ve daha olgun bir etabının başlangıcının habercisi olmuş, tarihsel bakımdan ilerici bir süreç olan Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışını Kürt halkının da kapatıldığı bu gerçek halklar hapishanesinin yıkılışını hızlandırmıştır.

1. Dünya Savaşında Kürtler

Kürt halkı 20.yy'ın bu birinci küresel felaketinin kurbanlarından (Küçük Asya'daki) biri olmuştur. Kürdistan ve ona komşu olan topraklar, ülkeyi kan gölüne çeviren ve halklarının korkunç bir maddi zarar görmesine sebep olan manevra niteliğindeki askeri harekâtların arenası haline getirilmiştir. Savaşın içine çekilen tarafların her biri Doğu Türkiye, Batı İran, Irak'ın Kürtlerini ve diğer halklarını kendi çıkarları yararına kullanmak istemiştir. Bu da bölgede tam bir anarşiye ve etnik zemin üzerinde iç çatışmalara yol açmış, bütün halklar tarafından çekilen acıları ve felaketleri çoğaltmıştır.

Azınlıkların desteğini alamayan İttihatçı hükümet genel anlamda bir soykırıma başlamıştır. 1915 yılının baharında Osmanlı makamları Ermenilerin savaş bölgelerinden Suriye ve Mezopotamya'daki toplama kamplarına tehciri adı altında Ermeni halkına kitlesel bir soykırım uyguladılar. Bir buçuk milyon Ermeni'nin öldüğü sanılmaktadır. Bu ve bunu izleyen operasyonlar sırasında tüm Doğu Türkiye (Batı Ermenistan'ın ve Kürdistan'ın tarihsel bölgeleri) kadim zamanlardan beri bu bölgelerde yaşayan tüm Ermeni halkını hedef almış olan radikal etnik temizliğe tabi tutulmuştur. Soykırımın öteki kurbanı, kırımdan kurtulmak için kadim yurtları Hakkâri sancağından İran'a kaçan ve yolda on binlerce soydaşını yitiren Nasturi Süryanileri oldu.

Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünün hemen eşliğinde gerçekleştirilmiş olan bu soykırım, sadece Ermenileri hedef almamıştı. Tüm dünyada nefretle karşılanan bu eşine nadir rastlanacak olan bu vahşetin örgütleyicileri Kürtleri de vurmayı ummuşlardı, üstelik iğrenç bir yöntemle. Bir yandan Osmanlı makamlarının daha önce defalarca denedikleri gibi Kürtleri, Ermenilerin üzerine sal-

dırtarak katliamı Kürtleri ihale edeceklerdi. Esasen bunu birkaç kez başarmışlardı bile. Öbür yandan İstanbul, kamuoyuna bu canavarca katliamın biricik faili olarak Kürtleri sunmaya hazırlanıyordu. Böylece Kürt ulusal hareketi bütün zamanlar için itibarını yitirmiş olacaktı. Bu alçakça bir yalan ve aşikâr bir provokasyondur. Ermeni ve Süryani katliamının gerçek faileri Osmanlı devletinin düzenli birlikleri, yerel yönetim ve güvenlik organlarını personeli idi. Kürtlerin katliama dahil olması yalnızca münferit olaylarda görülmektedir. Osmanlı katliamcılarına karşı Kürtlerin ve Ermenilerin dayanışma içinde olduğunu kanıtlayan olaylar çok daha fazladır. Çok sayıda Ermeni Kürtlere sığınarak hayatlarını kurtarmıştır. Örneğin Dersim'de 20 bine yakın Ermeni gizlenmiştir. Ermenileri hedef alan tehlikelerin söz konusu olduğu hallerde, Kürt beylerinin onları bu konuda önceden uyardıkları çok sık görülmüştür. Seçkin Kürt önderleri soykırımı sert ve kesin bir dille kınamış ve Osmanlı egemenliğine karşı mücadelede eşgüdüm sağlamak amacıyla Ermeni milliyetçilerle temaslar kurmuşlardır.

Çok geçmeden İstanbul'da Kürtlerin, Ermenilerin katliamından kötü bir yardımcı oldukları anlaşıldı. O zaman İttihatçı hükümet, Ermenilere reva görülen yazgıyı Kürtler için de hazırlamaya başladı. 1915–1916 yıllarında padişah fermanları uyarınca Kürtlerin, savaş bölgelerinden Batı Anadolu'ya tehcirine ve iskânına başladılar, bu iskân sırasında 100 Türk'e 10 Kürt oranı esas alınmıştır. Savaş yılları zarfında 700 bin Kürt tehcire tabi tutulmuştur. Bunların yarısı, açlıktan ve hastalıklardan (kolera, tifüs, benekli humma) yolda yaşamını yitirmiştir. Kuzey ve Batı Kürdistan'ın birçok bölgesi insansız kaldı. Kürt halkının yaşam ve ekonomisinin temeli olan hayvancılığa korkunç bir zarar verilmişti. Doğu Anadolu ve Kuzey Irak topraklarında süren savaş yüzünden, yerel halk normal ekonomik faaliyetini yürütemez olmuştu.

Bu döneme ilişkin sonuçları genellersek, bu dönemin olağanüstü büyük ve yaşamsal bir önem taşıdığını belirtmek gerekir. Bu süre zarfında Kürtler, kendi kurtuluş savaşlarına ilişkin çok zengin bir deneyim kazanmış ve deneyimi içselleştirmişlerdir. Bu sayede Kürt tarihinin en değerli geleneği olan dış baskının bütün biçimlerine karşı mücadele geleneğini sürdürmek olanağını bulmuşlardır. Bu zaman zarfında büyük oranda soy-aşiret temeli üzerine kurulmuş olan Kürdistan'daki feodal düzen ciddi bir sarsıntıya uğramıştır. Bu sayede Kürtlerin önüne sosyo-ekonomik, politik ve kültürel gelişimin geniş bir perspektifi açılmıştır. Bu sayede Kürtler, tarihin yalnızca bir nesnesi değil, aynı zamanda onun aktif bir öznesi haline gelmişlerdir.

YENİ PAYLAŞIMDAN SONRA KÜRDİSTAN

(Beşinci Bölüm)

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşından Sonra

Kürt Ulusal Sorunu (1918–1923)

Osmanlı İmparatorluğu Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşından yenik çıktı. Böylece Kürt ulusu da dahil olmak üzere, yüzyıllardan beri Osmanlıların boyunduruğu altında yaşamakta olan Türk olmayan halklar için ulusal kurtuluş olanağı doğmuş oldu. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve yapısı içerisinde yaşayan ulusların kendi kaderlerini tayin için verdikleri mücadele çok karmaşık ve çelişkili bir ortamın içerisinde cereyan ediyordu. Aslında bu duruma ilgili ülkelerce güdülen çıkarların farklı (hatta belli ölçülerde çelişkili) oluşu yol açıyordu. Bir yandan Türk olmayan uluslar, Türkiye'nin yenilgisinden yararlanmak isterken diğer yandan galip devletler (özellikle İngiltere ve Fransa) çoğunlukla Arapların ve Kürtlerin yaşadıkları ve büyük bir askeri-siyasal ve ekonomik önem taşıyan Osmanlı toprakları üzerinde kendi egemenliklerini pekiştirmenin uğraşı içindeydi.

Sevr antlaşması, bağımsız bir etnisite olarak Kürtlerin haklarını ve ülkeleri Kürdistan'ı uluslararası siyasetin bir öznesi olarak tanıyan ilk uluslararası ve hukuksal belgeydi. Antlaşmada özel (3) bölüm Kürdistan'a ayrılmıştı. "Kürdistan" başlığı altında yer alan 62, 63, 64. maddeler Kürt ulusunun kendi kaderini tayin probleminin çözümünü belirleyen esasları ve koşulları içermekteydi. (Sevr sözleşmesi Doğu ve Güneybatı Kürdistan'ın yazgısına hiç değinmiyordu.)

Hiç kuşku yok ki, gerek barış görüşmeleri sırasında gerekse antlaşmanın imzalanmasından sonra galip devletler Kürt haklarını önemsememiş ve spekülasyon yapmışlardır. Ama Kürt ulusunun, devlet kurmak için kendi kaderini belirleme hakkının bir düşünce olarak ortaya atılması ve bu konuda Sevr antlaşmasında özel bir bölümün yer alması gerçeği, savaş sonrası devletlerarası ilişkilerde Kürt faktörünün bağımsız bir kimlik taşıdığına kanıttır. Kürt ulusal sorununun uluslararası görüşmelerin konusu olarak ileri sürülmesinin

büyük ölçüde kaynağını o zamanki Kürt ulusal hareketinden olan bir basıncın sonucu olduğunu belirtmekte yarar vardır.

Ancak Kürtler için verdiği vaatlerle birlikte Sevr antlaşması, Türk milliyetçiliği sayesinde uzun ömürlü olmadı. Daha 1921 yılında mart ayında galip devletler, "Türkiye'nin kendi tarafı adına Kürtlerin yerel otonomisi konusunda iyi niyetli bir tutum izlemeye hazır olduğunu ifade etmesi ve Kürt haklarını gereği gibi güvence altına alması halinde", Kürdistan sorunu ile ilgili olarak anlaşmada gerekli değişiklikleri yapmaya hazır olduklarını dile getirmeye başladılar. Yeni koşullarda galip devletler, Kemalistlerin taleplerine destek vererek, Kürt çıkarlarını artık açıkça görmezlikten geliyorlardı. 1922 yılının mart ayında müttefik devletler artık Kürt ulusal sorununda hepten ısrar etmez olmuşlardı.

Kemalistler, Kürt ulusal sorununun Lozan konferansının gündemine alınmasına karşı çıktılar. Türk milliyetçi çevreleri Sevr antlaşmasının gereklerini yerine getirmemek için çok çeşitli araçları devreye soktular. Bu araçlardan biri "toplumsal birlik" düşüncelerini geniş bir biçimde kullanarak ve yayararak Kürtlerin tarafsızlaştırılmasıydı. Kemalistler, Türkiye'de Kürtlerin, "Türklerle eşit haklara sahip olduklarını" ilan ediyorlardı. Kürtlerin ayrı bir ulus olarak ulusal-hukuksal konularının açıkça ilan edildiği koşullarda Kürt halk kitleleri, kendi ulusal kaderlerini tayin hakkına ilişkin düşünceleri ile tetiklenmiş ve coşkuya kapılmışlardı. Musul vilayetinde ise (İran Kürdistanı'nda) ulusal bağımsızlık için çetin bir mücadele sürüyordu. Bu konuda Kemalistlerin, Türkiye'deki Kürtlerin varlığını yadsımaya dönük geleneksel tutuma başvurmalarının hiçbir yararı yoktu. Bu yüzden bizzat Mustafa Kemal'in ve onun çevresinin öncülüğünde, yeni Türkiye'de "Kürtlerin hak eşitliğine" sahip oldukları yönündeki düşünce sözde bir süre daha teşvik edildi. Bütün bunlar Kemalistlerin, Sevr antlaşmasının gereklerini yerine getirmemek için verdikleri uğraşı başarılı kılmaya dönüktü. Yukarıda değinilen nedenlerin bir sonucu olarak Sevr antlaşmasının yazgısı önceden belirlenmişti ve bu da kararlarında Kürtlere ve Kürdis-

tan'a ilişkin tek bir kelime bile edilmeyen Lozan Konferansında tescil edilmişti. Her şeye karşın gerek galip devletler, gerekse de Kemalistler, Sevr koşullarına uymamanın yollarını bir şekilde bulmak zorundaydı. Sözelimi Lozan'daki konferansta Kürtlerin, Sevr antlaşmasında öngörülen bağımsızlıkları söz konusu olunca, durum, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden (TBMM) bir telgrafla sorulmuştu. Mecliste Mustafa Kemal, bu konudaki görüşlerini dile getirmeleri için formel olarak Kürt sayılan mebuslara başvurdu. Bunu hemen, önceden hazırlanmış olduğu pek belli olan ve beklenen yanıt izledi. Erzurum'dan "Kürt" mebusu Hüseyin Avni Bey şöyle diyordu: "Bu ülke Kürtlere ve Türklere aittir. Bu kürsüden konuşmak hakkına yalnızca iki millet sahiptir: Kürt milleti ve Türk milleti." Başka bir "Kürt mebusu" Hasan Hayri, Kürtlerin Türklere "ayrılmazlığını" savunuyordu. Mustafa Kemal ve diğer Türk milliyetçileri, "Kürt mebusların" bu konuşmalarından çok memnun kalmışlardı ve M. Kemal'in önerisi üzerine "Kürt mebusları" meclise ulusal giysiler içinde gelmeye başladılar.

Bu çok iyi hazırlanmış oyuna, M. Kemal'in yakın silah arkadaşları İsmet İnönü de katılmıştı. Musul vilayetine ilişkin tartışmalardan birinde açıkça şöyle demişti: "Türkiye, hükümet nezdinde eşit haklara sahip ve aynı ulusal haklardan yararlanan iki halka, Türklere ve Kürtlere aittir."

Mezopotamya'da Büyük Britanya sivil komiseri adına onun yetkilerini kullanan ve Süleymaniye bölgesinin yönetimi için görevlendirilen Binbaşı Wilson, 1919 yılında şunları yazıyordu: "Kürt bölgelerinde iç duruma, esas itibarıyla dış politik durumun etki yaptığını hesaba katmak gerekir. Türkiye ile barışın ertelenmiş olması ve onun Yunanistan ile savaş halinde olması, burada Kürdistan'da seçkin insanların kafasını karıştırmaktadır. Bolşeviklerin planları burada biliniyor ve Bolşevizmin gittikçe büyüyen itibarı, bu bölgelerde İngiliz politikasının uygulanmasına engel olmaktadır. İngiltere'yi hedef alan Türk ajitasyonu uygun bir zemin buluyor kendisine. Kürtler Kemal Paşa'yı biliyorlar ve barış konferansından bağımsız olarak Kürtlere otonomi vereceğini sanıyorlar. Bizim temel ödevimiz, Bolşevik düşüncelerin nüfuz etmesine izin vermemek, İslam propagandasının ve Yakın ve Orta Doğu ülkelerinde devrimci akımların üstesinden gelmek olmalıdır."

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'ndan sonra İkinci

*Bu çok iyi hazırlanmış oyuna,
M. Kemal'in yakın silah
arkadaşları İsmet İnönü de
katılmıştı. Musul vilayetine
ilişkin tartışmalardan birinde
açıkça şöyle demişti:
"Türkiye, hükümet nezdinde
eşit haklara sahip ve aynı ulusal
haklardan yararlanan iki
halka, Türklere ve Kürtlere
aittir."*

Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın sonuna kadar uzanan dönemde Kürdistan'ın diğer bölgelerinde de aynı ağır ve elverişsiz sosyo-ekonomik, politik ve kültürel koşullar hüküm sürüyordu. Farklı olan tek şey, Kürtlerin yaşadığı ülkelerin spesifik özellikleriydi. Sözelimi 20'li ve 30'lu yıllarda Kürt nüfusunun 1,5-2 milyona ulaştığı İran'da, geleneksel Kürt toplumunun feodal aşiret bağları Türkiye'ye kıyasla daha katıydı, dolayısıyla oradaki Kürtlerin ulusal gelişme düzeyi daha geri bir aşamadaydı. Bu yüzden Doğu Kürdistan'da çağdaş düşünceleri benimsemiş olan milliyetçiler belirgin bir rol oynayamıyorlardı. İran Kürtlerinin kurtuluş hareketlerinin yönetimi, tümüyle feodal dinci çevrelerin elinde bulunuyordu. Ancak Doğu Kürdistan'ın güneyinde ve İran ve Irak'a komşu olan bölgelerde zengin petrol yataklarının değerlendirilip işletmeye açılması, İranlı Kürtlerin toplumsal düzeninde modern süreçlerin oluşumuna, özellikle Kürt işçi sınıfının ortaya çıkmasına yol açtı.

Savaş Sonrası İlk Yıllarda

Kürt Hareketleri

Bu dönemde ilk ciddi Kürt hareketi 1919 yılının yazında Malatya'da meydana geldi. Bu hareketin hazırlığında Kürdistan Teali Cemiyeti'nin bazı üyeleri de yer almışlardır.

Hazırlıkları süren isyandan haberli kılınan M. Kemal, Malatya'ya askeri birlikler gönderdi. Türk birliklerinin yaklaştığını haber alan Kürt yöneticiler, isyan hazırlığını başlattıkları Kâhta'ya geçtiler. Halep'teki "İntelli-

cans Servis” valisi Albay Bell, Kürt yöneticileri, Türklere karşı isyan düzenlemek fikrinden vazgeçirdi. Sonunda isyana hazır Kürt kuvvetler Malatya’da dağıldılar.

Kemalistlerin ulusal politikalarının içyüzü netleştikçe, Kürt hareketi aynı oranda büyüyordu. 1921 yılının mart ayı başlarında, Ümraniye’de Türk konvoyu ile bir Kürt birliği arasında meydana gelen silahlı bir çatışma, Kürt ulusal kuvvetleriyle Kemalistler arasında büyük çaplı askeri harekâtların fiilen başlangıcı oldu. Ümraniye’den sonra Koçgiri Kürtleri de ayaklanmıştı. Askeri harekâtlar sonunda Kürtler; Kangal, Koçhisar, Divriği, Zazana, Refahiye, Kuruçay ve Kemah kazalarını ele geçirdiler. İsyân, 15 bin kilometrekarelik bir alana yayılmıştı. Ankara hükümetine karşı, her birinde asker sayısı 100 ile 1500 arasında değişen 15 Kürt birliği savaşıyordu. Kürt kuvvetlerin toplamı 6 bin kişiyi buluyordu. Asiler, üstün Türk kuvvetleri karşısında çarpışa çarpışa Dersim’in dağlık bölgelerine çekilmek zorunda kaldılar. Sivas’taki askeri komuta heyeti çarpışmalar sonucunda 113 kişinin öldürüldüğü ve 159 kişinin tutsak alındığını bildiren resmi bir tebligat yayınlamıştı. İsyân bastırıldıktan sonra Sivas askeri sıkıyönetim mahkemesine 400 sanık çıkarılmıştı. Bunlardan 110’u beraat etti, yaklaşık 20 kişi idama mahkûm edildi (daha sonra bunların hemen hemen tamamı affedildi). Ve diğerleri çeşitli hapis cezalarına mahkûm edildiler.

Böylece Kürtlerin, Ankara’daki makamları hedef alan ilk ciddi hareketi, askeri ve politik bakımdan hazırlıksız oluşu ve iç ve dış kitle desteğinin olmayışı yüzünden yenilgiye uğramıştı.

Irak’ın (Güney Kürdistan da dahil) İngilizler tarafından işgalinden sonra İngiltere yönetimi, “Kürtlerin ulusal bağımsızlıklarına dönük tutkusunu” sözüm ona göz önüne bulundurduğu izlenimini yaratmaya çalışıyordu

çünkü İngilizleri Musul’u ele geçirmiş olmalarından kaynaklanacak olan fırtınalı ve ateşli tartışmalar bekliyordu.

İran Şıkak Kürtlerinin başı İsmail Ağa Simko, İran Kürdistanı’nda çok etkili bir faaliyet yürütüyordu. 1918 yılının baharında Rus askeri birliklerinin ayrılmasından sonra, Kuzeypatı İran’da yaşayan birçok Kürt aşiretinin güvenini kazanarak İran makamlarına karşı bir hareket başlattı.

Simko

İran yönetimini Kürt bölgelerinden kovma çabası ve tutkusu, Simko’yu Kürdistan’da kurulmuş olan demokratik encümenleri desteklemeye yönlendirmişti. İran Azerbaycanı’nda demokratik harekete öncülük yapan Şeyh Muhammed Hiabani ile sıkı ilişkiler kurdu. Simko ayrılan Rus birliklerinin bıraktığı ve ayrıca mağlup İran birliklerinden müsadere edilen silahlarla kendi silah deposunu güçlendirmeyi başarmıştı. Simko’nun, çok eski ve sıkı bir dostlukla bağlı olduğu Şeyh Taha, onun isyan pratiğinde ve pratiği yönlendirmede çok büyük bir rol oynamıştı. Asilerin, hükümet birliklerine ait askeri garnizonlara karşı aktif eylemlere başladıkları 1922 yılında, Kürt hareketinde bir yükselme gözlenmeye başlamıştı.

1922 yılının baharında İsmail Ağa Simko, kendisini “Bağımsız Kürdistan’ın” kralı ilan etti. Ve yabancı devletlerle diplomatik ilişkiler bile kurmaya çalışmış olan bir hükümet kurdu. Hükümet, kendi resmi yayın organı olan “Kürdistan” dergisini çıkarmaya başladı. Ancak 1922 yılının ağustos ayında İran ordusu karşısında yenilgiye uğrayan Simko Türkiye’ye kaçtı ve orada gizlendi. 1922 yılının kışında, Şeyh Mahmud Berzenci önderliğinde düzenlenmiş olan Kürt önderlerinin toplantısında Kürtlerin İngilizlere ve Türklere karşı izleyeceği tutum görüşülmüştü. Ama Simko’nun o sırada herhangi bir silahlı gücü yoktu ve bağımsız bir mücadele yürütecek durumda değildi. Ancak 1925 yılında İran topraklarının geçebildi ve Gov-Sin bölgesine yerleşti.

Simko’nun eylemleri Türk-İran sınırında istikrarsızlığa yol açıyordu ve yüzden de hem İran hem Türk ma-

Bu görüşmede, Kürt aşiretlerinin, Türkiye sınırları dışında bulunan Şeyh Mahmud ve İsmail Ağa Simko'nun yardımıyla tam olarak silahlandırılması ve Kürtlere yardım edilmesi talebini içeren bir mektupla Milletler Cemiyeti'ne başvurulması kararlaştırılmıştı.

kamlarının karşılıklı şikâyet konusu oluyordu. Bu koşullar karşısında Türk ve İran hükümetleri arasında görüşmeler yapıldı. Bu görüşmeler sonunda, Simko hareketinin tasfiyesi için ortak önlemler alınması yönünde bir karar alındı.

20'li ve 30'lu Yıllarda İsyanlar

Şeyh Said İsyanı

1925 yılında Türkiye'deki Kürtlerin başlattığı bu isyan, Kürt kurtuluş tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Daha 1923 yılının mayıs ayında, Albay Cibranlı Halit Bey, oluşumlarını daha önce tamamlamış olan Kürt yeraltı gruplarını gizli bir yapıya sahip olan ve beşer kişilik hücrelerden oluşan Kürdistan Bağımsızlık Komitesi (Azadi) içerisinde bir araya getirmişti. Bir bölüm subayı da kendi yanına çekmeyi başaran komitenin ordu içinde de hücreleri vardı. Komite yönetimi, kendi eylemlerinde yerel makamların ve ülkenin doğusundaki etkili şeyhlerin desteğini kazanmaya yönelik bir tutum içindeydi. Türkiye Kürdistanı'nda çok etkili bir dinsel otorite (Nakşibendî tarikatından) olan Şeyh Said, komitenin dikkatini çekmişti. Yusuf Ziya Bey (Kürt hareketinin yöneticilerinden biri, TBMM birinci dönem Bitlis mebusu) Hınıs'a şeyhin yanına gidip, Kürt isyanının örgütlendirilmesi sırasında izlenecek eylem birliği ve eşgüdüm ile ilgili olarak bir anlaşma imzalamıştı. Ardından Yusuf Ziya Bey, "misafir" olarak Erzurum'a Halit Bey'in yanına gitti. Bu görüşmede, Kürt aşiretlerinin, Türkiye sınırları dışında bulunan Şeyh Mahmud ve İsmail Ağa Simko'nun yardımıyla tam olarak silahlandırılması ve Kürtlere yardım edilmesi talebini içeren bir mektupla Milletler Cemiyeti'ne başvurulması kararlaştırılmıştı.

Kürt liderlerin bu faaliyeti, Türk makamlarından gizli tutulamazdı. M. Kemal'in emriyle, 1924 yılı ekiminde Yusuf Ziya Bey, kasımında ise Halit Bey'in tutuklanmasından sonra, Kürdistan Bağımsızlık Komitesi'nin başkanlığına Şeyh Said seçilmiştir. Bu arada Doğu vilayetlerinde hoşnutsuzluk ve huzursuzluk durmadan büyüyordu. Şeyhin ziyaret ettiği bölgelerde yüzlerce silahlı Kürt şeyhe katılıyordu. Bu bölgelerin tüm halkı şeyhe büyük bir saygı gösteriyordu. 1925 yılının şubat

ayında Piran köyünde (Bingöl) TC'nin jandarmaları ile Kürtler arasında silahlı bir çatışma meydana gelmişti ve bu çatışma sonucunda birkaç TC askeri öldürülmüştü. Bu ve bunu izleyen diğer olaylar aslında isyanın başladığını gösteriyordu.

İsyanın başına geçen Şeyh Said ve yaklaşık 10 bin kişiden oluşan yandaşları, 14 Şubat günü Genç kazasını tümüyle ele geçirdiler. Şeyh Said imzasıyla Genç'in Kürdistan'ın başkenti olarak ilan edildiği, her Kürdün bir iman savaşçısı olduğu, bütün sivil ve ruhani iktidarın Şeyh Said'e intikal ettiği, bütün vergilerin ve tutsakların Genç'e gönderileceği yolunda olağanüstü bir yasa yayımlandı.

Asiler ağır aşar vergisinin kaldırıldığı konusunda bir tebliğ de yayımlamışlardı. Bu önemli önlem, büyük çoğunluğu elinde silahla TC makamlarının zulmüne karşı savaşmakta olan köylüler arasında sıcak bir yankı uyandırmıştı.

İsyan, ülkenin doğusunda yer alan 14 vilayeti kaplayarak çok geniş topraklara yayılmıştı. İsyanın ilk dönemde başarılı olmasında, bir dizi faktör etkili olmuştur. İsyan bölgesinin, asilere üstünlük sağlayan, hükümet kuvvetleri açısından ise operasyonel anlamda büyük güçlükler ifade eden dağlık sathı, bu faktörlerden biriydi. Bölgenin etnik yapısı da asiler açısından elverişliydi: İsyanın kapladığı vilayetlerdeki Kürt nüfus (yaklaşık 600 bin) Türk nüfusunun üç katıydı. Ayrıca bu bölgelerde, isyan hareketini genel anlamda sempatiyle karşılayan 100 bini aşkın Çerkez, Arap, Ermeni ve diğer ulusal azınlıklar yaşıyordu. Bu azınlıkların çoğu isyana katılmıştı.

Şeyh Said'in düzenli birlikleri yoktu; sahip olduğu birlikler, başlarında genellikle şeyhlerin, beylerin ve TC ordusundan müstafi subayların bulunduğu düzensiz aşiret birlikleriydi. Diyarbakır'a doğru ilerledikçe isyancılara yerel halktan yeni birlikler katılıyordu. İşgal edilen her yeni yerleşim yerinde yeni bir yönetim kuruluyordu ama bu yönetimlerin her zaman doğru davrandıkları söylenemez.

Kürt yöneticiler Diyarbakır'ı ele geçirdikten sonra bağımsız bir devlet ilan etmeyi düşünüyorlardı: Mart ayı başında Şeyh Said Diyarbakır'a taarruz kararı aldı. 11 Mart günü geceleyin, seçme Kürt askerlerinden olu-

şan bir birlik Mardin Kapı'dan kente girdi ve "Yaşasın Bağımsızlık!", "Yaşasın Kürdistan" sloganları altında kendilerinden çok üstün TC kuvvetleriyle çarpışmış Şeyh yandaşlarına katıldı. Kanlı ama adil olmayan çarpışmalar sonucunda Kürtler 150 kayıp verdiler, diğerleri gecenin karanlığından yararlanıp kenti terk ettiler.

Diyarbakır'ın ele geçirilmesine yönelik bu başarısız girişimden sonra, Şeyh Said, geri çekilmeyi emretti. Asilerin durumu gün geçtikçe daha kötüye gidiyordu. Asileri kuzeyden 40 bin kişilik, güneyden 30 bin kişilik hükümet orduları sıkıştırıyordu.

Nisan ayı ortalarında asilerin asıl kuvvetleri Genç dere-sinde kuşatıldı ve imha edildi. İsyanın önderleri Murad çayı üzerinde yakalanmışlardı. Tutuklananlar arasında Şeyh Said, Şeyh Abdullah, Şeyh Ali, Şeyh Galip, Reşit Ağa, Mehmet Ağa, Timur Ağa ve 26 Kürt asi daha vardı. Başsız ve öndersiz kalan dağınık asi birlikleri Şerefağrı'nın sırtlarına (Muş'un 45 km kuzey-batısında) çekildiler. Burada kuşatıldılar ve imha edildiler.

Aşiret önderleri arasında birliğin olmayışı, Kürtlerin yenilmesine yol açan bir nedendi: Aşiret reislerinin birçoğu Şeyh Said'i desteklemiyordu. Muş, Siirt, Siverek ve diğer bölgelerin kimi aşiret reisleri isyan sırasında TBMM mebuslarına şeyhin eylemlerini kınayan telgraflar gönderiyorlardı. Açık ve net bir eylem planına sahip birleşik ve güçlü bir politik örgütün yokluğu da, Kürtlere büyük zarar vermiştir. Kürdistan Bağımsızlık Komitesi, isyanı örgütlemeye büyük rol oynamış olsa bile, isyanın yönetiminde tayin edici rol oynayamadı. Nihayet isyan, hiçbir dış destek de görememişti. Türk

makamları söz konusu hareketi, sözüm ona İngiltere'nin himayesi altında hilafet ve saltanatı geri getirmeye yönelmiş, şeriatçı bir şeyhin isyanı olarak sunmayı başarmışlardı. Böylelikle Kürt hareketini, dünya kamuoyu desteğinden yoksun bırakmak amacı güdülmüştür.

İsyan bastırıldıktan sonra TC makamları, Kürt ulusal hareketinin önderleri ile ilgili olarak yargı sürecini başlattılar. Aynı yılın 29 Haziran günü Diyarbakır'daki İstiklal Mahkemesi Şeyh Said ile birlikte belli başlı 47 asiye ilişkin hüküm verdi. Hepsisi idama mahkûm olmuştu. Ertesi gün idam cezaları infaz edildi.

İsyan ve onun münferit bazı odakları bastırıldıktan sonra sıra savunmasız Kürt halkına gelmişti. 1925–1926 yılları zarfında yüzlerce köy yıkılmış, binlerce köy yakılmış ve on binlerce sivil öldürülmüş ve sürgüne gönderilmişti.

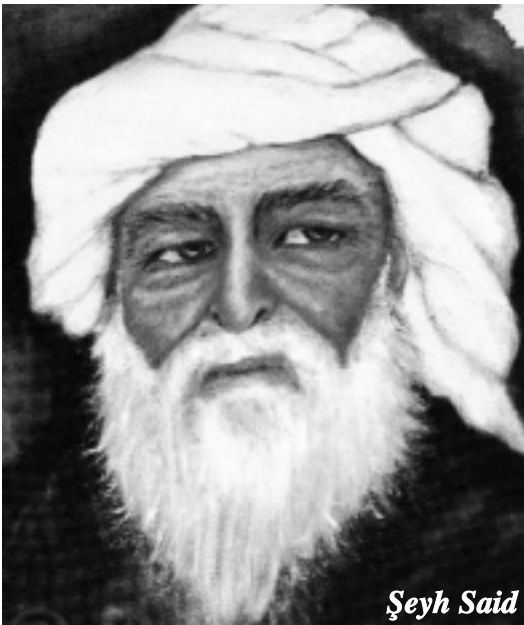
Şeyh Said isyanı boyutları bakımından Kürt ulusunun tarihindeki en büyük isyanlardan biri idi ve Kürt yazınında parlak bir biçimde ifadesini bulmuştur.

Ağrı Dağı İsyanı (1927–1931)

Şeyh Said isyanının bastırılması, Kürtlerin silahsızlandırılması ve asilere uygulanan adli, idari önlemler, ülkenin ekonomik ve toplumsal-siyasal yaşamının bütün yanlarının Türkleştirilmesi diye adlandırılan zorba asimilasyon siyaseti, bütün bunlar Kürt ulusal sorununu çözmeye yetmemişti. Çünkü Kürt ulusunun yöneldiği isyanların temel nedenleri haksızlık, ulusal baskı, sayısız ceza ve tedip seferlerinin neden olduğu yoksulluk hâlâ giderilememişti. Sonunda, 20'li yılların ikinci yarısında fiilen tüm Türkiye Kürdistanı'na gerilla tarzı eylemler egemendi. İrili ufaklı Kürt gerilla grupları jandarma noktalarına, hükümet kurumlarına saldırılar düzenliyorlardı.

1928–1929 yıllarında hükümet birliklerince takip edilen Kürtler, kendi kuvvetlerini, ülkenin doğusundaki ulaşımı güç, dağlık bölgelerde toplamışlardı. Ağrı Dağı başlıca sığınakları olmuştu. Hükümet birlikleri ile girilen adil olmayan çarpışmalarda bozguna uğrayan Kürtlerin aktif ulusal kurtuluş savaşçıları, yüksek dağ geçitlerini kendilerine mesken tutmuşlardı.

Ağrı Dağı bölgesindeki isyanı, Kürtlerin ulusal bağlamda bilinçlenmesinde belirgin bir işlevi yerine getirmiş olan askeri-politik komite "Hoybun" (Bağımsızlık) örgütlenmişti.

Şeyh Said

Hoybun komitesi aslında kendi programı ve tüzüğü olan politik bir partiydi. Bu partinin her üyesi Kürdistan bağımsızlığının gerçekleştirilmesi adına bütün Kürtlerin birliği için mücadele edeceğine “Kardeşlik yemini” ediyorlardı. Kurultayda hazırlanan program, “Kürt kutsal topraklarından son Türk askeri çıkarılıncaya kadar Türklere karşı mücadeleyi” hedefliyordu (madde 2). Özel Kürt silahlı birliklerin kurulmasına, bu birliklerin eğitilmesine ve en modern silahlarla teçhizine özel bir önem veriliyordu. Komitenin programı, “İran hükümeti ve kardeş İran halkı” da dahil olmak üzere komşu ülkelerle dostluk ilişkilerinin kurulmasını öngörüyordu (madde 4). Kürt ulusal sorununun Türkiye dışında propagandasına özel bir önem veriliyordu. Bu amaçla parti, Suriye, Lübnan, bir dizi Avrupa ülkesi ve ABD’de şubeler açmıştı. Hoybun Ağrı Dağı isyanının hazırlanmasında katılımı olan milliyetçi Ermeni partisi “Daşnaktsutyun” ile ilişki kurmuştu.

Ağrı Dağı hareketinin önderliğini, Hoybun tarafından bölgeye olağanüstü askeri başkan olarak gönderilen Kürt yurtseveri İhsan Nuri yapmıştı. İhsan Nuri, İbrahim Paşa olarak tanınan Telolu Celali aşiretinin reisi İbrahim Heski’nin (Hesiké) kuvvetlerini örgütlemiş ve 1927 yılında başkanlığını İbrahim Paşa’nın yaptığı Ağrı taşrasının sivil yönetimini kurmuştu. Ayrıca o sırada şahlık rejimine karşı İran’da silahlı mücadele vermekte olan İsmail Ağa Simko ile ilişki kurmuştu.

1930 yılının başında, tüm kuzeydoğu vilayetleri fiilen asilerin denetimi altına girmişti. Bu koşullar karşısında TC hükümeti, asilerin imha edilmesi amacıyla Salih Paşa komutasında korkunç kuvvetler seferber etmişti (40 bin piyade askeri, 10 topçu bataryası, 550 makineli tüfek ve 10 askeri uçak). Yaklaşık bir ay süren çok sert ve kanlı çarpışmalardan sonra, hükümet kuvvetleri yenilmişti. Ancak 1930 yılının haziran ayında hükümet kuvvetleri, Kürtleri İran-Türk sınırının yüksek dağ geçitlerine doğru sürmeyi başarmışlardı.

İsyanı bastırmaya yönelik operasyonlar bir ay sürdü ve ancak 1930 yılı sonunda tamamlandı. TC makamlarınca verilen bilgilere göre, 1550 kişi öldürülmüştü. Erçiş bölgesinde, 200 köy yakılmıştı. Patnos topraklarında yerle bir edilmeyen tek bir köy bile yoktu.

İhsan Nuri ve bazı diğer liderler İran’a kaçmayı başardılar. Düşman tarafından kuşatılmış olan İbrahim Paşa ve arkadaşları, ağır kış koşullarına rağmen çarpışmaya devam ediyorlardı. İbrahim Paşa kanlı bir çarpışma sırasında öldü, arkadaşları tutsak alındı. Kürt halkının kahramanca mücadelesinin, üç yıldan fazla süren bir

etabı daha sona ermişti.

Kürt asilerinin acımasızca katli, Daşnaklar’ı, Avrupa ve Amerika’daki kamuoyunun, Kürt sorunu çevresinde seferber edilmesi yönünde verdikleri uğraşı daha arttırmaya sevk etti. Daşnaklar, Batı basınına Doğu Anadolu’daki olaylarla ilgili bilgiler aktarıyor, raporlar sunuyor ve Kürt asilere yardım için para topluyorlardı. Ağrı Dağı isyanı, geçmişte birbirine düşman olan Kürt ve Ermeni milliyetçilerin yakınlaşmasına yol açmıştı. Aynı zamanda bu isyan, gelecekteki Kürt cumhuriyetinin prototipi olarak ulusal bir yönetimin kuruluşuna yönelen Kürtlerin siyasal olgunluğunun yükselen düzeyini kanıtlamış, ama diğer yandan da onların askeri ve politik zaafalarını sergilemişti.

Irak Kürdistanı’ndaki gelişmeler

30’lu yıllarda Kürtler, Haşimi rejimine ve onların hamisi İngilizlere karşı defalarca isyana yönelmişlerdir.

Her ne kadar Musul vilayeti, “İrak hükümeti, Kürtlerin ulusal özelliklerine saygılı olacaktır” yolunda bir şartla Irak’ın yapısına dahil edilmişse de, Britanya sömürgecileri ve Irak yönetim çevreleri, Milletler Cemiyetinin bu diğer tavsiyelerini her zaman görmezlikten gelmişlerdir. Güney Kürdistan’da sürekli var olan gerginlik, yalnız Kürtlerin silahlı mücadeleye yöneldiği zamanlarda değildi.

30 Haziran 1930 günü, manda rejiminin tasfiyesi ve Irak’a bağımsızlık verilmesini öngören İngiliz-İrak anlaşması imzalanmıştı. Anlaşmada, Kürtlerin ulusal haklarına değinilmediğinden, Kürdistan’da İngilizler ve onların Iraklı çömezleri tarafından sürdürülmekte olan anti-Kürt politikaya karşı yeni bir protesto dalgası yükseldi.

Bu koşullar altında Mahmud Berzenci, silahlı mücadele bayrağını yeniden açmaya karar verdi ve İran’ın sınır bölgesinden Irak’a girdi. 30 Ekim 1930 günü Şeyh Mahmud ve Binbaşı Mahmud Cevdet, Milletler Cemiyeti’ne Kürdistan’da yaşanan sefaletin dile getirildiği bir tebliğ gönderdiler ve Iraklı cezacılara karşı önlem alınmasını istediler. Ama bu tebliğe yanıt alamadılar. Güney Kürdistan’daki ayaklanma sürüncemede kalmıştı.

1931 yılının başında, Şeyh Mahmud ile Pencewin mutasarrıfı ve Britanya yüksek komiserinin doğu işleri sekreteri olan Yüzbaşı Holt arasında bir görüşme yapıldı. Görüşmeler sonunda şeyhe ve ailesine güvenlik garantisi verildi. Çok geçmeden halkın büyük bir coş-

ku ile karşıladığı Süleymaniye'ye geldi. İngiliz-İrak makamları, "yeni haksızlıklardan sakınmak için Şeyh Mahmud'u izole etmeye karar verdiler. Bir İngiliz subayının eşliğinde Ur kentine götürüldü. Şeyh Mahmud'un mücadelesi yenilgiye uğramasına rağmen, Kürdistan'da derin bir iz bıraktı. Geniş halk kitlelerine gerçek düşmanlarını tanımalarına büyük ölçüde yardımcı oldu ve Kürtlerin ulusal konsolidasyonunun gelecekteki gelişmesini sağladı.

Mahmud Berzenci hareketinin düşüşe geçtiği 30'lu yıllardan itibaren, Irak'ın kuzeyindeki Barzan bölgesi Kürtlerin, kendi ulusal hakları için verdikleri mücadelenin odak noktası haline geldi. 1931 yılının mart ayı başlarında Kürtler arasında dalgalanmalar görülmeye başlandı. Irak makamları ve İngilizler tarafından 1931 yılı haziranında Kürtlere karşı gerçekleştirilen birkaç tedip seferinden sonra İngilizler Barzan bölgesini ziyaret etti. Ayaklanan Kürtlerin önderi Ahmed Barzani ile görüştüler ve Irak hükümeti adına isyanı durdurmalarını önerdiler. Ültimatom niteliğindeki bu talep reddedildi. Bunun üzerine hükümet kuvvetleri İngiliz askeri himayesinde Barzan bölgesine gittiler. Asiler gerilla savaşının taktiklerini ustaca uygulayıp, Irak ordusunun bir taburunu bozguna uğrattılar. Asilere karşı taarruzları için çoğu kez sivil halkı hedef alan İngiliz askeri hava kuvvetleri kullanıldı. Kısa süreli bir suskunluktan sonra 1932 yılının baharında askeri hareketler yeni bir güçle tekrar başladı.

İngiliz hava kuvvetlerinin müdahalesi ile terazini kefesini, Irak birliklerinin lehine ağır basmıştı. Birkaç gün sonra Ahmed Barzani ile birkaç yandaşı tutuklandı, yandaşlarından bir kısmı sorgusuz yargısız idam edildi.

Dersim İsyanı (1936–1938)

30'lu yılların ortalarında TC hükümeti, Dersim'in yarı bağımsız aşiretlerini tam bağımlı hale getirme kararı almıştı. M. Kemal'in önerisiyle Dersim sorunu,

TBMM gündemine alındı. TBMM'nin söz konusu oturumunda bölgenin "sükûn" planı görüşülüyordu. Dersim, vilayete dönüştürülmüş ve Tunceli adını almıştı.

Dersim Kürtlerinin önderi Seyid Rıza, General Alpdoğan'a (Özel Bölge Komutanı) gönderdiği mektupta, hükümetin, Dersim'le ilgili yasayı iptal etmesini ve Kürt haklarını tanımasını talep ediyordu.

Cevap olarak General Alpdoğan, Kürtlere karşı bir piyade tümeni ve bir jandarma bölüğü gönderdi. Bu askeri birlikler, Dersim üzerinde her gün keşif uçuşları yapan 10 askeri uçakla desteklenmişti. 1936 yılında kış

mevsiminin bastırmasıyla birlikte, Kürtlerin gösterdiği direnç de şiddetlenmişti. TC askeri komuta heyeti, hava muhalefetinden ötürü hareketi durdurmuştu. 1937 yılının başında Dersim Kürtleri ile hükümet kuvvetleri arasında çarpışmalar yeniden başladı. Asilerin denetimindeki topraklar hızla genişlemeye başlamıştı.

Sayıları 30 bin kişiyi bulan asiler, TC birliklerine saldırıyor; köprüleri, yolları, telgraf hatlarını yıkıyorlardı. TC askeri komuta heyeti, Kürtlerin üzerine bir kolordu sürdü. Kozluca bölgesinde TC birlikleri ile Kürtler arasında çıkan çatışmalarda Seyid Rıza yaralandı, Kürtler büyük kayıplar verdi.

1937 yılının güzü gelmiş, dağlarda kar yağışı başlamıştı. Kar yağışı TC birliklerini bekleyen büyük bir güçlük-tü. General Alpdoğan, Seyid Rıza'yla görüşmeyi kabul ettiğini bildiren bir mektup yazdı. Alpdoğan'ın sözlerine inanan Seyid Rıza, görüşmelerde bulunmak üzere Erzincan'a geldi; ama hemen tutuklandı ve mahkemeye verildi (5 Eylül 1937). Duruşmada Seyid Rıza, ulusun yüksek çıkarları ve özgürlüğünden başka hiçbir amaç gütmeyen Kürtlerin bağımsızlığı için mücadele ettiğini ifade etti. Askeri mahkemenin kararıyla, Seyid Rıza ve 11 arkadaşı Elazığ'da dam edildi.

İran ve Irak hükümetlerinin desteğini alan Ankara, Dersim Kürtlerine karşı başlattığı operasyonu tamamlamaya yöneldi. Kıyas kabul etmez bir sayısal ve teknik üstünlüğe sahip olan TC; hiç kimseyi başılamıyordu.

Kanlı çarpışmalar sonunda 1000 Kürt öldürülmüştü. 1938 yılının eylül-ekim aylarında Dersimlilerin direnci kırılmıştı.

Kuzeybatı Kürdistan Kürtleri, onlarca yıl boyunca, kendi ulusal haklarının tanınması uğruna TC'nin baskı ve zulmüne karşı mücadele etmişlerdi. Bu arada insan yaşamının kültürel, siyasal ve sosyal-ekonomik alanlarında hak eşitliğini elde etme uğraşı da vermişlerdi. Ancak bir dizi öznel ve nesnel faktörün varlığı sonucu Kürtler, eşit koşulların var olmadığı bu mücadelede değişmez bir biçimde hep yenilgiye uğramışlardır. Sayısız isyanın kanlı bir biçimde bastırılmış olması, Türkiye'nin doğu vilayetlerinde ekonomik yıkıma ve Kürt güçlerinin zayıflamasına yol açtı. Baskı ve terör, seçkin Kürt insanların ve binlerce sivil Kürdün yaşamına son vermiştir; ama Kürt sorunu Türkiye'de çözümsüz kalmış ve öylece beklemektedir.

Suriye'de Kürtler

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'ndan sonra Kürdistan'ın bir bölümü, Fransa'nın mandası altında bulunan Suriye'nin yapısı içinde kalmıştı. Kürtler, Suriye nüfusunun %10'unu oluşturuyorlardı; diğer bir deyişle, Suriye'deki en büyük ulusal azınlıklılardır. Genel olarak Kürtler, ülkenin kuzey kesiminde yer alan Cizre, Cebel Ekrad (Çiyayé Kurméc) ve Ayn el-Arab bölgelerinde yaşıyorlardı. Ayrıca Halep, Hama ve Şam gibi büyük şehirlerde de büyük Kürt kitleler vardı.

Kürdistan'ın yeni paylaşımı, Kürt halkının ulusal ve ekonomik çıkarları göz önünde tutulmadan gerçekleştirilmişti. Keyfi çizilen sınırlar, Kürtlerin etno-kültürel ve ekonomik yaşamı açısından ilave güçlükler yaratmıştı. TC-Suriye sınırının tespiti ve zemine uygulanması sonucu; aynı aşiretten, boydan hatta aileden çok sayıda Kürt, sınırın farklı yakalarında kaldı. Kürtlerin; eski ulusal, ekonomik hatta akrabalık bağlarını korumaya dönük doğal çabaları bile Kürdistan'ı paylaşmış devletlerin çeşitli politik ve askeri eylemlerine muhatap oluyordu.

1939 yılında Cebel el-Ekrad bölgesinde, Şeyh İbrahim öncülüğünde bir Kürt ayaklanması meydana geldi. Bu ayaklanmada temel itici güç köylülerdi ve hareketin anti-feodal niteliği vardı. Ayaklanmanın bastırılması katılan Suriye Silahlı Kuvvetlerin yardımına bir Fransız birliği gelmişti. Ceza ve tedip operasyonu korkunç kanlı ve acımasızdı. Kürt dağı ve Efrin'in yerleşme birimlerinin büyük bir çoğunluğu yerle bir edilmişti. Ka-

labalık bir Kürt kitlesi Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır.

Kısaca söylemek gerekirse iki büyük savaş arasında kalan dönemde genel olarak Suriye Kürtlerinin durumu, Türkiye, İran ve Irak'taki Kürtlerin durumundan pek farklı değildi. Her ne kadar bir dizi nesnel sebeplerin sonucu olarak Suriye'deki Kürt hareketi, Kürdistan'ın öteki bölümlerindeki Kürt hareketlerinin boyutlarına sahip değilse bile, sözü geçen hareket vardı ve Suriye'deki durumu belirleyen faktörlerden biri olarak var olmaya devam etmektedir.

SSCB'de Kürtler

SSCB'de Kürtler, genel olarak Ermenistan ve Azerbaycan'ın kırsal kesimlerinde yaşıyorlardı. Bunun dışında Kürtler Gürcistan'da ve Sovyetler Birliği'nin öteki bazı cumhuriyetlerinde yaşıyorlardı.

Rusya Kürtleri, özellikle Kafkasya Kürtleri genelde Sovyet iktidarını benimsemiş ve inşasına katılmışlardı. Ancak Kürtlerin devrimi izleyen ilk yıllarındaki durumu, Türk birliklerinin 1918 yılında Ermenistan ve Azerbaycan'a saldırısı, Bakü'ye İngiliz müdahalesi ve halk savaşının yol açtığı yıkım ve açlığın doğal bir sonucu olarak koşullar son derece ağırdı. Bu koşullar altında Azerbaycan hükümeti 1921 yılında açlık çeken halka, elden geldiğince yardım etmeye dönük önlemler aldı. Buna karşın Azerbaycan Kürtlerinin durumu, 1922-1929 yıllarında fecaatini ve ağırlığını koruyordu. Bu koşullar altında cumhuriyet hükümeti ile kararname ile Kalbacar, Lâçin, Kubatlı ve Zengili gibi Kürtlerin yoğun bir biçimde yaşadığı bölgelerde, sonradan merkezi Lâçin olan Kürdistan ulusal özerk bölgesine dönüştürülen Kürdistan ilçesinin kurulmasını kararlaştırmıştı.

1925 yılında Kürdistan ilçesinin incelenmesi için özel bir komisyon kurulmuştu. Bu komisyonca önerilen önlemlerin yaşama geçirilmesi, ilçe kültürünün ve ekonomisinin gelişmesinde tayin edici bir rol oynadı. İlçede "Sovyet Kürdistanı" adı altında bir gazete yayımlanmaya başladı. Kürtçe yayın yapan bir radyo istasyonu kuruldu, çocuklar, ilköğretim okullarında anadilde eğitim yapıyorlardı. Kürtçe ders kitapları, sanat ve siyaset yazını yayımlanmaya başladı. İlçenin tüm yönetim kurumları çalışır durumdaydı.

İKİNCİ EMPERYALİST PAYLAŞIM SAVAŞI'NDAN SONRA KÜRDİSTAN

(Altıncı Bölüm)

İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'ndan sonra, Yakın ve Orta Doğu dahil bütün dünyada, emperyalist kolonyal sistemin çöktüğü ve ulusal kurtuluş hareketlerinin yükseldiği bir çağ başladı. Aynı zamanda bu bölge, Sovyetler Birliği'nin ulusal kurtuluş hareketlerine, Batı bloğunun ise yerel tutucu ve gerici rejimlere bel bağladığı "Soğuk Savaş" alanlarından biri haline geldi. Kürdistan'ın savaş sonrasındaki durumunu belirleyen de bu karşıtlık olmuştur.

Batı Asya'da büyüyen "Sovyet tehdidine" ve yükselen ulusal kurtuluş hareketlerine karşı mücadele veren Batı devletleri, bölgesel askeri-politik bloklar oluşturmaya başladılar. Başlangıçta bu politik çizginin öncülüğünü, o dönemin en güçlü devleti olan İngiltere yapıyordu. 1946-1947 yıllarında, İngiltere, Irak, Türkiye ve Ürdün'ün katıldığı sözde Yakın Doğu bloğu kuruldu. Ancak İngiltere'nin Arap ülkelerini bu bloğa dahil etme çabaları sonuç vermedi. Bloğa dahil olan ülkeler arasında, genel yükümlülüklerin dışında bir dizi ikili anlaşmalar da imzalandı. Türkiye ile Irak arasında imzalanan ikili anlaşma, doğrudan Kürt ulusal hareketini hedef alıyordu.

Mahabad'da Kürt Otonomisi

1945 yılının yazında meclis seçimlerine kabaca müdahale eden İran ordusunun keyfi ve zorba tutumunu ve İran hükümetini hedef alan bir ayaklanma baş gösterdi. Asiler kendi taleplerini kabul ettirmişlerdi: İran makamlarının baskısını azaltmayı başarmışlardı.

24 Ocak 1946 tarihinde, İran Kürdistanı'nın bütün bölgelerinden gelen heyetlerin katıldığı Mahabad'daki kitle mitingi sırasında, merkezi Sablax (Mahabad) olan Kürt otonom bölgesinin kurulduğu ilan edilmişti. Mahabad, Uşnu, Mergaver, Tergaver, Serdeşt, Bane ve diğer bölgeler otonom bölgesinin sınırları içinde kalıyordu. Mahabad'daki Kürt otonom bölgesi hükümetinin başkanı Kadı Muhammed olmuştu. Hükümet İran'ın Kürt bölgelerinin tek yönetici partisi ilan edilen İran Kürdistanı Demokratik Partisi'nin liderlerinden kuruluydu.

Mahabad cumhuriyetinin uygulamaları, ulusal ve kültürel

otonominin gerçekleştirilmesi ile ilgili hedeflere uygun düşüyordu. Bu nedenle bölgede öncelikle kültür alanındaki reformlardan başlanıyordu. İran Kürdistanı'nın tüm reform hareketleri dil üzerine yöneltilmişti.

1946 yılının sonunda İran hükümeti, İran yurttaşlarının güvenlik ve çıkarlarını korumak gerekçesiyle, ordu birliklerini İran Azerbaycanı'na ve Kürdistan'a soktu. Bu bölgelere 20 tünden oluşan hükümet birlikleri çekilmişti. Ayrıca Mahabad cumhuriyetine düşmanlık besleyen aşiretlerin silahlı birlikleri de devreye girdi.

Kürtler, direndikleri halde Azerilerin verdiği desteğe karşın, hükümet kuvvetlerinin baskısına dayanamadılar. İran ordusu cumhuriyet yanlılarını silahsızlandırmaya başladı. 15 Kürt yurtsever öldürüldü. Cumhuriyetin başı Kadı Muhammed de dahil olmak üzere birkaç kişi mahkeme kararıyla 30 Mart 1947 tarihinde idam edildiler.

1946 yılında Mahabad'da bir Kürt devleti kurma girişimi başarısızlıkla sona ermiş olmasına rağmen, onun 11 aylık varlığı Kürtlerin, ulusal haklar verdiği mücadelede önemli bir etap olmuştur. Mahabad Cumhuriyeti'nden çıkarılan dersleri, Kürt ulusal kurtuluş mücadelesinin süreci içerisinde bugün bile göz önünde tutulmaktadır.

Türkiye'de Kürt Ulusal Hareketinin Yeniden Doğuşu

Türkiye'de 50'li yılların sonlarında 60'lı yılların başlarında Kürt milliyetçileri belirli bir canlanma göstermişlerdi. Kürt dilinde kitaplar yayımlanıyor, basında Kürt kültürünün gerekli koşulların yaratılması gerektiği yazılıyordu. TC'nin resmi politikası, ayrı bir etnisite olarak Kürt ulusunun varlığını yadsıdığından, "Kürdizm" in her türlü tezahürüne Kürt devleti kurma girişimi gözüyle bakılıyordu. Devrilen Bayar-Menderes rejimine de bu tür saçma isnatlar yöneltilmişti. Hükümet darbesinden hemen sonra resmi makamlar Kürtlere karşı toplu baskı ve tutuklamalara yöneldiler. 1 Haziran 1960 tarihinde 485 Kürt, yıkıcı faaliyetlerde bulunmak suçlamasıyla tutuklandı ve Sivas'ta özel bir kampa kapatıldı.

Türkiye’de yeni iktidar, Kürt ulusal hareketine karşı kararlı bir biçimde mücadele etmeye niyetli olduğunu açıkça belirtiyordu. Sözgelimi Devlet Başkanı Cevdet Sunay, 24 Temmuz 1960 günü Diyarbakır’da yaptığı konuşmada şöyle diyordu: “Kürt yok, herkes Türk. Ziya Gökalp’ın toprağı (yani Diyarbakır) Kürtlere ait olmaz. Yalnız burada değil, bütün Doğu’da (Türkiye’nin doğusu kastediliyor) sadece Türkler yaşıyor”¹. Milli Birlik Komitesi, 2510 sayılı yasaya (iskânlarla ilgili yasa) ek olarak 105 sayılı yasayı kabul etti. Bu yasa uyarınca, hükümetçe elverişsiz ve sakıncalı sayılan aileler, kendi doğdukları topraklardan Türkiye’nin başka bölgelerine zorunlu iskâna tabi tutuldular. TC resmi makamları, bu tür zorunlu iskân yoluyla, Kürt ulusunun aktif savunucularını halktan tecrit etmeye çalışıyorlardı. 1960 yılının Ekim ayında MBK’nın kararıyla, 147 profesör ve öğretim görevlisi üniversitelerden uzaklaştırılmıştı. Bunların bir bölümü, bağımsız Kürdistan’ın kurulmasına yönelik faaliyetlerde bulunmakla suçlanıyordu. 1961 yılında Ankara askeri mahkemesinde, daha 1959 Kasımında Menderes hükümeti tarafından tutuklanan 49 Kürt toplum adamının yargılanmasına başlandı. Ülkenin toprak bütünlüğüne kastetmekle suçlanan Kürt girişimciler, subaylar, hekimler ve öğrenciler yargılanıyordu. Resmi basın, “Türk devletinin birliğine kasteden düşmanların” en ağır şekilde cezalandırılmasını talep ediyordu. TC hükümeti tarafından uygulanmakta olan anti-Kürt politika, sık sık Kürtlerin polis ve ordu birlikleri ile silahlı çatışmalarına dönüşen hoşnutsuzluk dalgalarına yol açıyordu. Yeni iktidar Kürt karşıtı bir politika uygularken, bu politikaya anayasal bir gerekçe ve bir kılıf bulmaya karar vermişti. Cumhurbaşkanı Gürsel şöyle diyordu: “Biz, şu ya da bu görüşler yüzünden kendi Türklüğümüzü ve milliyetçiliğimizi tehlikeye atmamalıyız. Gelin anayasaya milliyetçilik kavramını sokalım... Türkçülük ideolojisi, ülke içinde sağlam temeller üzerinde oturunca, milliyetçilik kavramını anayasadan çıkarırız... Kürtçülüğü karşı verdiğimiz mücadeleyi biliyorsunuz. Milliyetçilik-

ten vazgeçersek, Kürtlerin, Türklere katılacaklarını mı düşünüyorsunuz. Eğer bugün biz bundan vazgeçersek, 50 yıl sonra Türkiye’de tek bir Türk kalmaz.”²

Buna yanıt olarak Kürt yurtseverler, iktidarın ayrımcı politikasına karşı mücadeleyi şiddetlendirdiler. Gerilla tarzında silahlı eylemler başlamıştı. Bir içişleri bakanı doğu vilayetlerinde, “şakilerin (yani Kürt gerillaların) sayısındaki artışın çok derin ekonomik ve toplumsal kökleri var... Doğuda gerilla savaşı verilmektedir” diyerek bir itirafta bulunuyordu. 60’lı yıllardan itibaren Türkiye’deki Kürt aydınları, ulusal harekette gözle gö-

rülür bir rol oynamaya başlamışlardı. 1963 yılının nisan ayında İstanbul’da bir grup Kürt, Kürtçe ve Türkçe “Deng” adı altında bir aylık bir dergi ve “Roja Nü” adı altında bir gazete çıkarmaya başlamıştı. Bunların daha ilk sayıları bile, TC devletinin dehşetli bir öfkesine yol açmıştı. Zaten kısa bir süre sonra da kapatıldılar. Yayıncılar Kürt propagandası yapmaktan tutuklandılar. Haziran ayı sonunda içişleri bakanı, Ankara’da güvenlik organlarının, gizli bir örgüt ortaya çıkardıklarını ve “Kürtçülük faaliyetinde” bulunan 12 kişinin tutuklandığını bildirdi. 1963 yılının aralık ayında genelkurmay askeri mahkemesinde,

Müstakil Kürdistan’ın kurulması amacına yönelik faaliyetlerde bulunan 12 Kürdün yargılanmasına başlandı. Kürt aydınlarını hedef alan tutuklamalar ve yargılamalar sonraki dönemlerde de devam etti.

60’lı yılların ortalarından itibaren Kürt aydınları, gizli faaliyetlerin (özellikle illegal örgüt kurarak yürütülen faaliyetlerin) yanı sıra, Kürt ulusunun çıkarlarını savunan legal mücadeleyi yoğunlaştırmaya başladı. Bu mücadelelerin başlıca biçimlerinden biri, genel demokratik içerikli sloganların öne çıkarıldığı kalabalık mitinglerdi. Bu mitinglerde ortaya atılan sloganların başlıcaları şöyle idi: “Doğu insanı, yasal haklarının tanınmasını talep et!”, “Polis karakolları değil, okul istiyoruz!”, “Jandarma değil, öğretmen istiyoruz!” ve Kürt yurtseverlerine uygulanmakta olan baskıları dile getiren diğer sloganlar. Bunlar hiçbir biçimde ayrılıkçı taleplerin dile ge-

*Ankara'nın anti-Kürt politikası 1980
askeri darbesinden sonra
yeni biçimler kazandı.*

*Şovenist bir siyaset açık bir biçimde
uygulanıyordu. Türkiye'nin yeni askeri
yöneticileri tıpkı eski yöneticiler gibi
Kürtlere ilişkin herhangi bir ulusal
hakkı tanımadıkları açıkça
ileri sürülüyorlardı.*

tirildiği sloganlar değildi.

1966 yılının haziran ayı sonunda yani Abdülrahman Bazzaz hükümeti ile Kürtlerin arasındaki anlaşmanın imzalanması sırasında, Ankara'da 21 bakanlığın danışmanları Kürt sorununun görüşüldüğü gizli bir toplantı düzenlemişlerdi. Türkiye'de çoğunlukla Kürtlerin yaşadığı 16 ilin kültürel ve ekonomik kalkınması ile ilgili önlemlerin uygulanmasını öngören bir plan hazırlanmıştı. Kürtlerin asimilasyon sürecini hızlandıracak olan etkenlere özel bir dikkat gösterilmişti. TC makamları Kürtlere, kendi okullarını açma yasağı koyarken diğer yandan 220 sayılı yasa uyarınca Kürt çocukları için özel yatılı okullar açmaya başlamışlardı. 220 sayılı yasada açılacak okulların "Türk dili ve kültürünün yaygınlaşmasına" yardımcı olacağı açıkça ifade ediliyordu. Böylelikle söz konusu yatılı okulların temel işlevi, yeni Kürt jenerasyonlarını Türkleştirmek idi. 60'lı yılların sonunda Diyarbakır, Van, Erzurum, Kars ve Kürtlerin yaşadığı diğer bölgelerde açılan radyo istasyonları da aynı amaca hizmet ediyordu. Bu radyoların programları, Türk milliyetçiliğinin pekiştirilmesine yönelik genel siyasi çizgiye uygun bir biçimde hazırlanıyordu.

Ancak Türkiye'deki ulusal Kürt hareketine karşı mücadele, ne kuvvete dayalı yöntemler ne de yumuşatılmış yöntemler, bu hareketin şaşmaz bir biçimde gelişmesine engel olabilmıştır. Kürt yazarlar her türlü yasağı aşmaya çalışarak eğitim amaçlı faaliyetlerini sürdürmeye çalışıyorlardı ama iktidar baskısının hüküm sürdüğü koşullarda çok az başarılı olabiliyorlardı. Zaman zaman düzenlenen mitinglerde, mitinglere katılanlar, anayasadaki demokratik hükümlerin, Kürt toplumsal-siyasal ve ulusal-kültürel yaşamını da kapsamı yönünde talepler ileri sürüyorlardı. Böylece örgütlü siyasal etkinlik de

başlamış oluyordu.

İllegal Kürt siyasal partilerinin yanı sıra, legal gençlik örgütleri ve diğer toplumsal örgüt ve dernekler ortaya çıkmaya başlamıştı. Özellikle 1969 yılının ağustos ayında, Türkiye İşçi Partisi'nin içinde yer alan Kürt fraksiyonunun öncülüğünde Kürt dili, edebiyatı, folkloru ve tarihin propagandasını öngören Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) kuruldu. Türkiye Kürdistanı'nın belli başlı bütün kentlerini ve yerleşim birimlerini kapsayan DDKO'nun üye sayısı, oldukça kısa bir süre zarfında 20 bine ulaşmıştı.

Ankara'nın anti-Kürt politikası 1980 askeri darbesinden sonra yeni biçimler kazandı. Şovenist bir siyaset açık bir biçimde uygulanıyordu. Türkiye'nin yeni askeri yöneticileri tıpkı eski yöneticiler gibi Kürtlere ilişkin herhangi bir ulusal hakkı tanımadıkları açıkça ileri sürülüyorlardı. Sözgelimi Kenan Evren 1980 yılı ekiminde, "Spiegel" dergisine verdiği demeçte, "Kürtler, Osmanlı İmparatorluğu ve Atatürk zamanında da birçok isyan etmişlerdi, karşımızda şeytanca bir plan var. Türkiye Cumhuriyeti, ne zaman zayıflasa, Kürtler isyan eder. Dış güçler yardımıyla Türkiye'yi bölmek istiyorlar..." diyordu. Ve sözlerini şöyle sürdürüyordu: "Kürtler var. Ama biz, onlara Türkiye'yi bölmeleri için fırsat vermeyiz. Bizden bir şey alamazlar. Bu sorunu kökünden söküp atmak için elimizden gelen her şeyi yapacağız." Formel bir referandum sonunda 1982 yılında kabul edilen yeni anayasa, tıpkı önceki anayasalar gibi, Kürtlerin eşitsizlik konumunu kayıt altına alıyor ve tescil ediyordu. Anayasanın önsözünde, "egemenlik, kayıtsız-şartsız Türk milletindedir" deniyordu. Ülkenin temel yasası olan anayasada yer alan bu ayrımcı ilkeye göre, Türk ulusuna mensup olmak, seçilmek ve sorumlu devlet konumlarında bulunmak için değişmez bir şart olarak kabul ediliyordu.

Yararlanılan kaynaklar:

1880 Şeyh Ubeydullah Nehri Kürt Ayaklanması (Prof. Dr. Celil Celil)

Kürdistan Tarihi (M.S. Lazarev, Ş.X.Mihoyan, E.İ.Vasilyeva, M.A. Gasratyan, O.İ.Jigalina)

Kürdistan Tarihi (Ethem Xemgin)

¹ Hürriyet. 25.07.1960.

² K.Öztürk. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Cilt 2. Ankara 1966.s.1080

Kuzey sizi unutmadı!

(27 Mayıs 2006'da Dersim Çemişgezek'te çatışarak şehit düşen, Hıdır Uğur ve Mahmut Polat'ın anısına)

Kaldırdı başını dikti gözlerini yıldızlara, dünyanın ölçüsünü alırcasına baktı baktı yıldızlara... Yıldızlara kesilen gözlere bir çift ela göz daha eklendi... Şimdi iki çift göz gökyüzüne bakarak yaşamın hesabını yapıyordu. Üç gün sonra birlikte kucaklayacakları ölümün hesabıysa, onlara uzaktı. İki gerilla, biri Mahmut, biri Hıdır. Dağlar Yılmaz ve Aşkın dedi onlara. İki insanın yaşayabileceği yoldaşlık, dostluk, arkadaşlık en koyusundan yüreklerinin ve bilinçlerinin mayaladığı derinliklerde yaşam buldu. Doğumu paylaşan iki insan, kardeşliğin daha ötesini yaşama fırsatı bulur ömürleri yettiğince. Oysa ölümü paylaşmak doğumu paylaşmaktan daha güçlüdür. Sonrasını yaşama fırsatı ölenlerin elinden kayar gider. Ama ölümü paylaşanlar, bunun gücünü bırakır kalanlara. Kalanlaraysa bunu yaşamak, yazmak düşer.

Yıldızlara kesilen iki çift göz sözlerle, düşlerle geceyi ördü.

Yılmaz: Ne o Aşkın? Sen de diktin gözlerini yıldızlara, saymayacaksın değil mi?

Aşkın: Bunu çobanken çok denedim. Pek mümkün olmuyor. Baktım saymakla bitmeyecekler, en parlak olana vuruldum. Çobandım ya, benim yıldızımdı. Çobanyıldızı... Ona Kuzey dendiğini duydum sonra. Kuzey... Daha anlamlı geldi ona kuzey demek. Çıkmazlarımın, belirsizliklerimin ortasında bir çıkışı, bir yönü ifade ediyor olduğundan sevdim ona kuzey demeyi. Diğerlerinin içinde ona Kuzey dedirten parlaklığı ve onun gücüydü. Ne bileyim işte bana partiyi hatırlatıyor, sonra şehitlerimizi.

Yılmaz: Yine efkârlısın bu gece. Gerçi yerinde olsam beni de aynı efkâr basardı. Doğup büyüdüğün, gerillası olduğun, sonra hasret kaldığın dağlara geri dön ve köyüne yine gerilla olarak girmenin arifesinde ol. Benim Sivas ellerinde gerilla olma şansım olmadı. Ama gittiğim her köy köyüm gibi kokuyor. Elini öptüğüm her ana, anamı anımsatıyor. Dur ya! Saat bayağı ilerledi. Daldık yine. Ne dersin yarın girebilir miyiz köye?

Aşkın: Gündüz köye giriş çıkışları iyice kontrol eder, duruma bakarız. Görmek neyse de işlerimizi halletsek bari.

Yılmaz: Yarın halledemezsek sonraki güne kalacak.

Arkadaşlar merak edecek. Bir gün kalıp döneceğiz dedik. Pek niyetleri yoktu göndermeye. Fazla ısrar edip mecbur bıraktım onları.

Aşkın: Hewal Ruşen operasyon süreci olduğu için kaygılıydı. Mayıs ayı operasyon ayı ama ben operasyondan değil de ihbar yemekten kaygılıyım. Operasyonun üstesinden geliriz. Ama ihbar bizi zorlar.

İhbar, ihanet... İnsanın doğduğu, büyüdüğü, açlığını, yoksulluğunu, acılarını, çocukluk düşlerini paylaştığı insanlardan ihbar yemesi ne kötüdür. Biliyor musun Yılmaz, bu köyün geçmişiyle bugününü düşündükçe içim daralıyor. Düşmana olan kinim artıyor. İnsanlarımı nasıl düşkünleştirdi bu alçak devlet. Kimini işkence ve baskıyla düşürdü. Kiminin açlığını, yoksulluğunu kullandı. Alçaklar yeşil kartların tüm bürokrasisini karakollar üzerinden yapıyorlar. Zavallı halka "bilgi vermezsen işlemlerini yapmam. Hastaneye gidemez, çoluğunu çocuğunu tedavi ettiremezsin" diye dayatıyorlar. Kimi korkusundan, kimi bozulmuş kişiliğinden, üç kuruşa temah edişinden bir zamanlar bağrına bastığı gerillayı karşısına alıyor. Yirmiye yakın şehidi var Uskex'in. Şimdi ihanet kol geziyor bu topraklarda. Ancak bu böyle sürmeyecek. Buna müdahale edeceğiz. Bilinçsizce yapanları caydırmak, gerillanın kanına girenleri cezalandırmak gerekir. İhanet, bu halka ödetilen en ağır bedel... Bunun fakında değiller ama bu böyle. İhanetten daha büyük kötülük var mı?

Yılmaz: Neyse Aşkın, gece gece yine daldın derinlere. Kalk yat. Yarın köyde bu konuları onlarla bir güzel konuşuruz. Unutma, ihanetlere yanıtımız direnişlerimiz olacak. Ben nöbeti ayarlar seni kaldırırım.

Aşkın: Gel de uyu şimdi. Çocukluğum, çobanlığım, devrimciliğimin ilk ürkek adımları, gerillaya katılım gitmiyor gözümünden. Biliyor musun Yılmaz, '90 yılında TIK-KO'nun iyi bir kuryesiydim. Çobanlar kuryeliği de iyi yaparlar ya. Biz de çobanlığı devrime hizmet ettirdik kendi çapımızda. '91'de gerillaya katıldım. Katıldıktan sonra ilk gelişimin heyecanı şu ana yakındı.

Sonra anam... Bir görsen öyle güzel ki... Yaşlıdır ama yiğit kadındır. Yoksulluğun girdabında karnımızı doyurmak için az çırpınmadı. Hani gün yüzü görmedi derler ya... Benim anam da gün yüzü görmeyen milyonlarca anadan biriydi. Öyle yoksulduk ki, anama "façır" derdi herkes. Yoksulların yoksuluyduk. Sonra kardeşim... Adı Cafer'di. Bizim üzerimize çoban yoktu buralarda. Tek

sermayemiz çobanlığımızdı. Onun da hakkını veriyorduk. Acılarımız, yoksulluğumuz, öfkemiz, umutlarımız çoban yüreğimizde mayalandı. Ben çobanlıktan devrimciliğe adım attım. Zavallı kardeşim devrimcileşme şansı yakalamadan on dört yaşında bir çoban olarak öldü.

Yılmaz: Aşkın, sen karanlığı kamufler ederek ağlıyorsun galiba.

Aşkın: Cafer'i ne zaman düşünsem dayanamıyorum. Çobanlık yapıyorduk dedim ya. Davarları umutlarımızla birlikte Ali Boğazı'na sürüyorduk. Çakı gibiydi Cafer. Ama Ali Boğazı'nın sarp kayalıkları aldı onu bağrına. Yaşadığımız yoksulluğu genç yüreğine yakıştıramadığından mı, daha fazla zulüm yaşamamın diye mi? Yoksa yamaçlarında bir ceylan gibi seken on dörtlük bir delikanlıyı kıskandığı için mi bilmem ama aldı onu. Tam üç gün sonra bulduk cesedini. Sonra bir daha gitmedik Ali Boğazı'na. Ali Boğazı yamaçlarına devlet değil ama biz kendimiz yasak koyduk. Devrimcileşmemde bunların etkisi çok fazla oldu. Gerillada kaldığım altı yılın öfkesini bu havayla soludum. O dönem gerilla yaşamım altı yıl sürdü. Sonra yurt dışı...

Dağlara sevdalı ben, o sorunlu dönem yanlışı yerde atlatmaya çalıştım. O dönem başka alternatif yok gibiydi. Şu benim Kuzey yıldızı hiç bırakmadı peşimi. Avrupa'nın o çürümüş, yozlaşmış sokaklarında geceleyin gözümü göğe çevirdiğimde hep onu aradım. Avrupa'nın tozlu, kirli havası ben dağlardan uzaklaştıkça onu sönlükleştirdi. Ama zayıf da olsa hiç esirgemedi parlaklığını. "Hep geri dön" dedi, "gerilla ol, çoban ol ama gel" dedi. Yine belirsizliğimin, çıkmazlığımın ortasında şehitlerimizi ve partimi hatırlattı. 2002 yılında TKP/ML yeryüzündeki kuzeyim oldu. Kendi içinde sıkıntılı iki yılın ardından 2004 yılında buluştum dağlarımla, silahımla. Yıldızlar dağda daha yakındır insana. Güneş daha çok ısıtır dağdaki. Soğuk fena çarpar dağda. Dağda yaşam, çelişkiler daha keskindir. Ve dağda savaş nasıl da güzelleştiriyor insanı, güzelleşmek istiyorsa.

Seninle aynı pınardan beslendik, şimdi sen savaşın ortasında bir PKK gerillasısın, senin kendince nedenlerin var, bir şey diyemem. İnsanlar yaşadıkları süreçlerden farklı sonuçlar çıkarıyor. Sana saygım sonsuz. Ama ben TİKKO'cu olarak öleceğim, bu dağlarda. Görüşeceğim yoldaşları bekliyorum. Sorunların çözüleceğine inanıyorum. Seninle örgütsel ve siyasal olarak yollarımız ayrıldı. Ama bir şeyler yolumuz birleştiriyor. Sana duyduğum sevgi ve saygıdan dolayı yanında olmayı seviyorum.

Yılmaz: Bu akşam bende de grip hava var. Ama sen daha ayrı bir havadasın. Derin bir nostalji yaptık bu gece. Şimdi sıra bende desem başlasam söze şafak söker. Ben yarın geceye saklıyorum hakkımı. Şimdi kalk yat. Ya-

rın işimiz çok. Dinlen biraz.

Aşkın: Haydi öyle olsun. Biliyorum sorun dinlenmek değil. Yalnız kalıp düşünmek istiyorsun. Ne de olsa komutanımsın. Yaşın da benden büyük, talimat-saygı gereği bana yatmak düşer. Haydi, şev baş. Bak yine şu abartılı fedakârlık hallerine kapılıp beni nöbete kaldırmazlık etme. Bu konuda sicilin kabarıktır. Gece boyu nöbet tutmak sende iki şekilde açığa çıkıyor. Birinci halin, '80 öncesi devrimcilere has, son kuşak devrimcilerde ise sikkileşen fedakârlıkla özellikle genç, yorgun yoldaşlara kıyamayarak nöbete kaldırmayarak sabaha kadar nöbet tutma. İkinci halin, nöbet konusunda duyarsızlıkların olduğu dönemlerde duyarsız yoldaşlara iyi bir ders vermek, eğitmek, insan iradesinin sınırlarının genişliğini göstermek için bir hafta tuttuğun gece nöbetleri.

Yılmaz: Ya Aşkın, sen ki normalde bu kadar konuşmazdın. Yeter artık bu gidişle nöbete-möbete gerek kalmayacak. Haydi, şev baş...

Yılmaz, gecenin karanlığında, düşüncelerinin derinliğiyle nöbetin gerekliliği konusunda kısa bir muhasebe yaptıktan sonra sıyrıldı gecenin ağırlığından. Tüm dikkatini nöbete kesti.

Aşkın'sa kütüklüğünü çıkarmadan silahını yanına koyarak bir ardıcın dibine kıvrıldı. Düşüncelerinin derinliğiyle uykunun gerekliliği arasındaki muhasebesi uzun sürdü. Yenildi uyku, düşüncenin derinliğine. Düşünmek istediği o kadar çok şey vardı ki hangisini düşünmeliydi? Neyi düşüneceğini düşünürken gözleriyle gökyüzündeki kuzeyini aradı. Bulamayınca yeryüzündeki kuzeyi geldi aklına. Görüşmek istediği yoldaş belki yakında gelirdi. Şu işi hallettikten sonra onunla görüşme şansı yakalayacaktı. İşin bir an önce hallolmasını biraz da bu yüzden istiyordu. İdeolojik-politik olarak asla kopmadığı Kaypak-kaya düşüncesinden örgütsel olarak da kopmak istemi-

yordu. Örgütsel, kişisel sorunlar savaşı asla gölgelemeliydi. Savaştan bir kere kopmuştu, bir daha kopmayacaktı. Sıkıntılıydı. Anlaşamadığı gibi anlamadığı da oluyordu. Bu düşünceler patikası köy yoluna evrildi. Tüm köy evlerini tek tek canlandırdı gözünde. Komşu evlerinin fertlerini tek tek saydı. Hiç birini unutmamıştı. Köyün girişinde anasının yoksul evi vardı. O gerilladayken her gece Aşkın'ı beklerdi. Acaba yine bekliyor muydu? Yarın onu evin kapısında karşılayacak mıydı?

Sonra yoldaşları düştü aklına. Bölge örgütüyle yaşadığı sorunlardan dolayı geçici bir süre PKK'nin yanında kalacaktı. Oysa sorunları çözemediği yoldaşlarıydı. Ancak tüm sorunlara karşın yüreği hep onlarlaydı. Daha bir gün önce uzaktan uzağa seyretmişti onları. Köye giriş hazırlıklarını yaptıklarını düşününce yaklaşmıştı yanlarına. Bir güzel kucakladı. Yeni katılan iki genç yoldaşının da dahil olduğu grup köye girecekti. O günlerde o köy riskliydi. **“Ayrıyız ama ben düşünmeden edemiyorum yanınızda iki yeni savaşı var, dikkat edin. Pusu olabilir”** dedikten sonra tekrar kucaklaşmıştı. **“Acaba şimdi şu saatlerde dönmüşler miydi?”** diye düşündü.

Sonra Yılmaz düştü aklına. İnsan hep uzağındakileri düşünmez ki. Bazen yanı başındaki bir insana duyduğu sevgi ve saygı da insanın yüreğini doldurur. Hele Aşkın gibi duygularını gizleyemeyen biri için böyle gecelerde dolup taşar yürek. Yılmaz'ı önceki gerilla faaliyetinden tanıyamıyordu. Yılmaz, Aşkın gerilladayken İstanbul faaliyetçisiydi. 1996-2002 döneminde tutsaktı. Ancak Yılmaz'ın abisi İsmet Polat'ı tanıyordu. MKP HKO gerillasıydı, Tokat'ta şehit düşmüştü. Yılmaz'la tanışmadan önce Aşkın'da büyük bir saygı uyandırmıştı. Yılmaz'ın emekçi yaşamı, devrimci mütevaziliği onu etkilemişti. Son dönem yaşadığı sıkıntılar Yılmaz'da birçok şeyi yıpratmıştı ama köklü bir devrimci ruhu vardı. Öyle ki bazı özellikleri bugüne uymuyordu. Yarının özelliklerini taşıyordu. Aşkın'ın en çok etkileyen Yılmaz'ın aile yaşamı ve İstanbul'daki devrimci yaşamıydı. Yılmaz evliydi ve iki oğlu vardı. Oğullarından birinin adı da Yılmaz'dı, kodunu ondan almıştı. Yılmaz şehir faaliyeti yürüttüğü Gazi Mahallesi'nde derin izler bırakmıştı. Sorumluluğunu taşıdığı insanlara politik pratik eğiticiğin dışında yoldaşlığı doruğunda yaşatan bir kişilikti.

Sorumluluğunda iki gençle yağmurlu bir havada yap-

tığı illegal bir eylemin ardından “Görev bitti, herkes yoluna” demeyenlerdendi. Eylem sonrası sıırıslıklam olan gençleri alıp yoksul kondusuna götürüşünü anlatmıştı. Övünmek için değil paylaşımını paylaşmak için. Eşi Rahime profesyonel bir faaliyetçi olan Yılmaz'a bir gün olsun sitem etmezdi. Evi geçindiren Rahime idi. Eşiydi, yoldaşydı. Yılmaz'ı merakla beklediği gece yarısı sıırıslıklam iki genci Rahime de misafir etmişti. O gece telaşla sobayı tutuşturmuştu. Hoş sohbetin, mütevazı bir yemeğin ardından Yılmaz yine “yat” talimatını vermişti. Rahime ve gençler yattıktan sonra Yılmaz sabaha kadar gençlerin ıslanan elbiselerini kuruttu. Yani Yılmaz'ın sabahlara kadar süren nöbet halleri o günden geliyordu.

Yoksulluklarını anlatırdı Yılmaz. Bir de özel mülkiyetin insanı nasıl bozduğunu anlatırdı. Bu konudaki düşünceleri bazen mekaniklere de vesile olmuyor değildi. Kardeşleri içinde en yoksul olanı oydu. Evine eşya alma telaşıyla borçlanmanın anlamı yoktu. Başını sokacağı bir çatı, oturacağı bir kanep, oturup yazacağı bir masa yeterliydi. Hatta bir tanıdıklarının eşyalarını yenileyip, elindekileri onlara vermesini bile kabul etmemişti. İhtiyaç fazlası olan her şey zararlıydı. Rahime ise ev kadınlarının klasik eşya merakına çok yabancıydı. Yılmaz'ın tutumları onda bir an olsun rahatsızlık veya şikayet yaratmıyordu. Hemen hemen bir-

çok evde çamaşır makinesi varken onların halen çamaşırını elde yıkamaları sorun olmuyordu. Böylesine bağlıydı Rahime Yılmaz'a. Yalnız Yılmaz'a değil düşüncelerine de... Yılmaz gerillaya gelirken Rahime'ye bir veda konuşması yapmış ve istiyorsa evliliklerini bitirebileceklerini söylemişti. Oysa Rahime onu öyle seviyordu ki uzağında olsa da sevmeye devam edecekti. “Hayır” dedi. **“Sen gerilla olarak mücadele edeceksin, bu senin görevinse ben de onurluca yaşamımı sürdüreceğim, çocuklarımızı büyüteceğim, bu da benim görevim”** demişti. Yılmaz bunu her anlatışında gururlanıyor, Rahime'ye olan sevgisini anlatıyordu.

Yoksulluğun, paylaşımın, emeğin, fedakarlığın harç olduğu bir sevgi nasıl bitebilirdi ki. Gözden irak olan gönülden de irak olur derler ama bu doğru değildi. Gönülden irak olanlar yan yana olsalar da göremezler birbirlerini. Yılmaz'ın en son aldığı habere göre Rahime sözünde duruyordu. Tek endişesi Yılmaz'ın ömrünün uzun olmasıydı. Büyük oğlu Yılmaz askere gitmişti. Rahime ufaklıkla bera-

ber halen Gazi Mahallesi'ndeydi. Eşyaları aynıydı, anılarının tanıdığı kanepesi, televizyon sehпасı aynıydı. Ve ağabeyi kızıl öfke İsmet Polat'ın çerçevelettiği fotoğrafı hala başkõşeydi. Rahime Dersim'liydi. Biliyordu halkı Yılmaz'a iyi bakardı. Ama düşman aman vermek istemezdi, "**Dikkatli ol Mam, dikkatli ol**" demediği gece yoktu.

Yılmaz şehir faaliyetindeyken tutsak düşmüş ve yılları devirmişti. F tipi hapishanelerine yönelik 2000 ölüm oruçları direnişinde yine direnenlerin içinde idi. Devrime karşı borcunu şehirde, zindanda ödemişti. Şimdi dağlardaydı sıra. Emekçi ezilen bir Kürt ailenin çocuğu olarak Sivas'ın yoksul bir köy evinde doğmuştu. Okula gitme fırsatını bile yakalayamamıştı. Ta ki örgütleninceye kadar okuma yazmayı bilmiyordu. Fakat kendini öyle geliştirmişti ki günlerce susuz kalan bir insanın suya sarılması gibi kitaplara sarılıyordu.

2005-2006 kışını yalnız geçirmek zorunda kalmıştı. Kendine tek kişilik bir barınak hazırlamış, başta kitaplarını, radyosunu ve küçük tüpünü temin etmişti. Yalnız başına geçirdiği o kış altı ay boyunca okuduğu kitapların sayısını hatırlamıyordu. Bunları öylesine sıradan şeyler gibi anlatıyordu ki sanki yaşadıkları olağan ve sıradan şeylermiş gibiydi. Oysa bu tip şeyler irade ister, Yılmaz iradeli bir insandı.

Hiçbir zorluk onu korkutmaz mutlaka üstesinden gelirdi. Sadece kendisiyle ilgili meselelerde değil çevresindekilerle ilgili meselelerdeki tutumu aynıydı. Bir keresinde yeni gelen iki yoldaşının yağmurdan ıslanışına dayanmayıp, hararetli bir ateş yakmıştı. Yaş odunları öyle kıvrakça topluyor ve ıslak kabuklarını ustaca bıçakla soyuyordu ki bizim gençler şaşkınlıkla onu izliyordu. Öğrenci kökenli olan gerilla yoldaş dayanmamış "Yılmaz yoldaş odunlara ne kadar kaba davranıyorsun" demiş, Yılmaz hemen yanıtını vermişti. "Yoldaşlarıma ince davranmam için odunlara kaba davranmam gerek." Tüm bunlar olurken, dağ koşullarına alışmanın zorluğunu ve gerekliliğini anlatıyor, bir yandan da moral veriyordu. Ağır yorucu bir iş mi yapıyor, zorlananlar mı var, devreye Yılmaz girer "Benden selam olsun Bolu beyine" türküsünü patlatır, ortamı canlandırır. Tartışmalarda çatılan kaşları öfkesini, yoldaşlarıyla sohbet ederken "güzel yoldaşım, canım yoldaşım"la başlayan cümleler sevgisinin ifadesiydi.

Aşkın bunları düşünürken, Yılmaz'ı böyle güçlü kılan ne diye düşündü. Sonra gayri ihtiyari yüksek sesle "halk sevgisi" dedi. Nöbetteki Yılmaz bu sesle irkilip Aşkın'a döndü.

Yılmaz: Sen daha uyumadın mı? Halk sevgisi böyle bir şey, uyutmaz adamı. Akşam bir güzel kucaklarsın halkını.

Aşkın hafiften gülümseyerek, Yılmaz'a onu çok sev-

diğini söylemek istedi. Ama daha uygun bir zamanı tercih ederek, erteledi.

İşte tüm bunlar Aşkın'ı Yılmaz'a bağlayan özelliklerdi. Aşkın bunları düşünürken doğruluk Yılmaz'a baktı. Sabah olmak üzereydi. Yılmaz yine nöbete kaldırmamıştı. Aşkın'sa ise hiç uyumamıştı ama farkında bile değildi. Son düşüncelerinin ağırlığıyla nöbet için sistemi gereksiz gördü. Kalkıp birlikte keşif yaptılar. Durumun normal olduğuna kanaat getirip, ateş yaktılar. Yerleri çok iyi değildi, arazisi zayıftı. Duman çıkarmadan, yaktıkları ateşte demledikleri çayı içip kahvaltılarını yaptılar. O gün gerillanın yaşamındaki rutin işlerin dışında kalan zamanlarda işlerini konuştular, gecedeki sohbetlerine devam ettiler. En çok Yılmaz konuştu. Aşkın'sa hiçbir ayrıntıyı kaçırmadan dinledi. Akşam yola çıkmadan önce son gözlemlerini yaptılar. Silahlarını kontrol ettikten sonra Uskex yoluna düştüler. İşlerini halletmek için acele etmeleri gerekiyordu. Ancak birkaç aksilik çıktı. Ertesi gün tekrar gelmeleri gerekti. O gece orada kalmaya karar verdiler. Bir gerilla için en sakıncalı kararlardan biriydi. Hele ki ihbarcılığın yaygınlaştığı bir süreçte bu hiç doğru bir karar değildi. Akşam dikkatlerini çeken bir iki ayrıntı olmuştu. Ama onları doğru yorumlayamadılar. Oysa ihanet gecedeki kuşatmıştı beyinleri. Düşman hiç ummadığı bir anda karşısına çıkan bir avı parçalayacak olan yırtıcı bir hayvan gibi ağzından salyalarını akıtarak köyü sarmıştı. Yanlış bir karar, ihanet, düşmanın pervasızlığı üçgeni destansı bir direnişin başlangıcı oldu. Sabah saatinde evi kuşatan düşman "teslim ol" çağrılarıyla Uskex'in sessizliğini bozdu. Dışarıda düşman, dışarıda ihanet vardı. İçeride az sonra kopacak olan fırtınanın sessizliği...

Dışarıda ölüm içeride yaşam, dışarıda zulüm içeride direniş...

Dışarıda korku içeride cesaret, dışarıda sayısız namlu içeride iki yürek...

"İhanet kesti yolumuzu" dedi Aşkın.

"Direneceğiz" dedi Yılmaz.

"Tamam, hem de sonuna kadar... Doğduğum evde ölmenin huzurundayım, seninleyim sonuna kadar" dedi Aşkın.

Önce evdekileri dışarı çıkarmak gerekiyordu.

Saat on.

Aşkın telaş içindekileri sakinleştirmeye çalışıyordu. Anasına baktı aceleyle, nasıl da güzeldi, yaşlıydı ama yigitti. Fakat şimdi titriyordu. Ölmekten değil, ölümden korkuyordu. Oğlundan can parçasından kopmak en büyük ölümdü. Aşkın "çık anam, faqirim, çık." dedi. Ana sı-

rat köprüsünde donmuş kalmıştı, sanki. Nasıl çıksındı ki? Hıdır'ını bırakıp çıkacaktı. Cafer'in acısı hâlâ ilk günkü tazeliğini korurken bunu kaldıracak mıydı? Yaşamı dondurmak istedi. Oracıkta ölmek, yok olmak, sonsuzda kaybolmak istedi ve kendinden geçti. Aşkın anasının yanındayken Yılmaz imha edilecek belgeleri yaktı. Şarjörleri hazırladı ve mevziler kurdu duvar diplerine.

Ve evdekiler dışarı çıkarıldı. Ananın dizleri tutmuyordu. Söz vermişti, dik yürümeye çalışıyordu. Ardında iki gerilla, önünde düşman... Ardında yaşamı, önünde ölümü temsil edenler duruyordu. Oracıkta donup kalmak istedi yine. Siper olsaydı evlatlarına, tüm mermiler önce ona saplansaydı, iki kere ölseydi, diye düşündü.

Arasat yolu hem uzun hem kısadır. Arkada cennet önde cehennem, arkada dünya önde mahşer yeri... Arasatın ne uzun ne kısa yolunun yolcuları yolculuklarını bitirmişlerdi.

Saat on bir.

"Teslim olun, birazdan mermileriniz bitecek, yazıktır göz göre göre vurdurmayın kendinizi, devlete sığının, cezanızı yatar çıkarırsınız. Dışarıda koca bir ordu var. İki kişiyle bizi yenemezsiniz. Teslim olun" çağrılarını ara bırakmadan yerini kurşun seslerine bıraktı.

Kurşun sesleri, teslim olun çağrılarını, kurşun sesleri, teslim olun çağrılarını... Saatlerce sürdü bu. Oysa içerdekiler unutmıştu başka sesler duymayı, duydukları yalnızca birbirlerinin ve tarihin doyumsuz sessiydi.

Şimdi yaşama dair ne varsa, bu yoksul köy evindeki iki gerillanın hükmündeydi. Yoksul köy damı sınırsızlıkla, zamansızlıkla dünya oldu, tarih oldu.

Marks'ın en sevdiği Spartüküs'ün heybetli sesini duydular. "Haydi, sonuna kadar" dedi. Yılmaz'ın yaralı teninden akan kan Paris komünarlarından Jean ve Janette'nin kanına karıştı. Jean ve Janette anlatmaya başladı;

"Biz komüncüler, karşı koymayı ölümüne sürdürüyorduk, ölüyor ama teslim olmuyorduk. Zaferin mucizevî gücü hiç bırakmadı bizi. Tüm Paris Versailles'ler tarafından kuşatıldığında barikatlar kurup çatıştık, sizin gibiydik. O gün de güçler kıyaslanmayacak kadar dengesizdi.

Kristal gibi pürüzsüz ve açık bir Mayıs günüydü. Leylaklar, akasyalar çiçek açmıştı. Çiçeklerin keskin ve hoş kokusu insanın başını döndürüyordu. Bugünkü gibi. Bonaparte'in başkomutanları kordonlar ve taş üzerine oyulmuş nişanlarla dolu zengin üniformaları içinde boş gözlerle bize bakıyordu. Dışarıdakiler gibi. Sonra kurşunumuz bitti. Komünün varlığının sona erdiği o korkunç 28 Mayıs günü barikatların birinde son mermimize kadar çarpıştık. Yaşasın Komün! diyerek veda ettik yaşama. Ölmüştük ama teslim olmamıştık. Bugün sizin takviminiz 27 Mayıs'ta. 28 Mayıs sabahı olmayacak belki de öleceksiniz ama inanıyoruz ki teslim olmayacaksınız bizim gibi."

Aşkın yoksul evi dolduran sesler arasında Seyit Rıza'yı aradı. Sonra Ali Şer'i. Düşündü, Seyit Rıza Derim'liydi, Ali Şer Koçgiri'li. Onları buluşturan nedenler Aşkın'la Yılmaz'ı da buluşturuyordu. İnceden inceye gülmüseddi ve birden Qopo'ya ilişti gözleri. Qopo'nun '38'de Ali Boğazı'nda bir mağarada otuz kişiye yaptığı konuşmayı duydu;

"Önümüzde iki yol var. Ya teslim olup sonu meçhul bir karanlığa, sürgüne yürüyeceğiz. Bu ölümlerin en büyüğüdür. Ya da direneceğiz. Mezarlarımız bu topraklarda olacak." Kahramanlık hikâyeleriyle büyüdüğü Qopo yalnız bırakmamıştı.

Saat on iki.

Yılmaz: Mermileri idareli kullan Aşkın. Bugünü akşam edeceğiz. Karanlık bize dost, onlara düşman... Bu iş ne kadar uzarsa o kadar iyidir. Unutturmayacağız bugünü onlara. Öyle bir hamlede bizi yok etme zevkini yaşatmayacağız onlara.

Aşkın: Bunlar şimdi hazırlıklıdır. Zaman kazanmak için biz de hazırlık yapalım. Ben gidip battaniye getireyim islanıp sarıyalım. Kimyasal atabilirler. Günü akşam etme konusunda sana katılıyorum. Bakarsın son bir kez gökyüzündeki Kuzeyimi görürüm.

Yılmaz: Neden olmasın canım yoldaşım.

Aşkın evin içinde sürünerek annesinin mis kokulu battaniyelerinden ikisini ıslatmaya çalışırken bir yandan da yeryüzündeki Kuzeyini düşündü. Onları bir kez daha

Şimdi yaşama dair ne varsa, bu yoksul köy evindeki iki gerillanın hükmündeydi. Yoksul köy damı sınırsızlıkla, zamansızlıkla dünya oldu, tarih oldu. Marks'ın en sevdiği Spartüküs'ün heybetli sesini duydular. "Haydi, sonuna kadar" dedi. Yılmaz'ın yaralı teninden akan kan Paris komünarlarından Jean ve Janette'nin kanına karıştı.

görebilmeyi düşledi. Göremezse de Kuzeyi, partisi ona sahip çıkacaktı.

Saat bir.

Yılmaz'la Aşkın sayılı kurşunlarını sayarak yolluyordu düşmana. Nişan alıp mermiyi namludan gönderene kadar geçen sürenin dışında içeriği sınırları ve zamanları parçalayan konuşmalar devam ediyordu.

Yılmaz Gazi barikatlarına gitti. Slogan sesleri ilişti kulaklarına, "**Gazinin katili patron-ağa devleti!**" İçerisi Gazi oldu, yüzleri maskeli gençler, kadınlar, yaşlılar herkes oradaydı. Gazi barikatlarına benzetti birden orayı.

Saat iki.

Mermiler iyice azaldı.

Saat üç.

İçeriye sıkılan mermiler arttı.

Saat dört.

İçerde yaşam, içerde direniş... Henüz yüreği ateşe düşüp düşleri gömülmemişken ateşe, dinledi suçsuz yere ölen binlerce insanın sesini. "**Bizi anımsayın ve savaşın. Tiranın ayakları altında çiğnemeye yeltenen Partizanın kızıl bayrağını bırakmayın yerde.**"

Saat beş.

İçerde son mermiler, dışarıda yangın bombası.

İçerde yangın. Ve artık yangın renginde görmeye başladı dünyayı Yılmaz ve Aşkın. Önce gözleri aktı ateşe. Akan yangın renkli gözleriydi. Sonra yüzleri aktı ateşe. Henüz gömülmemişken düşleri... Seslendi iki yürek, seslendi iki yangın gözlü direnişçi "Ey Dersim! Zamanımız geldi artık, ölüyoruz. Sevgili annem hoşça kal! Hoşça kalın dostlar, hoşça kalın yoksul insanlık! Artık terk ediyoruz yeryüzünü. Ama en son senin adını söyleyeceğiz ey özgürlük! Oldu mu ki seni bizden daha çok seven ve senin için yüreğini ve gözlerini ateşte dağlayan? Yangın yerine dönen bedenimizde sönmeyen düşlerimiz, yükselecek gökyüzüne ve yayılacak tüm evrene. Yayılacak defne ağaçlı yoksul bakır renkli topraklara. Ve önce Dersim'li çocuklar ve analar görececek ateş toplu komünarca direnişimizi."

Mahmut ve Hıdır yangınlar içinde son notlarını düşümler ve uğurlandılar son yolculuklarına.

Mahmut son yolculuğunu devrimci yaşamının mütevazı yıllarını geçirdiği Gazi Mahallesi'nde tamamladı. Gazi Mahallesi birçok devrimcinin toprakla hava arasında son randevu yeri idi. Haberin duyulduğu gün cemevi yine kalabalıktı. Akrabaları, dostları, tanıyan, tanımayan ama direnişini sahiplenen herkes Mahmut'un evine akin etmişti. Yoksul evin üst katlarından aşağı Mahmut'la Hıdır'ın resimlerinin olduğu "**Gerillalar ölmez, yaşasın Halk Savaşı**" yazılı koca bir pankart sarkıyordu. Oradaydı Mahmut, oradaydı Hıdır... Oradakilerin gözlerinde, yüreğinde, bilincindeydiler. Dışarıdaki kalabalık tam altı saat süren direniş konuşuyordu. Mahmut'un anılarıyla yüklü eşyaları misafirlerini ağırlıyordu. Ana en çok "Mamo, Mamo" diye ağıt yakıyordu. Kucağında İsmet'in, Mahmut'un fotoğrafı, Kürtçe acılarını anlatıyordu. Rahime'nin gözleri yaşlıydı ve suskundu. Belliydi içinde fırtınalar kopuyordu. Belki de sınırsızlık ve zamansızlık denizine dalmak Mahmut'la orada buluşmak istiyordu. Durumu katlanılır kılan tek şey Mahmut'un istediği bir şekilde şehit düşmüş olmasıydı. Sonra oğul Yılmaz cenaze töreni için bekleniyordu. Ufaklık şişkin gözlerle babasını almaya gidecekler içinde yer almanın telaşındaydı. Bir eli şişmişti. Babasının şehit düştüğünün haberini aldığı anda öfkeden ne yapacağını bilememiş duvara yumruk atmıştı. Öfkedendi... Belki de babasının acılarını paylaşırçasına acı çekmek istemişti. Oysa babası duysa çok kızardı. Güçlü olmalarını isterdi, hem de çok... Güçlü olmaya çalıştılar ve Mahmut'u layıkıyla uğurladılar.

Hıdır doğduğu evde ölümü de tatmıştı. Ve yine o topraklardan gitmeyecekti. Onun yaşamla son randevusu Dersim toprakları oldu. "Faqr" anası Hıdır'ı son randevu yerine kadar bırakmadı. Onu toprağına emanet ederken "sık sık geleceğim, unutmayacağım oğul, unutmayacağım, anlatacağım oğul anlatacağım" dedi. Sonra yüzünü göğe çevirdi, sanki bir şeyler arıyordu. Bulamıyacağına toprağına döndü. O günü zar zor akşam etti, uyumak, bir daha uyanmamak istiyordu. Bir ara yoksul evden dışarı bıraktı kendini. Gökyüzüne çevirdi gözlerini ve yıldızlara baktı. Sanki Hıdır'a söz vermişçesine çoban yıldızına baktı. Yüreğinde yalnızca ağır bir hüznün yoktu. İsyankâr bir geleneği olan bu topraklarda şehit düşmüş bir gerillanın anası olmanın gururunu da taşıyordu. Bu topraklar nice Hıdır'ı almıştı bağrına ve belki de daha alacağı da vardı. Ama kesin olan bir şey vardı ki bu zulüm bu zorbalık bedeller ödenmeden son bulmayacaktı. Bir gün açlık, yoksulluk, zulüm son bulacak herkes gelecek, mutlu olacaktı.

KUZEY SİZİ UNUTMADI...

TİKKO gerillaları

